POLITIČKI KALENDAR JEDNE EPIDEMIJE | ZAKONI O JAVNOM ZDRAVLJU |
SVE O TESTIRANJU NA KORONA VIRUS | KAKO JE STALA EVROPA

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01515

9 770353 802002

VREME

broj 1524

19. mart 2020.

VANREDNO STANJE 2020.

ŽIVOT U IZOLACIJI I KARANTINU

Posetite Vugl.rs !

Vugl je medijski portal namenjen razvoju političke pismenosti i kritičkog mišljenja.

Podstičemo dijalog, promišljanje i zdravu kritiku aktuelnih društvenih procesa.

Ne nudimo gotove odgovore već postavljamo pitanja: gde živimo, kako živimo, za šta živimo.

VUGL.RS

GDE ŽIVIŠ // KAKO ŽIVIŠ // ZA ŠTA ŽIVIŠ

VREME
BROJ 1524
19. mart 2020.

04 Vanredno stanje 2020:
Život u izolaciji i karantinu

09 Nuspojave: Pretekst za diktaturu

10 Politizacija virusa korona:
Vanredno stanje ili vanredna situacija

14 Testiranje na virus:
Dve škole mišljenja

16 Kratka hronika neodgovornosti:
Zašto nam ne verujete kad vas lažemo

20 **Građanska (ne)poslušnost u korona krizi: Kao da smrt nije ništa**

24 **Intervju: Vladeta Janković**

29 TV Manijak: Moja TV škola

30 Intervju: Miroslav Aleksić

34 Karantin Evropa:
Zastoj života i privrede

39 **Kina: Primer za svet**

41 Iran: Teški dani tek dolaze

43 Koronavirus i sportska takmičenja:
Smak sporta

46 Doba straha:
Velike oči

KULTURA

48 Intervju:
Miljenko Jergović

52 Pozorište: Novosadske premijere

54 Film: Empatija kao ključna terapija

56 Knjige: Neposlušne senke

MOZAIK

58 Zanimljivosti: O bogovima i lekarima

61 Navigator: Prisilna digitalizacija

62 Vreme uživanja: Niš ekspres

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

redakcija
Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (mozaik), Zora Drčelić, Jovana Georgievski, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić (kultura), Saša Rakezić, Nemanja Rujević, Nedim Sejdinović, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

Foto: FoNet

Za naprednjake, za razliku od lekara i medicinskih sestara, izgleda da ne važi nestašica maski, rukavica i skafandera. Sve imaju. Na skafanderima je i SNS-ov slogan ovogodišnjih izbora "Aleksandar Vučić – Za našu decu"

ZORA DRČELIĆ

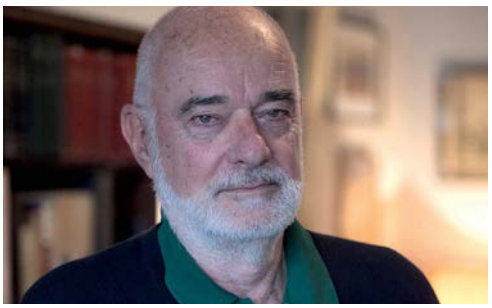

Kada je bilo bombardovanje, mi koji smo bili opozicija Miloševiću rekli smo: sad je nacija ugrožena i to nije trenutak za političke obračune. Vučić pak, sad bogoradi za solidarnost i jedinstvo, a pritom bljuje vatru na deo opozicije koji je, kako on kaže, pun mržnje

RAZGOVARALA: IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Divim se ovim ljudima koji sve ovo stoički podnose. I pored diskriminacije na ličnom i međunarodnom planu, oni ne posustaju i svakog dana šalju svetu poruke da je ovo zajednička borba čovečanstva protiv virusa

ANA VUKSANOVIĆ

Na naslovnoj strani: **Vojska na ulazu u Infektivnu kliniku**
Fotografija: **Darko Vojinović /AP**

ŽIVOT U IZOLACI

Teško je ovih dana objasniti građanima zašto je važno da sede kod kuće i zašto im se ograničava pravo na slobodno kretanje da bi im se sačuvalo pravo na život i zdravlje. Teško je i bez kontradiktornih, zbunjujućih i nedorečenih izjava vlasti, a najteže je kad vlast

JI I KARANTINU

poslovično odbija da primeni elementarnu kulturu u komunikaciji sa građanima. Dodajmo tome i stalnu sumnju u ovu vlast i njene motive jer nemamo pojma da li su novouvedene mere zaista u potpunosti tu da bi nas zaštitile od korone ili su deo izborne kampanje

Iako nam nije saopšteno kratko i jasno, najoštrije mere u vanrednom stanju glase ovako: od srede u 10 ujutru zabranjeno je kretanje starijima od 65 u gradovima i starijima od 70 u selima; od 8 uveče do 5 ujutru na ulici ne sme da se nađe niko osim službenih lica koja su na dužnosti i radnika koji rade treću smenu. Od utorka ne rade ni šalteri javne uprave, pa se istekla lična dokumenta smatraju važećim. Nastava za učenike od utorka se odvija putem RTS-a. U Srbiji je do utorka u 18 časova registrovano 72 slučaja zaraze novim korona virus, od ukupno 374 testirana od pojave ove bolesti kod nas.

"Naš cilj je da ukinemo sve autobuske i vozne linije, da nemamo prevoz, naš cilj je da ljudi budu u kući, za radnike ćemo obezbediti posebne autobuse", saopštio je predsednik Srbije Aleksandar Vučić u utorak uveče na vanrednoj konferenciji za novinare.

Ako ste rođeni u Srbiji i imate više od 21 godine, sva je prilika da ovih dana doživljavate treće vanredno stanje u životu. Ako ste se 2014. zatekli u nekom području koje je pogodila poplava, onda u iskustvu imate i vanrednu situaciju. Vanredno stanje zbog epidemije korona virusa uveo je 15. marta uveče predsednik Srbije Aleksandar Vučić i stupilo je na snagu momentom objavljivanja u "Službenom glasniku", takoreći istog momenta. Odluka objavljena u "Službenom glasniku" glasi ovako:

"Na osnovu člana 200. stav 5. Ustava Republike Srbije predsednik Republike, predsednik Narodne skupštine i predsednik Vlade donose Odluku o proglašenju vanrednog stanja.

NAORUŽANI DO ZUBA: Šta pripadnici Vojske Srbije treba da poruče građanima
Foto: Zoran Žestić /Tanjug

»

OPREZ I PREVENTIVA:
Sve manje ljudi na ulicama
Foto: FoNet

1. Proglašava se vanredno stanje na teritoriji Republike Srbije

2. Ova odluka stupa na snagu danom objavljivanja u 'Službenom glasniku' Republike Srbije"

Ispod su potpisi Aleksandra Vučića, Maje Gojković i Ane Brnabić.

Odluku o proglašenju vanrednog stanja saopštio je predsednik u direktnom prenosu. Kao što se iz nje vidi, nejasno je šta sve ovo stanje podrazumeva, ali pravnici kažu da tako i treba da bude. Svaka mera koja se preduzima u sklopu vanrednog stanja zahteva posebnu Odluku nadležnog ministarstva i one su donete iste večeri ili sutradan. Neke od njih su dodatno menjane kako bi bile prilagođene aktuelnoj situaciji. Uvođenju vanrednog stanja prethodilo je pismo ministra odbrane Aleksandra Vulina predsedniku Vučiću u kom predlaže ovaj potez. Ako je nekome i zvučalo preterano u tom trenutku (subota 14. mart uveče), činjenica da je RTS cele večeri vrteo kajron sa vešću o Vulinovom zahtevu bila je jasan signal da je u toku priprema građana za vanredno stanje. Već u nedelju ujutru nije ostalo mnogo prostora za nedoumice: medijima je saopšteno da Aleksandar Vučić ima niz sastanaka nakon kojih će doneti odluku da li uvesti vanredno stanje ili ne. Odluka je doneta i saopštena u nedelju u osam uveče.

Tu dolazimo do prvog problema. Vanredno stanje je tu i ono je datost, pa je svaka rasprava o tome da li nam je potrebno ili ne, sada potpuno suvišna. Međutim, način na koji nam je saopšteno da smo u vanrednom stanju izazvao je veću zbunjenost i paniku nego sama informacija. Predsednik je, gotovo na ivici suza, istina, prvi put ne vičući otkako je korona virus stigao u Srbiju, opteretio građane ogromnom količinom informacija, tolikom da odjednom više nismo znali šta su mere u vanrednom stanju, šta preporuke, a šta njegove lične molbe i apeli. U predsednikovom obraćanju, akcenat je bio na penzionerima, koje volimo i moramo da ih čuvamo, poklič: "Penzioneri, vi ste glavna meta ovog napada", pa onda red informacija o zatvaranju granica i novim procedurama ulaska u zemlju, zatim osvrt na smrt evropske solidarnosti, jer nam niko ne da respiratore (doduše, ni mi ne damo brašno), pa bratska ljubav prema kineskom predsedniku Si Đinpingu, pa apel da se ne prave zalihe, i tako dalje... Koliko je sve bilo zbunjujuće, možda najbolje govore reakcije dvoje penzionera sa kojima je autorka ovog teksta dočekala uvođenje vanrednog stanja. On (71) je bio presrećan što mu je preporučeno da ne mrda iz kuće. Ona (82) je panično uletela u sobu i rekla: "Rek'o Vučić – tri godine zatvora ako uhvate penzionera u prodavnici." Zapravo, Vučić je molio penzionere da ne izlaze, apelovao na sve građane da ne prave gužve u prodavnicama, a onima koji ulaze u zemlju i prekrše obaveznu izolaciju zapretio kaznom do tri godine zatvora. Međutim, kada u kritičnoj situaciji paničnim tonom saopštite mnogo stvari odjednom, očekivano je da vas najmanje razumeju oni čije je razumevanje najbitnije – stari, koji su najugroženiji novim korona virusom.

ŠTA SU STVARNO MERE

Odluke nadležnih ministarstava objavljene su iste večeri i premda taj dokument ima 16 stranica, može se sažeti u ono što je za građane najbitnije: do kraja školske godine zatvaraju se škole, fakulteti i vrtići; zamrzavaju se cene 36 namirnica na nivou na kom su bile 5. marta; pooštrava se kontrola granica, pa se onima koji dolaze iz zemalja ozbiljno zahvaćenih korona virusom propisuje obavezna izolacija od 28 dana, a svima ostalima koji ulaze u zemlju kućna izolacija od 14 dana; zabranjuju se sva okupljanja za više od 50 ljudi. Ostatak mera odnosi se na plovni saobraćaj, bezbednost hrane i medicinskog materijala, kao i na slične stvari koje nisu od životne važnosti za većinu građana. Nigde se ne pominje ništa o kretanju starijih od 65 godina, koji su u ponedeljak ujutru nagrnuli u banke i markete, jer je predsednikovo obraćanje zaista zvučalo kao da je glavna mera vanrednog stanja zatvaranje penzionera u kuće da ne bi pomrli.

Ipak, prave mere donela su nadležna ministarstva i svaku od odluka potpisuje ministar. Trenutno je najveća zabuna u zdravstvu jer: ili ustanove nisu ozbiljno shvatile instrukcije ministra zdravlja Zlatibora Lončara ili im Ministarstvo zdravlja nije poslalo uputstva šta da rade, smatrajući da svi sve vreme gledaju televiziju i slušaju izjave predstavnika vlasti.

Tako je u ponedeljak jedan broj trudnica koje vode trudnoću u klinici "Dragiša Mišović" naprosto vraćen kući bez objašnjenja zašto ne mogu da obave redovan, uredno zakazan pregled. Istina, "Dragiša Mišović" je designirana bolnica za smeštaj obolelih od novog korona virusa, te je normalno da će trudnice biti udaljene, ali uvođenje mera moralo je da bude bolje koordinisano – moralo se već u ponedeljak znati gde i kome ove žene da se jave. Umesto toga, saletale su novinare na Tviteru moleći za više informacija, uplašene jer ne znaju gde će se poroditi.

Slično je i sa apotekama. Kako bi se smanjio pritisak na domove zdravlja, Lončar je izjavio da će tokom vanrednog stanja važiti i istekli recepti, kako hronični pacijenti ne bi odlazili u zdravstvene ustanove samo da bi dobili istu terapiju. Nažalost, bar u prva dva dana vanrednog stanja javljali su se građani kojima u apotekama nisu smeli da izdaju lekove bez obnovljenog recepta.

Rad ugostiteljskih objekata trebalo bi da je ograničen na do 20 sati uveče, ali nikome nije jasno da li je to mera ili preporuka, da li se odnosi samo na one objekte koji mogu da prime više od 50 ljudi ili na sve, pa je konfuzija još veća. Ono što znamo iz iskustva drugih zemalja jeste da je u Lombardiji, koja je najviše od svih italijanskih regija stradala od novog virusa, rad dozvoljen samo ugostiteljskim objektima koji su smanjili broj

ISTAKAO SE PREDLAGANJEM VANREDNOG STANJA: A. Vulin
Foto: FoNet

stolova i obezbedili rastojanje od metar i po između svakog gosta. Vlada Srbije je na sednici održanoj u utorak izglasala novu odluku o javnim okupljanjima o dodatnim merama u borbi protiv korona virusa. Po njoj, okupljanja i na zatvorenom i na otvorenom ograničena su tako da distanca između osoba mora biti najmanje dva metra, kao i da na površini od četiri kvadratna metra ne može biti više od jedne osobe. Vlasnici su u obavezi da ispred objekta naznače ukupan broj ljudi koji mogu boraviti istovremeno unutar tog objekta. Ali opet stižemo do zbunjujućeg dela: "Iz primene ove odluke izuzete su osobe koje zbog radne obaveze i specifičnog načina organizacije rada objektivno ne mogu primeniti ovu meru." Nije nemoguće da do izlaska ovog broja "Vremena" sve ovo bude razjašnjeno i regulisano posebnim odlukama i uredbama. Ipak, ostaje činjenica da je vanredno stanje uvedeno preko kolena i na brzinu, da su mere koje to vanredno stanje podrazumeva uvođene u hodu i tek nakon što je vanredno stanje proglašeno. Od novih posebnih mera, usvojeno je zamrzavanje otplate kredita i lizinga za fizička lica i kompanije, bez zatezne kamate. Takođe, penzioneri su oslobođeni plaćanja računa za komunalije za februar, mart i april, a možda, prema rečima Ane Brnabić, i za maj. O mogućem oslobađanju poslodavaca poreza i dorinosa na zarade još se ne razmišlja, iako je Hrvatska tu meru uvela još u petak, da bi se sačuvala radna mesta i relaksirao privatni sektor.

DICIPLINOVANJE STARIJIH OD 65

Međutim, penzioneri su naljutili premijerku koja je, u ponedeljak, idući na posao videla veliki broj starih na ulicama, pa zapretila pooštravanjem mera, odnosno uvođenjem kazni do 150.000 dinara za stare koji se zateknu na ulici. Ovo je izazvalo još veći strah, pa su, bar po informacijama sa društvenih mreža, stariji građani bili nešto malobrojniji na ulicama. Ipak, u utorak uveče, Vlada Srbije donela je odluku koja stupa na snagu u sredu u 10 pre podne: u urbanim sredinama u potpunosti se zabranjuje kretanje starijima od 65, a u ruralnim starijima od 70 godina. Razlog za starosnu razliku selo-grad je veća ugroženost gradskog stanovništva, ali i prolećna setva koju treba obaviti u ovom periodu godine. Kao i pri uvođenju vanrednog stanja, tako je i sada, obrazlažući pooštrene mere, predsednik često odlazio u digresije, ali ono što je definitivno najavio jeste pomoć pri dostavi namirnica starima u onim lokalnim samoupravama gde je to moguće. Tamo gde nije, biće otvoreni posebni marketi samo za penzionere, koji će biti otvoreni samo od četiri do sedam ujutru. I opet imamo zabunu: zabrana kretanja za sve važi do 5 ujutru a penzionerski marketi će raditi od četiri. Sve ovo se svakako može pojasniti i razjasniti, ali u trenutku pisanja ovog teksta ponavlja se scenario od nedelje uveče, kada je malo koji novinar mogao da ostane živ od poziva poznanika i rodbine koji uspaničeno pitaju za pojašnjenja.

Dakle, ako društvene mreže gore od pitanja, a predsednik najavi tri mere koje se mogu saopštiti u tri rečenice, očigledno je da je od životne važnosti – komunicirati jasnije sa građanima. Autorka ovog teksta spremila se da brzinski hvata beleške dok predsednik saopštava pooštrene mere, ali se ispostavilo da nema potrebe za brzim kucanjem. Predsednik je pravio toliko digresija da smo ga komotno čekali sa prstima u zraku da izgovori ono što je stvarno važno. Zamislimo kako je onima čiji posao nije svakodnevno odvajanje bitnog od nebitnog i koliko imaju teškoća da ga čuju, ako informaciju o otvaranju marketa za penzionere "seče" podsećanjem da sve robe ima dovoljno.

DUGE CEVI I KRATKA PAMET "DRUGARICE SA INFEKTIVNE"

Kao da virus o kom čovečanstvo jedva da išta zna nije dovoljno strašan, na ulicama Beograda, Novog Sada i Kragujevca u ponedeljak i utorak viđeni su pripadnici Vojne policije sa maskama i rukavicama, po trojica u grupi, ali – naoružani puškama. Vojska Srbije, naravno, uvođenjem vanrednog stanja stavljena je na raspolaganje u civilne svrhe i rečeno nam je da će obezbeđivati bolnice. Nije nam objašnjeno da će šetati po ulicama naoružani dugim cevima, kao da su pošli da upucaju virus. U čemu je stvar, za "Vreme" objašnjava pripadnik Vojske Srbije koji želi da ostane anoniman: "Vojna policija u vanrednom stanju mora da zaduži punu opremu, zato ne smeju da izađu bez puške. Problem je u MUP-u koji nema dovoljno ljudstva i sada VP preuzima neke od njihovih nadležnosti. Ali moraju da nose oružje, a to što ih je po trojica je ništa."

Dakle, to smo razjasnili: vojna policija tokom vanrednog stanja mora da nosi puške. Ali, šta rade na ulicama i da li se zaista "šetkaju"? Izgleda da ne, štaviše, možda njihovo prisustvo na ulicama i te kako ima smisla, ali u moru informacija kojima smo preplavljeni niko nije obratio pažnju na izjavu direktora policije Vladimira Rebića datu u utorak pre podne. Rekli smo već da se svakom ko dođe iz inostranstva propisuje obavezna kućna izolacija od 14 dana. Prema Rebićevim rečima, ova obavezujuća mera je do utorka 17. marta izrečena za 8000 građana koji su ušli u zemlju. Policija kontroliše da li oni poštuju naređenu im izolaciju i samo u prva 24 sata, zbog kršenja zabrane kretanja, uhapšeno je njih sedmoro. Dakle, da utvrdimo: vojna policija i "obična" policija sada imaju iste nadležnosti, samo ovi prvi moraju sa sobom da vuku i puške, a svima im je posao da proveravaju da li je neko ko je došao iz inostranstva zaista toliko neodgovoran da umesto kod kuće sedi po kafanama ili naprosto švrlja »

po ulici, iako je potencijalni izvor zaraze. Ispostavilo se da takvih "pametnjakovića" ima bar sedam, pa će sada, kaže Rebić, biti procesuirani pred nadležnim sudom. On je pojasnio da se mera samoizolacije za te građane nastavlja, a da se protiv njih pokreće krivični postupak, te da je zaprećena kazna i do tri godine zatvora. A mogli su lepo da ostanu kod kuće.

Najnovija informacija, potekla od predsednika Vučića, kaže ovako: od 8000 onih kojima je izrečena mera obavezne kućne izolacije, skoro 1600 već narednog dana nije nađeno na adresi na kojoj treba da budu. Vučić je ukazao na njihovu neodgovornost, što definitivno jeste tačno, i zajedno sa premijerkom potvrdio mogućnost potpunog zatvaranja granica i obustave gradskog i međugradskog saobraćaja. "Cilj nam je da se ljudi ne kreću", rekao je Vučić na konferenciji za novinare u utorak uveče.

Osim nedvosmisleno neodgovornih pridošlica iz inostranstva koje se ne pridržavaju obaveze izolacije, do utorka smo imali i dva hapšenja zbog širenja panike i lažnih vesti.

Jedan "pametnjaković" iz Malog Crnića je na Fejsbuku izmislio neke bonove za hleb koji se dele u njegovom mestu, objavio da je u njegovom mestu raspoređena vojska i policija, da se više nikom ništa ne plaća ako kod sebe imate ličnu kartu, da se uzima šta kome treba iz prodavnice, te da ne rade banke i pošta. Drugi šaljivdžija je u Novom Sadu posle svađe sa kolegom izjavio kako je bio u kontaktu sa zaraženima novim korona virusom, pa je i njega privelo da "ohladi glavu". Nema sumnje da će ovakvih slučajeva biti još. Algoritmi koje su društvene mreže Tviter i Fejsbuk uveli krajem prošle godine izbacuju vam objave na osnovu vašeg ponašanja na mrežama, pa do novinara koji barataju isključivo proverenim izvorima najluđe teorije mahom i ne stižu direktnim putem, nego samo ako ih neko drugi "upeca" i pošalje uz komentar "vidi budalu". A budale ko budale, stavljaju grafikone o širenju španske groznice, izmišljaju mrtve i, premda ne rade ništa što nisu radili za vreme poplava 2014, zaista šire paniku među građanima koji nemaju veštine za proveru činjenica i prepoznavanje pouzdanih izvora. S druge strane, kao i za vreme poplava, pametni se dovijaju. "Rekla mi je drugarica sa infektivne" bila je fraza kojom je počinjala svaka sumanuta objava u prvih nekoliko dana pojave korone u Srbiji. Sada je novinari na Tviteru koriste da ili puste tačnu informaciju ili upozore građane da im otežavaju posao: "Rekla mi je drugarica sa infektivne da pisanjem gluposti otežavate posao novinarima koji ne mogu da stignu da provere sve vaše neistine", ilustrativan je tvit novinarke N1 Maje Dragić.

AKO SRBIJA STANE...

Teško je ovih dana objasniti građanima zašto je važno da sede kod kuće i zašto im se ograničava pravo na slobodno kretanje da bi im se sačuvalo pravo na život i zdravlje. Teško je i bez kontradiktornih, zbunjujućih i nedorečenih izjava vlasti, a najteže je kad vlast poslovično odbija da primeni elementarnu kulturu u komunikaciji sa građanima. Dodajmo tome i stalnu sumnju u ovu vlast i njene motive jer nemamo pojma da li su novouvedene mere zaista u potpunosti tu da bi nas zaštitile od korone ili su deo izborne kampanje. Republička izborna komisija je u ponedeljak uveče suspendovala sve predizborne aktivnosti. Vučić je u utorak uveče rekao da, što se njega tiče, izbori u ovom trenutku ne postoje. Nekoliko dana ranije slično su se izjasnile i opozicione stranke. "Izbori za nas ne postoje dok se borimo sa koronom. Kad se završi borba sa najvećom pošasti od Drugog svetskog rata rata naovamo, pričaćemo o izborima", rekao je Vučić u utorak.

U odnosu na ostatak Evrope, ove mere možda jesu drastične, s obzirom na broj zaraženih. Sumnja u broj raspoloživih testova je ogromna, naročito otkako je predsednik zabranio novinarima da ga to pitaju. Od pojave korone do utorka u 18 sati testirano je manje od 400 ljudi. Neke sumnje jesu realne, pogotovo kad vam se zabrani da pitate. Ponovo, transparentnost i jasna komunikacija su presudno važne. Ovo društvo ima iskustva i sa vanrednim stanjima i sa vanrednim situacijama, tako da znamo jako dobro kako se ovakve stvari saopštavaju. Međutim, do sada nismo imali pretnju ove vrste. Vanredno stanje smo imali na snazi svega nekoliko sati, pre nego što je 23. marta 1999. proglašeno stanje neposredne ratne opasnosti, a potom i ratno stanje. Potom smo imali vanredno stanje uvedeno 12. marta 2003. posle atentata na premijera Zorana Đinđića. Jednom smo imali bombe, drugi put organizovani kriminal. Sada imamo virus. "U ratu smo protiv nevidljivog neprijatelja", rekao je Vučić 15. marta proglašavajući vanredno stanje. Uz punu svest o ozbiljnosti pandemije korona virusa i važnosti izolacije, nekoliko dana je ipak malo da mu zaboravimo sedam godina borbe sa nevidljivim neprijateljima, pa nije čudo što sada trpi kritike. Takođe, sada više i nije važno, ali nam je ipak sveže šegačenje sa rakijom, najsmešnijim virusom i preporukom da se ide u šoping u Milano sa prve konferencije za novinare povodom pojave korone u regionu, a onda, nakon prvog registrovanog slučaja u Srbiji predsednikov vapaj: "Ko boga vas molimo, javite se ako ste bili u Milanu." Pandemija virusa o kom se malo zna zahteva drastične mere, ali greške koje je vlast napravila na početku, ostavljaju prostor za strah. Isto važi i za moguće posledice po ljude u vanrednom stanju: radijski dvojac Daško i Mlađa obustavili su svoj podkast uz prilično razumno objašnjenje da je u vanrednom stanju svašta moguće proglasiti za verbalni delikt, a da oni ne žele da prave sterilne emisije koje nisu ni nalik njihovom uobičajenom stilu.

Iako smo društvo kome ovo nije prvo vanredno stanje, prvi put imamo posla sa virusom. Ovih dana autorki ovog teksta često dolazi u sećanje rečenica pokojnog kolumniste "Vremena" iz vanrednog stanja zbog atentata na Đinđića: "Ko kaže da je stanje vanredno? Nikad redovnije – kriminalce hapse, stopa kriminala nikad manja, a pošten svet mirno spava." Nažalost, ovog puta teško da ćemo imati taj osećaj mira i spokoja. Kad smo već kod Zorana Đinđića, setimo se i njegove čuvene rečenice da se varaju oni koji misle da će ako zaustave njega, zaustaviti Srbiju, i one čuvene nedovršene rečenice: "Ako Srbija stane..." Đinđić nikad nije verovao da je sistem jedan čovek. Danas jedan čovek veruje da je sistem. A Srbija je u sredu pre podne stala. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Pretekst za diktaturu

Hoćemo li se vraćati principima slobodnog društva, ili će nam se vanredno stanje toliko dopasti da ćemo navijati za neku od formi njegovog okamenjenja u večnosti?

Ne znam koliko je ova informacija relevantna, ali ove redove ispisujem sedeći na bolničkom krevetu. Bolnica je, kao i kasarna ili zatvor, svet za sebe, u priličnoj meri izolovan, u njemu važe posebna pravila, načelno "stroža" nego drugde. Oni drugi, koji nisu u bolnici (zdravi), kasarni (civili) ili zatvoru (slobodni) pripadaju, iz našeg ugla, svetu srećnih i privilegovanih. Sve što mi zapravo želimo jeste da izađemo iz Ustanove i pridružimo se "normalnom svetu", onom koji vodi tzv. normalan život. Takvo je i moje bolničko i kasarnsko iskustvo; zatvorsko me je, srećom, do sada zaobišlo – što se ubrzo može i promeniti, npr. ako prekršim policijski čas.

Šta, zapravo, pisac u zelenoj pidžami hoće da kaže? Naravno da "privatno" žudim da izađem odavde i krenem kući, ali sada po prvi put ne znam i ne mogu da budem siguran hoću li napolju biti slobodniji i srećniji nego unutra.

Napolju je, naime, vanredno stanje i vojska na ulicama, a ja, znate, uopšte ne volim vanredna stanja. Zato što su ona, ma koliko neposredan povod za njihovo uvođenje mogao izgledati razumno i opravdano, zapravo pretekst za diktaturu. Ozbiljne su i temeljne knjige o moćima i čarima vanrednog stanja napisane, od Šmita pa nadalje. Može li da bude drugačije? Možda i može, u zemljama duboko ukorenjene demokratije, u kojima ni sadašnje generacije ni njihovi daleki preci ne pamte bilo kakvu diktaturu (vreme okupacije sad na stranu) i u kojima se mnoge ključne stvari i standardi kolikotoliko podrazumevaju. Srbija nije među takvim zemljama, a nije ni bilo koja zemlja našeg okruženja.

O čemu ja ovde govorim? Naravno da ne govorim o virusu korona jer – šta pa ja znam o njemu? Razume se da je važno šta o tome kažu (ozbiljni i nekompromitovani) stručnjaci, a ne kako teče free jazz tok misli nekog kolumniste, ili bilo kojeg drugog laika. Ne pišem, dakle, o virusu i njegovoj ćudi, nego o čoveku i njegovom ponašanju. Ima, naime, indicija da će bar neki od nas pripadnika ljudske vrste nadživeti napad korone, i da nam nekako valja organizovati društvo nakon njega. E sad, hoćemo li se vraćati principima slobodnog društva, ili će nam se vanredno stanje toliko dopasti da ćemo navijati za neku od formi njegovog okamenjenja u večnosti?

Razume se, ni u ludilu ne pretendujem na to da baš ja znam "pravu meru" između nedopustive nehajnosti na jednoj, i preteranog, gušećeg opreza i restriktivnosti na drugoj strani – bilo da je u pitanju ponašanje pojedinaca ili država i njihovih vlasti. Zapravo, reklo bi se da u ovom trenutku niko ne zna tu pravu meru – svi pipamo u mraku. To je razumljivo i normalno. Ono što je možda takođe normalno, ali meni nije baš razumljivo, a pogotovo ne mogu da vidim kako može da bude dobro i korisno, jeste kad panika postane gospodar naših osećanja, misli, reči i postupaka, i kada vanredno stanje – tretirajte ovaj pojam u najširem smislu te reči – postane ne samo nešto što ćemo, ako drugog izlaza i rešenja nema, kao odgovorni građani da trpimo, nego nešto što prizivamo. Zahtevamo. Potražujemo. I da se, kao vrli kritički umovi, čak ljutimo na "Vučića" ne zbog možda preterane strogoće i nesumnjive ustavno-zakonske neutemeljenosti nekih od mera koje su stupile na snagu ili se najavljuju, nego zato što to vanredno stanje nije uveo ranije i radikalnije!? Znate, scena u kojoj, recimo, demokratski opozicioni političar ili slobodoumna novinarka ili neki NGO mag traži od ovdašnjih vlasti – pri tome dobro znajući s kojima i kakvima ima posla! – da čim pre uvedu to vanredno stanje i da što drastičnije ograniče što je god moguće više osnovnih građanskih sloboda (da i ne spominjem, da ne bih bio spaljen, da je sloboda uvek tesno povezana s temeljnim pravom na preuzimanje rizika...), mene ispunjava najdubljim nespokojstvom. I čudim se svakome ko nema tu "stomačnu reakciju". Sve to, bojim se, iznova potvrđuje koliko je kod mnogih tanušna i lako probojna pokorica "demokratskih uverenja" i koliko je lako postići da neki drastičniji poremećaj svakodnevne životne rutine u njima probudi one koji bi slobodu odmah trampili za sigurnost. Pri čemu će u toj trgovini dobiti garantovanu neslobodu i vrlo krhku i varljivu sigurnost... Baš kao što niko ne može biti siguran da će ovo ekonomsko-političko samoubistvo u koje veliki deo sveta srlja zaista zaustaviti koronu, ali je zato sigurno da će onima koji preteknu učiniti život mizernijim.

Ali, da se vratimo kući. Ne znam koliko vas je, u prastrahu od nevidljivog, mikroskopskog neprijatelja, spremno da zatvori oči pred jednom potencijalno fundamentalnom promenom društvene paradigme koja je na delu. U demokratskom društvu, dakle, političari na vlasti polažu račune građanima. Kad se Vučić, međutim, breca i preti globama, zatvorom i policijskim časom onima koji su po njegovim (prilično proizvoljnim i dnevno promenjivim) merilima nevaljali, ili kad Ana Brnabić krši prste nad "slabom disciplinom građana", onda je jasno da oni misle da je došlo naopako vreme u kojem ćemo mi da polažemo račune njima. A ako misle da je takvo vreme došlo, zašto, zaboga, mislite da će ikada dozvoliti da takvo vreme prođe?

Hoću da kažem: jeste, korona je ubila hiljade ljudi, možda će ubiti milione. Diktature svih boja, međutim, pobile su i unesrećile mnogo više ljudi nego svi opaki virusi zajedno. Mislite o tome, to bar možete da radite i u svojoj sobi, i pod maskom, i na pustom ostrvu, ili gde god ste već sada. ¶

Vanredno stanje ili vanredna situacija

Da li je proglašenje vanrednog stanja bila politička odluka u cilju sprovođenja predizborne kampanje drugim sredstvima

Dvojica cenjenih srpskih epidemiologa u jednom se ne slažu – da li je trebalo proglasiti vanredno stanje zbog pandemije virusa korona ili ne. Dr Predrag Kon, načelnik odeljenja za zarazne bolesti Instituta za javno zdravlje, kaže za "Vreme" da je krizni štab prihvatio neophodnost uvođenja vanrednog stanja, dok profesor epidemiologije dr Zoran Radovanović smatra da je proglašenje vanrednog stanja najmanje primereno rešenje. Advokat Božo Prelević kaže da je zakonsko i ustavno rešenje jasno: vanredna situacija, a ne stanje. Doktor Rade Panić, predsednik Sindikata lekara i farmaceuta, ukazuje na manjak medicinskog osoblja, navodeći da "aparat bez zdravstvenog radnika ne znači puno".

"Na osnovu opšteprihvaćenog stava u kriznom štabu da se preporukama nije uspelo obezbediti efikasno smanjivanje učestalosti kontakata, a zbog zaštite starijeg stanovništva, prihvaćena je neophodnost uvođenja vanrednog stanja", objašnjava dr Kon. "Po zakonu o zaštiti stavnovništva od zaraznih bolesti koje ugrožavaju zemlju, sve mere koje se navode u vezi zabrana su obavezne po zakonu, a posebno mere izolacije i karantina. Nisam učestvovao u pisanju uredbe o sprovođenju odluke o uvođenju vanrednog stanja i nije mi poznata zabrana kretanja za starije od 65 godina izdvojeno. Mere zabrane javnog okupljanja, vanrednog epidemiološkog nadzora uz sprovođenje samoizolacije, predložene su ministru zdravlja sa predlogom za proglašenje epidemije kovid 19 kao epidemije od posebnog značaja za Republiku Srbiju."

Doktor Radovanović, pak, kaže da je bila potrebna energična akcija, ali uz dva preduslova: a) odgovarajuću pripremu, i b) izbor primerenog rešenja. "Situacija jeste vanredna, ali je proglašenje vanred-

DR PREDRAG KON I DR ZORAN RADOVANOVIĆ: Različiti pogledi na uvođenje vanrednog stanja
Fotografije: Tanja Drobnjak /Tanjug; Aleksandar Barda /FoNet

Škole neće raditi najmanje šest nedelja

"Po zakonu o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti koje ugrožavaju zemlju, zabrane javnog okupljanja, među koje spada i zatvaranje škola, pripadaju vanrednim merama koje se mogu doneti u cilju suzbijanja zarazne bolesti", objašnjava doktor Kon. "Po istom zakonu, prekid sprovođenja ovih mera donosi ministar zdravlja na predlog Instituta za javno zdravlje Srbije. Jedinstven stav lekarskog dela kriznog štaba je da se škole moraju zatvoriti najmanje šest nedelja, ukoliko se ne odabira kraći period. Izrazio sam stav da je najsigurnije da u tom slučaju budu zatvorene do kraja školske godine, ali je prilikom donošenja odluke o potrebi uvođenja vanrednog stanja naglašeno da u takvoj odluci neće biti definisano koliko dugo će škole biti zatvorene. Ukoliko epidemiološka situacija kovid 19 bude takva da se može isključiti mogućnost da otvaranje škola može dovesti do ponovnog porasta obolevanja kovid 19, one bi se mogle i ranije otvoriti ukoliko se ukine vanredno stanje."

nog stanja, s najavom pojave vojske na ulicama, najmanje opravdan potez. Mada Ustav dopušta takvu mogućnost, pribegava joj se u sasvim različitim situacijama, kada je doveden u pitanje opstanak države. Ministar odbrane pokrenuo je tu inicijativu na osnovu Zakona o odbrani, čiji duh upućuje na drugačije motive. Dobija se utisak kao da ista ekipa čezne da izgubi i svoj peti rat."

Profesor kaže da postoje zakonska rešenja koja su se nametala kao logična. "Razumna alternativa je bila pozivanje na Zakon o smanjenju rizika od katastrofa i upravljanju vanrednim situacijama. Njega donosi Vlada na predlog ministra unutrašnjih poslova, kao komandanta Republičkog štaba za vanredne situacije. Taj Štab je trebalo odavno da bude aktiviran, preduzima potrebne mere i koordiniše aktivnosti, kako nas situacija ne bi zatekla nespremne. Po meni, još bolje, a bilo bi dovoljno da je Vlada, na predlog ministra zdravlja proglasila epidemiju od većeg epidemiološkog značaja, na osnovu Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti. Tom rešenju pribeglo se samo tri puta za poslednjih pola veka – prvi put 1972. godine zbog epidemije variole, a poslednji put 2009. godine zbog epidemije svinjskog gripa. Tada ministar zdravlja dobija ogromna ovlašćenja, s tim što su sva fizička i pravna lica, pod pretnjom kazni, dužna da se podvrgavaju naređenjima."

U ovom slučaju, izgleda kao da se vagalo da li će "komandant parade" biti predsednik vladajuće partije, ministar unutrašnjih poslova ili ministar zdravlja, a da je pravni okvir ostao nevažan. "Svakako da je najgore rešenje da na čelu dva krizna štaba stoje predsednik i premijerka, dve osobe koje prethodnih dana nisu pokazale da shvataju situaciju u kojoj se zemlja našla."

SUZE I SMEH

Osobe koje je spomenuo profesor drastično su promenile raspoloženje u roku od dve nedelje, a smeh su zamenile suze. Predsednik Srbije Aleksandar Vučić je polusuznih očiju objavio da se zemlja našla u teškoj situaciji, izjavio da mu je mnogo stalo do penzionera i da se brine za njihovu bezbednost, pozvao se na braću Kineze (braću Ruse nije spominjao), zaključno sa izjavom da ima neku "šemu" za respiratore ("polucrno, neću da vam kažem, streljajte me posle").

Da li sad treba da zaboravimo kako su se podsmevali "najsmešnijem virusu" zbog vanrednog stanja? Da li sistem funkcioniše, budući da niko ne zna koliko imamo respiratora? Da li to znači da treba da verujemo predsedniku na reč da imamo 1008 respiratora, da je naručio još 120, a stiglo upola manje? Da li je predsednik taj koji naručuje i po kom zakonu? Da li je, i po kom zakonu, broj respiratora "državna tajna, kao i svuda u svetu", kako je izjavila premijerka, i da li broj respiratora sme da bude tajna?

"Broj respiratora je svakako kapacitet jedne zemlje. Odluka o tome da li je nešto tajna ili ne zavisi od procene. U emisiji Utisak nedelje mogao sam samo izneti svoja iskustva iz pandemije gripa 2009-2010. godine", kaže Kon. "Izjava o broju respiratora kao državnoj tajni, koja je malo kasnije obelodanjena, izraz je nekompetentnosti i neodgovornosti zvaničnika", smatra Radovanović. "Njima je bilo važno da pokažu da je tih aparata danas više nego kad su vladali 'žuti', ali su lukavo prećutali koliko ih je malo bilo kada je narod njih najurio s vlasti pre 20 godina."

Predsednik i premijerka su besni na "neodgovorne" građane na koje prebacuju krivicu i čini se da sad traže blanko poverenje bez obzira na skandalozne propuste. Radovanović je uveren kako je vrlo važno uočiti i priznati propuste, kako da bi se izbegli u budućnosti, tako i da bi se priznanjem grešaka povratilo poverenje građana. "Jedini problem je što su kardinalne gafove činili najviši nosioci vlasti, pa mada bi bilo prirodno da se oni makar privremeno povuku u drugi plan, zar mislite da bi predsednik vladajuće partije, ministar spoljnih poslova ili ministar zdravlja pristali da se liše svetlosti pozornice?"

Doktor Kon nije imao komentar za neodgovorne izjave lekara, ali je rekao da postoje pristupi mnogim teškim momentima kroz šalu, koja u ovoj situaciji nije javno prihvaćena. "Pozvan sam od kabineta predsednika i preko direktorke Zavoda za javno zdravlje Beograd i odazvao se pozivu. Krizni štab je formiran na osnovu zaključka Vlade. Uvek ću se odazvati da pomognem Srbiji." »

ZAKONSKI OKVIR EPIDEMIJE

U Zakonu o smanjenju rizika od katastrofe i upravljanju vanrednim sitacijama, u odeljku Načelo javnog informisanja, navedeno je da nadležni organi treba blagovremeno i potpuno da informišu javnost. Takođe, istim zakonom u čl. 17, u odeljku Plan zaštite i spasavanja, navedeno je da mora da postoji "rano upozoravanje i pripravnost (spremnost)". Više je nego jasno da toga nije bilo, ali je takođe jasno i da zbog toga niko neće odgovarati.

"Mislim da nas je, i pored dva meseca dešavanja tragične epidemije u Kini, većinom probudilo događanje u Italiji i Evropi i prvi sumnjivi slučajevi pristigli u Srbiju od 6. februara", kaže dr Predrag Kon. "Javnost je informisana, međutim, nije bilo jedinstvenog stava u vezi sa pretnjom. Delom je kod stručne javnosti izostala agilnost zbog činjenice da se radi o novom virusu, koji pripada korona virusima koji do sada nisu imali pandemijski potencijal. Nisam siguran da se dobro pristupilo informisanju javnosti, ali to će tek kasnije biti moguće hladne glave analizirati. U ovom trenutku ne vidim da je moglo bolje, uz neke greške u vezi s potcenjivanjem pretnje koje su već sada jasne."

Osvrćući se na Zakon o javnom zdravlju, posebno na čl. 21, koji se odnosi na detaljno izveštavanje u sistemu javnog zdravlja i međusobnu povezanost institucija, doktor Radovanović kaže da se u mnogo situacija pokazalo kako je izostala saradnja institucija. "Primera radi, važnu meru trebalo je da predstavlja deljenje letaka putnicima iz inostranstva kome da se jave u slučaju obolevanja. Na aerodromima je bilo malo sanitarnih inspektora da bi to radili, policija nije bila zainteresovana, a aerodromske službe pripadaju privatnoj firmi i nisu prihvatile dodatnu obavezu."

Advokat Božo Prelević kaže da su stručnjaci iz oblasti medicine učestvovali u stvaranju opštih akata koji su navedeni u zakonima o Javnom zdravlju iz 2016. godine, pa i odeljka *Javno zdravlje u kriznim i vanrednim situacijama*. "Bilo bi bolje da su uzeli u obzir čl. 11 tog zakona pa prvo napravili pravovremenu i tačnu procenu, sproveli neophodne procedure i doneli planove koji uređuju postupanje, a ne da virus najpre ugostimo pa da se onda snalazimo. Umesto da informacije od javnog značaja proglašavamo za tajnu, bilo je bolje da su one na vreme obezbeđene i razmenjene." Po tom Zakonu, mere propisuju instituti i zavodi za javno zdravlje. Član 21 reguliše izveštavanje u sistemu javnog zdravlja po tačno propisanim procedurama svih učesnika, formira bazu podataka, a izveštaji koje izrađuju instituti i zavodi za javno zdravlje dostupni su javnosti na internet stranici instituta i zavoda.

Prema mišljenju advokata Prelevića, shodno zakonu trebalo je proglasiti vanrednu situaciju jer se ona proglašava kada su rizici i pretnje ili nastale posledice katastrofe po stanovništvo, materijalna i kulturna dobra ili životnu sredinu takvog obima i intenziteta da njihov nastanak ili posledice nije moguće sprečiti ili otkloniti redovnim delovanjem nadležnih organa i službi. Vanredna situacija se ukida prestankom opasnosti, odnosno prestankom potrebe za sprovođenjem mera zaštite i spasavanja od katastrofa. Po čl. 39, vanrednu situaciju za teritoriju Srbije proglašava Vlada na predlog Republičkog štaba za vanredne situacije. "Sve ovo nalazi se u zakonima koji su posledica uporednog prava drugih zemalja i iskustva domaćih stručnjaka. No, kao po pravilu, mikrofoni na konferenciji imaju pred kamerama magičnu snagu. Sve se pretvara u poli-

dr Rade Panić: **Aparat bez zdravstvenog radnika ne znači puno**

"Aktuelna tema opravdanosti uvođenja vanrednog stanja za nas koji ne posedujemo sve informacije, stvar je ličnog mišljenja i sagledavanja, a ne primenjeno sveobuhvatno znanje uz posedovanje svih neophodnih informacija. Tu je negde i odgovor", kaže dr Rade Panić, predsednik Sindikata lekara farmaceuta. "Zbog nepromišljenog, olakog shvatanja situacije koja nam je sledila, prošle nedelje imali smo izjave sa najviše instance da nema nikakve opasnosti, dok danas sa tog istog mesta dolaze ozbiljne odluke u kojima se izvesnoj grupaciji građana oduzima pravo kretanja zarad opšteg i njihovog dobra.

Dakle, ozbiljne mere su bile neophodne jer stanje zdravstvenog sistema i materijalna situacija nameću imperativ suzbijanja epidemije u njenom samom početku. Mere je trebalo i morale su biti planirane i ciljane, što nisu u svim aspektima. Nedostaju već pripremljeni algoritmi rada zdravstvenih ustanova, podela posla na sve relevantne činioce. Već je bilo pregovora i predloga upućenih ka ministarstvu da se ovakve situacije unapred definišu i isplaniraju na osnovu prethodnih iskustava, što je tada odbijeno od strane ministarstva. Zato se danas većina situacija rešava u hodu. Ukratko, nadamo se da su se odgovorni osvestili, da će se preduzete mere redefinisati shodno situaciji i da će struka biti ta koja odlučuje, a ne političari i interes vezan za buduće izbore. Nijedna informacija koja se tiče javnog zdravlja ne sme biti sakrivena od javnosti i svih građana. Jedna od takvih je i broj respiratora. Govorim o nepoverenju koje se javlja kod građana kada im se uskrati informacija koja može biti od interesa za njihovo zdravlje, ali treba napomenuti da broj respiratora u ovom trenutku nije pitanje kojim treba da se bavi javnost. Kada dođe do pitanja broja respiratora, znači da smo propustili da uradimo mnogo toga mogućeg pre.

Smatram značajno većim problemom nedostatak zdravstvenih radnika. Aparat bez zdravstvenog radnika ne znači puno. Zaštitne opreme ima, ali ne dovoljno da bi se ispoštovali svi protokoli SZO, to predstavlja veliki problem. S obzirom na nebrigu o zdravstvenom sistemu u prethodnih 20-30 godina, na manjak medicinskog osoblja i lošu materijalnu situaciju, možemo reći da se u ovom trenutku Srbija dobro drži i da je statistika koju imamo zadovoljavajuća. Nadamo se da će se tako nastaviti", rekao je za "Vreme" dr Rade Panić.

Božo Prelević: **Samo da odnesem tetki lek**

Dom zdravlja, centar Beograda, 17. mart 2020. godine. Otvoren je jedan ulaz i za zdrave i bolesne, na svu sreću, ljudi skoro da nema. Na vratima nijedno obaveštenje o virusu korona. Nema sredstava za dezinfekciju, nema maski. Doktori i sestre ljubazni. Pitam: "Ako imam virus korona, šta treba da radim?" Kažu: "Javite se na telefon sa sajta Ministarstva zdravlja ili Batuta." Šta ako ne umem da odem na sajt? Kažu da je broj telefona objavljen u medijima. Ja im kažem da sam zvao, ali da se niko ne javlja i šta onda da radim. Sležu ramenima. Čekamo uputstva. Izabrani lekar veruje da će se brzo znati procedure.

Pitam ih: "Kako da pravim razliku između sezonskog gripa i korona virusa, odnosno gde mogu da se testiram?" Ne dobijam odgovor. Kažem: "Hoće li moju tetku od 88 godina da kazne ako je nađu na ulici i ko može da joj odnese hranu, lekove, bilo šta? Gde da se javim da se to organizuje?" Tajac. "Gde da kupim masku, alkohol, sredstvo za dezinfekciju za staru osobu?" Tajac. "Doktore, kako sprečiti pacijenta da zarazi doktora pa da taj doktor prenese drugim pacijentima, kao u Italiji?" Tajac.

Uključim TV. Premijerka vidno ljuta. Razumem je. Brine. Kaže – policijski čas ako treba, policija će skupiti penzionere u policijsku stanicu kojih ima tri na Novom Beogradu sa 300.000 stanovnika i oko 60.000 penzionera. I, šta će sa njima? Ako ostanu u kući, biće u kućnom zatvoru i neće preživeti. Znači, ne valja ako ih uhapse, biće u policijskoj stanici, neće moći da ih procesuiraju jer sudovi ne rade, ali mogu da se zaraze međusobno i opet neće preživeti. Opet ne valja.

Možda se rešenje krije između ova dva ekstrema. Možda upravnici zgrada, umesto da špijuniraju sopstvene komšije, treba da za njih nabave maske, rukavice, spiskove lekova i hranu i higijenu. Možda mlađa lica, volonteri ili lica sa nanogicama, ili lakši zatvorenici, dobrovoljno hoće da se uključe u ovu vrstu solidarnosti i pomoći starijima. Ima i drugih pametnih rešenja predviđenih strategijama, koje su neki pametni ljudi doneli ranije. Trebalo je to pročitati još dok je virus boravio u Kini.

tiku, a reč struke se nedovoljno ceni", kaže Prelević upozoravajući na činjenicu da lekari pakuju svoje kofere i odlaze u inostranstvo.

Koliko se politika meša u sve a struka nedovoljno ceni, advokat je objasnio na primeru Novartisovih vakcina: "Branio sam u postupku u vezi sa uvozom Novartisovih vakcina 2009. godine, za vreme poslednje pandemije, i gledao ponižavanja najistaknutijih epidemiologa zato što su naručili dovoljan broj vakcina. Taj krivični postupak je trajao do skoro, kada je tužilac odustao od gonjenja zbog apsolutnog nedostatka dokaza. Policija i tužilaštvo bili su neprijatni prema našim najumnijim glavama zato što su radikali u skupštini pokrenuli lavinu neistina protiv naručioca vakcina, gađajući tadašnjeg ministra Tomicu Milosavljevića. Epilog: Država Srbija je ostala dužna svetski priznatim kompanijama kao što je Novartis ogromne novčane iznose, profesori su bili poniženi, domaće kompanije uništene i na kraju je tužilac odustao. Nakon svega, Srbija se čudi što niko neće da im da respiratore. Emisija Insajder se posebno proslavila lažnim tvrdnjama o štetnom skvalenu u vakcinama i korupciji, iznoseći potpuno netačne podatke. Tada i na tim lažnim činjenicama počela je internet histerija o štetnosti vakcina, koja je uzrokovala mnogo preminulih od sezonskog gripa, ali i od nekih drugih teških, davno zaboravljenih bolesti. Danas skoro sve vakcine kao nosač imaju skvalen, a broj neophodnih vakcina i respiratora se izračunava po istoj metodologiji. To je, nažalost, Srbija."

PODACI O ZARAŽENIM I NJIHOVIM KONTAKTIMA

Doktor Kon objašnjava da postoji baza podataka o ljudima koji su bili u kontaktu sa zaraženim pacijentima. "Baza postoji i sa ogromnim naporima se održava jer je komunikacija sa građanima Beograda trenutno na preko 600 registrovanih poziva dnevno, a trenutno se zajedno vodi baza obolelih, baza kontakata sa obolelim, baza osoba koje su pod zdravstvenim nadzorom i baza osoba koje su u samoizolaciji. I pored toga, postoje brojni saveti i imejl odgovori koji se daju brojnim zainteresovanim."

Prema informacijama kojima raspolaže doktor Kon, testova ima dovoljno za kriterijum testiranja uspostavljen u Srbiji, a koji je prema njegovom viđenju, najracionalniji i jedino moguć u ovom trenutku. "Testiranje, kakvo se sprovodi u SAD, smatram vrlo korisnim za prikupljanje novih saznanja o virusu, ali ne smatram da ima uticaja na epidemiju i smanjenje smrtnosti. Zaštitne opreme nikada nema dovoljno (što treba zapamtiti za sva vremena i uvek imati rezerve za ovakve pretnje). Sa onim što je trenutno dostupno prvi prioritet su zdravstveni radnici."

I profesor Radovanović smatra da se situacija pomalo popravlja. "U vreme kad smo se nekritično hvalili da imamo svega, ni jednog ni drugog nije bilo dovoljno. Mogućnosti testiranja su nam još uvek vrlo sužene, ali valja priznati da je reč o znatnom finansijskom izdatku."

Kako će se ponašati poslodavci u vanrednom stanju, za sada ne znamo. Zakon o radu prepoznaje institucije "rada od kuće" i "prinudnog odmora". Članom 117 Zakona o radu i u slučaju potencijalne opasnosti za bezbednost i zaštitu života i zdravlja predviđeno je da poslodavci mogu uputiti zaposlene na "prinudni odmor", odnosno privremeno odsustvo sa rada, ali uz isplatu naknade zarade u visini utvrđenoj opštim aktom i ugovorom o radu. Zakon o radu upućuje da se visina naknade propiše opštim aktom, što znači da nije zagarantovan ni minimalni iznos ove naknade, već poslodavac ima diskreciono pravo da je sam utvrdi. Ohrabrujuće. ¶

BILJANA VASIĆ

Dve škole mišljenja

Različiti pristupi testiranju tokom pandemije podsećaju na dilemu da li vatrogasci mogu da gase požar sa povezom preko očiju ili svejedno moraju da ga vide da bi ga suzbili

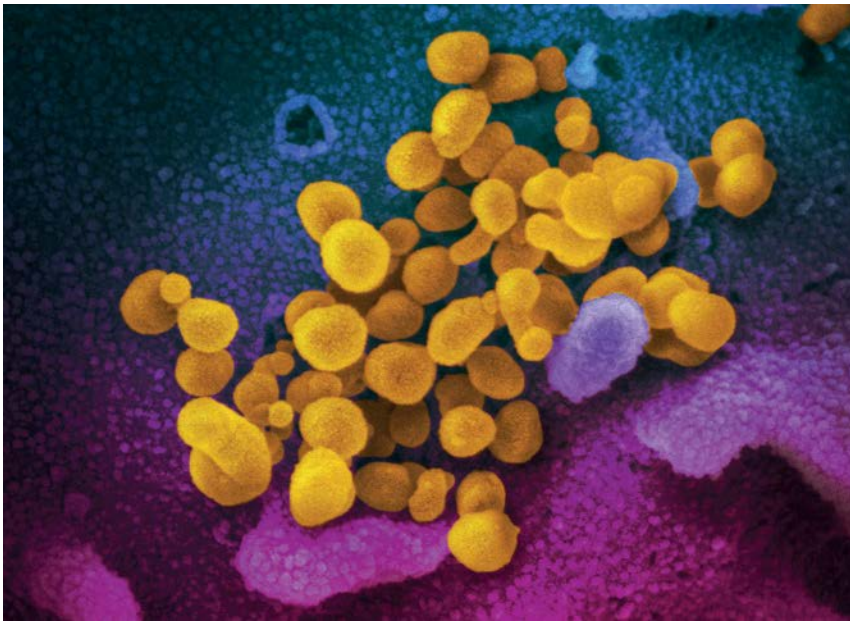

Mada je donekle popularno brinuti o manjku testova za novi korona virus i koliko ih ima, to pitanje zaista nije dobro postavljeno. Kada je reč o obuhvatu testiranja obolelih kako bi se nedvosmisleno ustanovilo da li su zaraženi virusom SARS Cov 2, čini se da je važnije pitanje kojim se putem ide i kakva će se strategija sprovoditi, od stanja u skladištima. Tokom prethodnih nedelja u svetu nije bilo jedinstvenog mišljenja o pristupu i masovnosti testiranja na novi korona virus, a različite države su zauzele potpuno oprečna viđenja. To nije obavezno povezano sa količinom testova, kao što bi se moglo govoriti o nestašici respiratora, maski ili pak suvog kvasca, alkohola i famoznog toalet-papira.

Uostalom, širom sveta se trenutno razlikuje pristup u rešavanju gotovo svakog od aspekata epidemiološke krize, od razvoja vakcine do zatvaranja granica i škola. Postoje čak i dve različite osnovne strategije: kineski metod socijalnog distanciranja i kontroverzni britanski pristup stvaranja kolektivnog imuniteta izlaganjem manje ranjivog dela populacije. Jedino što nesumnjivo svi prihvataju su saveti o pranju ruku kao meru koja je trivijalna, ali i nepremostiva barijera za virus.

TESTIRAJTE, TESTIRAJTE, TESTIRAJTE

Kad je reč o testiranju, Svetska zdravstvena organizacija (SZO) je početkom ove nedelje zauzela čvrst stav da je testiranje presudno važno u borbi sa pandemijom. "Testirajte, testirajte, testirajte", rekao je u ponedeljak generalni direktor Svetske zdravstvene organizacije Tedros Adhanom Gebrejesus, objašnjavajući da se u pogledu testiranja ne čine jednaki napori u odnosu na druge aktivnosti u borbi sa zarazom.

"Ne možete gasiti vatru s povezom preko očiju i mi ne možemo da zaustavimo ovu pandemiju ako ne znamo ko je zaražen", rekao je Gebrejesus. Ovo viđenje je već prihvaćeno kao dogma u pojedinim državama, ali većina epidemioloških timova koji se bore sa virusom ga ne deli sasvim, smatrajući da je prioritet socijalno distanciranje. Tu je logika da se požar mora gasiti iako se od dima ništa ne vidi.

DVE ŠKOLE MIŠLJENJA

Kao i za većinu drugih stvari, postoje dve škole mišljenja. Po jednoj, testiranje je korisno za statističku analizu, ali ne moraju svi biti testirani da bi se imala statistika i treba ga sprovoditi samo nakon prethodne trijaže i na bolesnicima koji već imaju i kliničke i epidemiološke simptome, kako bi se pratili trendovi.

Po drugoj, koju je sada podržao SZO, nužno je testirati što je više moguće ljudi i ustanoviti celokupnu sliku o rasprostranjenosti virusa. Tako vidimo razvijene države poput Južne Koreje, koja je izvršila čak 4000 testova na milion stanovnika, odnosno ukupno 250.000 testiranja, ali i razvijene države poput Japana sa 76 testova na milion ljudi i ukupno samo 9600 testova. Između njih je čitav spektar različitih pristupa, uključujući i vrlo složenu situaciju u Americi po ovom pitanju.

BRIS ILI KRV

Zanimljivo je da postoje dva pristupa i u samom načinu testiranja. U jednom, koji se praktikuje na Zapadu, pacijentu se štapićem uzima uzorak iz grla, u očekivanju da virus živi u brisu, dok se u drugoj varijanti, rasprostranjenoj u Kini, pacijentu vadi krv. Ova razlika, naravno, nije samo u iskustvu pacijenta, nego u načinu na koji se prisustvo virusa prepoznaje.

Kod prve metode koristi se takozvana reakcija lančane polimerizacije (*Polymerase Chain Reaction*, PCR) i traga za specifičnim genima koje ima samo virus SARS Cov 2, što ga nesumnjivo identifikuje. Kod druge se u krvi traže specifična antitela koja će organizam pacijenta proizvesti ako je zaražen reagujući na virus. Obe metode imaju svoje prednosti i, naravno, mane.

Metoda zasnovana na lančanom umnožavanju, PCR, oslanja se na činjenicu da su kineski naučnici genetski materijal virusa pročitali još u januaru i dostavili informaciju svim laboratorijama na svetu, pa se može koristiti procedura identifikacije koja je genetičarima dobro poznata. Ovakav test se sprovodi u SAD, širom Evrope, pa i kod nas na Torlaku.

Naime, virus – struktura na granici živog i neživog – sastoji se od proteina (kod korone su prepoznatljivi šiljci), lipida koji ga obmotava i RNK lanca. Za

DONACIJA: Paket testova iz Kine po koji je poslat avion vlade
Foto: FoNet

razliku od ljudi, u čijim se ćelijama nalazi DNK, genetski materijal virusa je bitno primitivnija RNK koja se prepisuje sa više grešaka, što je i osnovni razlog zašto virusi tako brzo i često mutiraju.

U svakom slučaju, nakon što se izdvoji njegov genetički materijal, prilikom testiranja, RNK se prepisuje u DNK, a onda se pomoću reakcije lančanog umnožavanja DNK multiplikuje ogroman broj puta. Ovo umnožavanje omogućuje da se potom pronađu geni za koje se pouzdano zna da karakterišu novi korona virus. Ako se pronađu dva takva gena, rezultat testa je pozitivan, ako se pronađe samo jedan, test je nevažeći, a ako se ne pronađe nijedan, test je negativan. Ova procedura traje izvesno vreme, ali se u toku jednog dana mogu dobiti rezultati.

Kod serološkog testa kakav su sprovodili Kinezi, test je pozitivan ako se u krvi pronađu specifična antitela – zaraženi pacijent će, u reakciji imunog sistema na virus, proizvesti antitela koja u ovom testiranju dokazuju prisustvo novog korona virusa. Mana ovog testa je što organizam ne proizvodi antitela odmah nakon što je inficiran virusom – ponekad je potrebno i nedelju dana da takva antitela nastanu.

Sa druge strane, ovo testiranje može da snimi i one pacijente koji su zdravi i koji su se oporavili od zaraze jer antitela ne nestaju (na čemu i počiva kasniji, stečeni imunitet), dok PCR test može da identifikuje virus samo u onoj fazi kad je pacijent bolestan. Takođe, PCR test se ne može upotrebiti prerano jer će u ranoj fazi inkubacije pokazati negativan ishod.

PROTOKOL ZA TESTIRANJE

Imajući u vidu prozor u kome test, ma kojom metodom izveden, ima smisla, epidemiolozi su skloni da ga primenjuju tek nakon što postoji opravdana sumnja da je neko zaražen. Protokol podrazumeva, makar u Srbiji, ispunjavanje epidemioloških kriterijuma – da je neko došao iz zaraženog područja ili bio u kontaktu sa obolelim, kao i kliničkih, koji podrazumevaju karakteristične simptome, visoku temperaturu, ali i odgovarajuću krvnu sliku i snimak pluća. Ako ste imali neugodnu priliku da posumnjate u to da ste zaraženi, a ne ispunjavate i jedne i druge kriterijume, niste testirani jer je protokol takav, a ne zbog štednje na testovima.

U međuvremenu, protokol je sa uvođenjem vanrednog stanja postao mekši, ali pre svega u pogledu identifikacije potencijalno zaraženih. Logika iza takve strategije je da se svi potencijalni prenosioci, uključujući i veliku većinu onih koji to nisu, odvoje od ostatka populacije čim pre, što se pokazalo presudnim u Vuhanu. No, ove nedelje objavljeno istraživanje u časopisu "Sajens" pokazuje da čak 86 odsto obolelih u Kini uopšte nije dokumentovano, što ukazuje da je broj zaraženih trenutno daleko veći i da će se strategija tome morati prilagoditi.

Sa pojavom novih načina testiranja, za očekivati je da će se ubrzano prilagođavati i protokol. Čovekova je neizmerna snaga spram virusa ne u količinama testova, državama, političarima, nuklearnim silosima, svemirskim letelicama ili novcu, nego jednostavno i očigledno u sposobnosti da se prilagodi novom znanju; onome što epidemiolozi znaju i usput otkrivaju. Sada doslovno živimo u laboratoriji, gde životi mnogih ljudi zavise od možda ne svakom očiglednih koraka koje nauka trenutno preduzima.

Ako je po Čarlsu Rozenbergu, slavnom istoričaru medicine, sada je nastupio drugi od tri čina u drami jedne epidemije (u trećem na scenu izlaze sve njene aveti i sva naša oružja). Ovaj čin će – sad kad smo protivnika sreli i ne ponašamo se kao da je smešan ili ne postoji – odrediti ne samo ishod naše bitke sa ovim novim neprijateljem čoveka, nego i precizno pokazati kakvo je savremeno društvo. I kao u svakoj borbi, njen ishod nije unapred određen, pa se ne može sa sigurnošću reći ni koji je put najbolji.

Kina je dobila bitku u Vuhanu ne na osnovu masovnog testiranja, nego na opštim i neumoljivim merama socijalnog distanciranja koje je bilo praćeno brzim prepoznavanjem i izolacijom svih koji su potencijalno zaraženi. ¶

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

Zašto nam ne veruj

Bio je 31. januar, potvrđeni su prvi slučajevi zaraženih korona virusom u Italiji, a Svetska zdravstvena organizacija (SZO) proglasila je vanrednu situaciju na globalnom nivou. U tom trenutku, broj obolelih bio je ispod 10.000 (najviše u Kini), a broj umrlih 213 (svi iz Kine). Ministar zdravlja Zlatibor Lončar izjavio je tog dana da nema mesta panici, i da neće biti iznenađenja ako se korona virus pojavi i kod nas

Prvi oboleli od korona virusa u Italiji umro je 22. februara. U ovoj zemlji, u tom trenutku, bilo je potvrđeno 17 slučajeva korona virusa. Tri dana kasnije Zlatibor Lončar je izjavio da, ako se novi korona virus i pojavi u Srbiji, "neće biti smak sveta, jer smo spremni da reagujemo".

A onda je 26. februara održana sada već zloglasna konferencija za štampu, na kojoj su, osim predsednika države Aleksandra Vučića, učestvovali i doktori Predrag Kon, Mijomir Pelemiš, Branislav Tiodorović i Branimir Nestorović (predsednica Vlade nije bila prisutna jer, kako je Vučić tada rekao, "dogovorili smo se da ide u Loznicu da radi svoj posao uobičajeno").

U povremeno žovijalnoj atmosferi, uz mnogo pošalica i osmeha Vučića i Nestorovića, građani Srbije su od predsednika o novom virusu koji se širi mogli da saznaju sledeće:

– Da su na sastanku Vučića i lekara u potpunosti dogovorene "kompletne mere prevencije, kompletne mere hitne reakcije svih nadležnih organa u slučaju pojave korona virusa, dakle, predvideli smo sve do najsitnijih detalja".
– Da "nikakvih problema nećemo imati, sem problema koje imamo sa namernim ili slučajnim izazivanjem panike, koja je zaista apsolutno nepotrebna".
– "Da je to nešto što je mnogo slabije od gripa", da nema potrebe "da plašimo sopstveni narod i da izmišljamo i govorimo o katastrofalnim posledicama po zdravlje ljudi, ako to nije istina".
– Da su Vučića lekari uverili da su neke stvari dobro urađene, a da su predložili šta još treba da bude urađeno, "i mi to već danas preduzimamo i za dva-tri dana bićemo spremni u potpunosti. U potpunosti."

VESELA BRAĆA, ŽALOSNA IM MAJKA: Pres konferencija o koronavirusu 26. februara
Foto: Tanjug *printscreen*

– Da ima razloga za oprez, ima razloga za ozbiljan i odgovoran pristup, a da "nema razloga za veliku brigu".
– Da je predsedniku Zlatibor Lončar rekao da medicinski alkohol ubija korona virus, a da on računa da dobro deluje "i ono gde nije baš čisti alkohol, nego gde ima 41, 42 stepena", i da je on "sebi našao dodatni razlog" da popije po jednu čašicu dnevno, "iako to nema veze sa tim alkoholom".
– Da Srbija neće da zatvara granice, zato što, prema rečima predsednika, "nećemo da glumatamo pred našim ljudima, to je najlakši potez koji ne bi doneo ništa – to što mi zatvorimo granice, to ne znači da bismo sprečili neki virus da dođe".
– Da izbori neće biti otkazani, kao ni utakmice: "Sve će se održavati, ljudi da idu slobodno na stadione, u hale, da normalno žive svoje živote, to bilo kakvim problemima neće doprineti. To da se sakrijemo u mišije rupe...", rekao je predsednik države.

A onda je za govornicu izašao dr Branimir Nestorović. U sada već antologijskom izdanju, rekao je sledeće: "Ne mogu da verujem da će narod koji je preživeo sankcije, bombardovanje, svakojaka maltretiranja, da se uplaši najsmešnijeg virusa u istoriji čovečanstva, koji na Fejsbuku postoji (Vučić se smeje). Ja sam na ovom sastanku bio protiv čak uopšte poručivanja maski i testiranja. Mislim da je to potpuno besmisleno, pazite, da nemamo test, mi ne bismo znali da je epidemija."

Dodao je da je epidemija u Kini pri kraju, da virulencija virusa pada (a i inače je slab), a onda dao savet ženama: "Evo da kažem za žene... Estrogeni definitivno štite žene, žene imaju jako blage oblike, praktično ne umiru od ovog virusa. Prema tome, što se žena tiče, vi slobodno u šoping u Italiju, čujem da će tamo sada biti veliki popusti, pošto niko živ sad neće da ide tamo (Vučić, koji stoji iza Nestorovića, u ovim trenucima se trese od smeha).

ete, kad vas lažemo

NA IVICI SUZA: Proglašenje vanrednog stanja 15. marta 2020.
Foto: Zoran Mrđa /FoNet

KOGA BRIGA ZA KORONU

Četvrtog marta Vučić je raspisao izbore. Nikome korona virus nije bio ni u primislima, Vučić je pričao građanima da ne brinu, da mnogo više ljudi umire od ujeda komarca, a ni ostali nadležni nisu upozorili kako će Srbija da izgleda samo desetak dana kasnije. Nikome nije palo na pamet da svoje ponašanje prilagodi novim okolnostima, u kojima postoji mogućnost zaraze – na čemu će Vučić i Brnabić insistirati, umoljavati i pretiti u poslednjih nekoliko dana.

Na dan kada je objavljeno da je u Srbiji zabeležen prvi slučaj zaraženog korona virusom (6. marta), predsednik se pohvalio da je "90.000 ljudi" dalo svoj potpis SNS-u za parlamentarne i lokalne izbore. Na fotografijama su se videle prostorije SNS-a krcate ljudima koji su došli da daju svoj potpis za kampanju "Za našu decu".

Komentarišući prvi slučaj korona virusa u Srbiji, Vučić je rekao "da je najteži dan u svetu od početka epidemije bio 10. februar, kada je u celom svetu umrlo 108 ljudi", a da je samo tog dana od raka i srčanih oboljenja umrlo po dvadesetak puta više ljudi, i da svakog dana "25 puta više ljudi umre od ujeda komarca". Dodao je da ga zbog korona virusa "brine da li će put Preljina–Požega kasniti".

Sutradan, onima koji su tražili da se izbori odlože zbog korona virusa, rekao je "da demokratija ne može da se odlaže i da građani treba da iskažu svoj stav", kao i da neće biti zabranjena javna okupljanja kao u Italiji, "jer Srbija nema žarište kao Italija". "Srpski telegraf" je na naslovnoj strani doneo udarni naslov "Farmakomafija i SZO u dilu – Korona virus prevara veka!".

Istog dana, 7. marta (dakle, 10 dana nakon što je Vučić rekao da će za "2-3 dana biti sve spremno"), dr Predrag Kon je na svom Fejsbuk profilu ostavio sledeći status: "Krajnje je vreme da stigne zaštitna oprema svim zdravstvenim ustanovama."

NEODGOVORNOST NA NIVOU

Osmog marta, funkcionerke i aktivistkinje Opštinskog odbora SNS-a Mladenovac obišle su "penzionerke koje žive same".

Sutradan, Vučić je otišao u "Krušik", gde je pred nekoliko stotina gusto zbijenih radnika ove fabrike rekao da "Krušik" ima problema sa "negativnim imidžom". Kompaniju GIM i Branka Stefanovića nije spominjao. Uveče, na večernjoj verziji "Kafe sa Đukom", Vučić je poslaniku Đukanoviću rekao da su "naši lekari već umorni", ali i da je Svetska zdravstvena organizacija "pohvalila Srbiju", te da se "može očekivati i da se zabrani ulaz u Srbiju iz nekih zemalja nakratko".

"Alo" je tog 9. marta na naslovnoj strani doneo sledeći naslov: "Post jača imunitet »

protiv korona virusa!", dok je "Informer" kao udarnu priču odabrao "Bolesni plan SZS – Puštaju laži o koroni i migrantima da odlože izbore i sruše Vučića?!".

Desetog marta je Ivan Nikolić, urednik biltena "Mesečne analize i trendovi" (MAT) i član Saveta Narodne banke Srbije, izjavio da "negativan uticaj korona virusa neće poštedeti ekonomiju Srbije, ali verujemo da će šteta biti minimalna".

Tog dana je korona virus proglašen zaraznom bolešću. Na pitanje novinara N1 šta Srbija čeka sa zabranom javnih okupljanja i zatvaranjem škola, ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović je upitao: "A povodom čega otkazivanje događaja?" Predsednica Vlade Ana Brnabić je izjavila da je, po spremnosti, "domaće zdravstvo ispred devet zemalja Evropske unije", a Ministarstvo prosvete je preporučilo školama da se redovno provetravaju učionice, da se korpe redovno prazne i da se škole redovno snabdevaju sapunima.

Istog dana, narodna poslanica SNS-a Ljiljana Malušić je zajedno sa članovima OO SNS-a Voždovac i predstavnicima Unije penzionera, posetila tri porodice socijalno ugroženih penzionera.

Umesto da komuniciranje situacije sa zarazom u potpunosti prepusti lekarima, Vučić je ugrabio priliku da se još češće pojavljuje na televizijama, ne propuštajući priliku da sebe predstavi kao čoveka koji će spasti Srbiju od zaraze (uz pomoć Kine i "njegovog brata" Si Đinpinga)

KAD ODJEDNOM...

Jedanaestog marta Vučić je saopštio da se zabranjuju javni skupovi u zatvorenom prostoru sa više od sto ljudi. Na konferenciji za medije, zajedno sa većinom lekara koji su prisustvovali i onoj konferenciji 26. februara, Vučić je građanima rekao da nisu čuli ono što su tada čuli. "Ne mogu da trpim tu nepravdu, da ljudi napadaju dr Nestorovića, da napadaju ove ljude ovde koji su ozbiljni i odgovorni. Govore 'najsmešniji virus'. Nemojte da lažete, niko nije rekao da je najsmešniji virus", rekao je Vučić.

Slično, nakon što je dr Nestorović pozvao žene da idu u Milano u šoping, a Vučić se iza njega kikotao, predsednik je 11. marta rekao sledeće: "Kao boga vas molim, ako ste bili u Milanu ili negde na severu Italije, recite nam to. Recite nam da bismo vas sačuvali."

Uprkos faktu da su škole zatvoreni prostori sa (mnogo) više od sto osoba unutra, rad škola je nastavljen. "Škole za sada neće biti zatvorene, a ako bude potrebno, kasnije će ta odluka biti doneta, i to možda pred Uskrs (...) Spremam se za 26. april, a ako i dođe do pomeranja izbora, pomerićemo ih za dve nedelje, i to ako budemo imali mnogo težu situaciju s korona virusom nego danas, a ja to ne vidim", rekao je Vučić četiri dana pre no što je uveo vanredno stanje, zatvorio škole i granice, a Republička izborna komisija saopštila da se obustavljaju sve izborne aktivnosti.

Podsetimo, 14. marta uveče na TV Pinku se pojavio ministar odbrane Aleksandar Vulin i uživo, sa sve nekom belom flekom na ivici usana, saopštio da je obavio ono što je Vučić poželeo tog jutra na još jednoj konferenciji za medije – da je "vrhovnom komandantu" poslao pismo "zbog ugrožene bezbednosti građana Republike Srbije na najvećem delu teritorije naše zemlje".

Sutradan, 15. marta, uvedeno je vanredno stanje, zatvoreni su fakulteti, škole i vrtići.

Samo dva dana ranije, ministar Šarčević je rekao da će biti kažnjeni direktori škola koji su na svoju ruku poslali decu kućama i zatvorili škole, e da bi tokom dana N1 saznao da je direktor škole "Ruđer Bošković", u kojoj je, prema podacima Agencije za borbu protiv korupcije, ministar Šarčević suvlasnik, na svoju ruku poslao decu kućama uz napomenu da uzmu svoje stvari iz škole, te da će od ponedeljka nastava biti organizovana onlajn.

Dan pred uvođenje vanrednog stanja i zatvaranje škola i vrtića, Ana Brnabić je rekla da je "stav struke da nema apsolutno nikakvog opravdanja da se u ovom momentu zatvore škole, vrtići i fakulteti".

KAMPANJA U DOBA KORONA VIRUSA

Deluje da je negde 10, 11. marta postalo jasno da izborna kampanja i situacija sa korona virusom više ne mogu da idu paralelnim kolosecima. A pošto kampanja ne može da trpi, Vučić je počeo korona virus da koristi i u propagandne svrhe, uz obavezno jačanje kulta ličnosti i nastavak satanizacije opozicije, uprkos navodnom odustanku od izborne kampanje "jer je zdravlje građana najvažnije".

Umesto da komuniciranje situacije sa zarazom u potpunosti prepusti lekarima, Vučić je ugrabio priliku da se još češće pojavljuje na televizijama, ne propuštajući priliku da sebe predstavi kao čoveka koji će spasti Srbiju od zaraze (uz pomoć Kine i "njegovog brata" Si Đinpinga).

Isto tako, nije propustio priliku da, služeći se jednom od brojnih propagandnih tehnika, više puta praktično naglasi da su "žuti" pobili 137 ljudi 2009. prilikom pandemije svinjskog gripa ("To što su 2009. bile održavane i velike manifestacije ne znači da su ljudi koji su tada bili na vlasti imali lošu nameru", te da "niko nije hteo da ubije tih 137 ljudi" – slučajno se Vučiću omaklo da kaže da ti ljudi nisu umrli, već su ubijeni, a onda po definiciji mora da postoji i ubica ili više njih...).

Kako izgleda kampanja, jasno se videlo na slučaju "državne tajne" o broju respiratora. Dan nakon što je Vučić rekao da Srbija ima dovoljno respiratora, mediji su 12. marta otkrili da je Ministarstvo zdravlja raspisalo hitnu javnu nabavku 15 respiratora za Klinički centar Srbije. Ana Brnabić je, sa svoje strane, ujutru rekla da je broj respiratora "državna tajna", međutim, u toku dana, ministar Lončar je rekao da se upravo prebrojavaju respiratori i da će taj broj građani saznati do uveče, a onda se uveče građanima obratio predsednik Vučić.

Vanredno stanje je uvedeno bez učešća Skupštine Srbije, navodno zbog zabrane okupljanja više od 50 ljudi u zatvorenom prostoru, mada nije bilo nužno da se Skupština uopšte sastaje u zatvorenom – setimo se montipajtonovske sednice Vlade Srbije u kopovima Kolubare 2016. godine

U još jednom spektakularnom obračanju, koje je išlo između paničnog i histeričnog, a svakako uznemirujućeg za gledaoce, Vučić je, u maniru Del Boja iz serije "Mućke", rekao da je on kriv što nije dao da se sazna koliko ima respiratora, jer je "želeo da predstavi da imamo mnogo manje, kako bismo mogli da uzmemo još respiratora, na raznim stranama". Vučić je potom odao "državnu tajnu" i rekao da Srbija ima 1008 respiratora. Uprkos tome što je koliko prethodnog dana rekao da ih ima dovoljno, predsednik je najavio nabavku "još 500 respiratora". Zašto, ako ih ima dovoljno? I ko hitno nabavlja 15 respiratora ako ih ima više od hiljadu?

Dva dana kasnije, Vučić je rekao da je broj respiratora "od danas državna tajna", uz napomenu da ih on lično nabavlja. "I nemojte više da me pitate kako nabavljam respiratore. Evo, nabavio sam još 50 od jutros, a nigde vam ne piše nabavka. Šta vas briga kako, snalazim se."

U nedelju 15. marta, predsednik je nabavio još. "Avansno smo platili na crno, polucrno dodatne respiratore, neću da kažem ni odakle, pa me streljajte kad se sve ovo završi. Evo, u sredu će stići ti respiratori", rekao je Vučić.

A u utorak 17. marta je direktor Kliničkog centra Srbija dr Milika Ašanin izjavio da je pet novih nemačkih kliničkih respiratora stiglo u KCS, uredno se zahvalio predsedniku, rekavši da ne zna "kako ni odakle je predsednik Vučić nabavio i poslao" respiratore: "Hvala predsedniku neizmerno na svemu što čini za naše ljude", rekao je direktor KCS.

Naravno, kampanja se nastavila i onim već uobičajenim načinima, tako što je penzionerima obećano po 4000 dinara i što je medicinskim radnicima obećano dodatnih 10 odsto povišice.

VANREDNO STANJE ZBOG NAJSMEŠNIJEG VIRUSA U ISTORIJI

Ostaje nejasno i zašto je uopšte uvođeno vanredno stanje u Srbiju – broj novozaraženih rastao je stabilno, po nekoliko slučajeva dnevno, za sada još uvek ne eksponencijalno. Setimo se, 26. februara Vučić je objasnio građanima da nema razloga za veliku brigu, i da nikakvih problema neće biti. No, odjednom, prema Vučićevim rečima od 12. marta, "Srbija se nalazi u izuzetno složenoj situaciji", a svet i Srbiju je pogodila "jedna teška i velika bolest i zaraza".

Dva dana kasnije, Vučić je nakon sastanka jednog od dva tzv. krizna štaba – "ekonomskog" i "zdravstvenog", osnovanih van svih propisa, tj. Zakona o smanjenju rizika od katastrofa i upravljanju vanrednim situacijama – rekao da "očekujemo da mnogi ostanu bez svojih voljenih".

A 17. marta je, moleći Kinu za pomoć, rekao da Srbija "još nije u situaciji u kakvoj su neke druge zemlje, ali da će tako nešto uskoro uslediti i kod nas". Ujedno, od onoga da smo "potpuno spremni", za samo par nedelja smo došli do "desetina i hiljada mrtvih": "Da nam pošaljete od maski, rukavica... Treba nam desetine miliona maski, rukavice, respiratori... Bukvalno svega, a ponajviše nam treba vašeg znanja i ljudi koji bi želeli u Beograd i Srbiju da nam pomognu kako da iz ove teške krize izađemo, a da nemamo desetine i hiljade mrtvih", rekao je Vučić ambasadorki Kine u Beogradu.

Kako nam sve ovo treba, ako svega imamo dovoljno i potpuno smo bili spremni za dolazak zaraze?

Planiranje države ogleda se i u Vučićevoj izjavi od 12. marta: "Nama je najlakše da sve zatvorimo, ali vi ljudi morate da postavite pitanje: a kako mislimo da živimo? A ko će da radi?", upitao se predsednik, pa onda tri dana kasnije sve zatvorio, bez odgovora na pitanja koja je postavio. Vanredno stanje je uvedeno, a da građani i privreda nisu obavešteni kako da nastave svoj život: kako da penzioneri prežive a da ne napuštaju domove, dok, prethodno, prema uputstvima države, nisu ni zalihe napravili.

Ujedno, beogradski SNS se pohvalio slikama i propagandnim snimcima na kojima se vidi da aktivisti SNS-a "humano" pomažu i obilaze penzionere, idu u kupovinu umesto njih, donose im namirnice sa stranačkim obeležjima, uredno opremljeni rukavicama i maskama – istim onim rukavicama i maskama do kojih ne mogu da dođu građani, a po nekim ispovestima na društvenim mrežama, ni neki lekari i medicinske sestre.

Nije objašnjeno ni ko će da čuva decu ljudima koji idu na posao – poslovi nisu obustavljeni, niti je uvedena zabrana kretanja. Jer, babe i dede nipošto ne bi smele da čuvaju decu, da se ne bi zarazili, a ljudi moraju na posao.

Doduše, Ani Brnabić nije bilo jasno zašto ljudi moraju da rade. "Zašto je u Beogradu potrebno uopšte da idete od mesta A do mesta B? Ja ne znam, evo, ja ne znam dve osobe u Beogradu da se bave proizvodnom delatnošću, a da ne mogu da rade od kuće. Zaista ne znam dve. Gde su svi ljudi krenuli u Beogradu na dan vanrednog stanja, kada je apel da svi sede kod kuće?", zapitala se predsednica Vlade.

Takođe, vanredno stanje je uvedeno bez učešća Skupštine Srbije, navodno zbog zabrane okupljanja više od 50 ljudi u zatvorenom prostoru (naredbu je potpisao Zlatibor Lončar), mada nije bilo nužno da se Skupština uopšte sastaje u zatvorenom – setimo se montipajtonovske sednice Vlade Srbije u kopovima Kolubare 2016. godine.

Do završetka ovog teksta nije bilo poznato hoće li u utorak uveče biti uvedene dodatne mere tokom vanrednog stanja, poput zabrane kretanja pojedinim delovima stanovništva – penzionerima – koji su izrazito razočarali predsednicu Vlade zato što su u ponedeljak izašli na ulice, umesto da sede kod kuće.

Ko ga zna, možda su penzioneri samo slušali ono što su im nadležni govorili do pre nekoliko dana. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

Građanska (ne)poslušnost u korona krizi

Kao da smrt

Iako je predsednik Vučić apelovao da se u doba borbe protiv pandemije virusa korona obustave sve predizborne aktivnosti, te da se pandemija ne sme zloupotrebljavati, SNS nije bio disciplinovan. Na društvenim mrežama se pojavio snimak kako aktivisti SNS-a opremljeni rukavicama i maskama, kojih u apotekama nema ni za lek, idu od vrata do vrata najstarijih sugrađana i donose im namirnice iz prodavnice. Za naprednjake, za razliku od lekara i medicinskih sestara, izgleda da ne važi nestašica maski, rukavica i skafandera. Sve imaju. Na skafanderima je i SNS-ov slogan ovogodišnjih izbora "Aleksandar Vučić – Za našu decu"

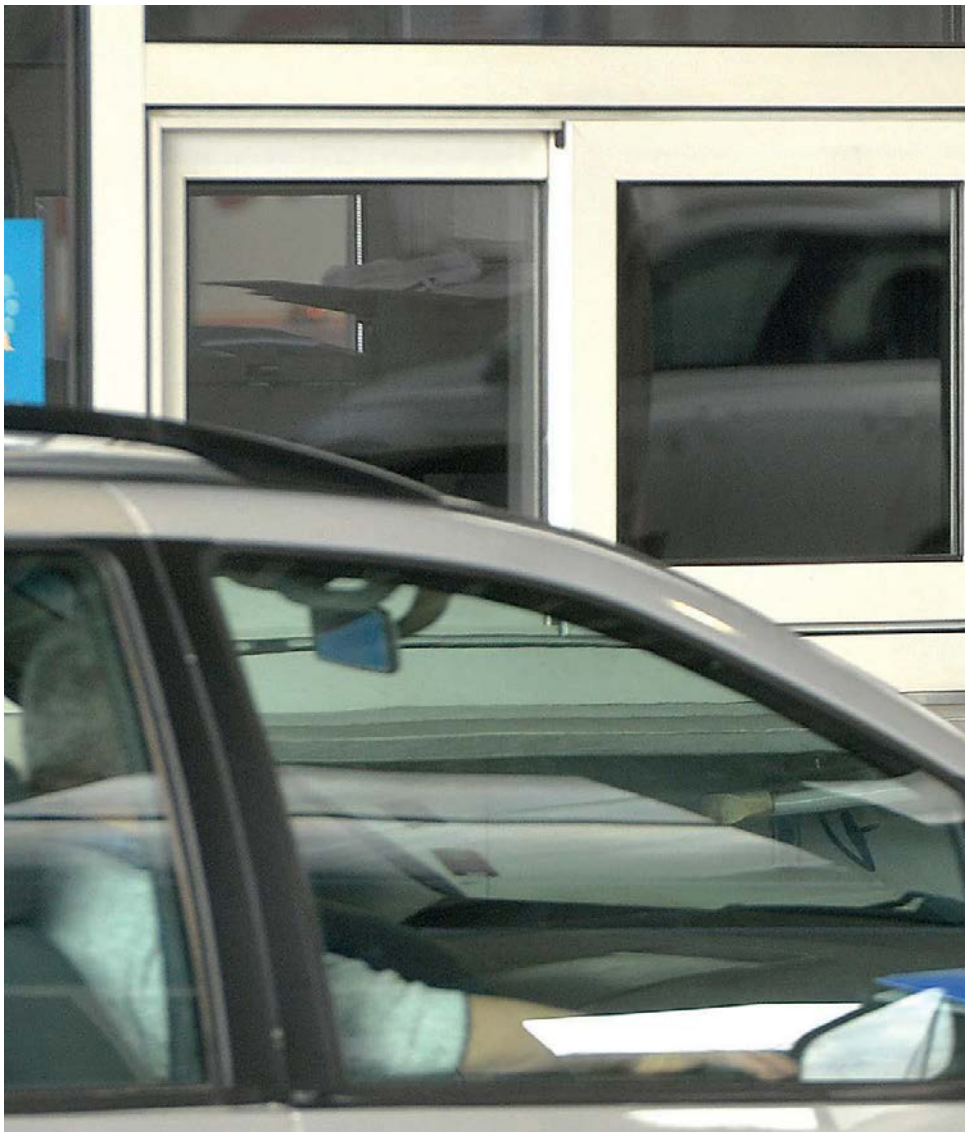

Na poslovnoj vajber grupi jedne kompanije, pošto je predsednik Aleksandar Vučić proglasio vanredno stanje u zemlji u nedelju 15. marta u prajm tajmu od 20.00h, zaposlena majka dvoje dece uzrasta 2 i 5 godina napisala je: "Ljudi, nemam kud, sutra dovodim decu na posao." Vrtići su zatvoreni, kod babe ne može da ih ostavi jer je vanredno stanje i uvedeno da bi se sačuvali životi naših najstarijih sugrađana, a ni otac dece ne može da radi od kuće. Šta onda pametno smisliti od nedelje uveče do ponedeljka ujutro? Koliko je roditelja u Srbiji, zna li se, koji nisu znali šta da rade s decom u ponedeljak? Razume se, nismo Slovenija pa da vlada donese odluku da roditelja koji mora da ostane kod kuće i čuva decu obezbedi s 50 odsto njegovih primanja dok traje korona kriza, bez obzira na to hoće li poslodavac svog radnika plaćati za vreme odsustva s posla i koliko. Takva opcija kod nas nije razmatrana.

Hajde, međutim, da ne govorimo o svim prethodnim danima i propuštenim prilikama. Zašto se čekalo dva cela dana vikenda, zašto tolika uvertira, podizanje temperature, taj krešendo, drama, neizvesnost, nepoverenje prema građanima Srbije pa da se vanredno stanje u zemlji proglašava u nedelju uveče, zar nije možda moglo u nedelju ujutro ili u subotu uveče? Da se ljudi organizuju, naprave porodični plan, razmene mejlove s poslodavcima, angažuju bebisiterku ili makar nezaposlenu komšinicu da im pričuva klince dok ne smisle kako dalje.

Otkako je uozbiljio priču o bolesti koja hara celim svetom (pa je bilo sasvim logično da stigne i u Srbiju), Vučić grdi, moli i preklinje građane Srbije da imaju poverenje, poziva na jedinstvo i solidarnost, a da pritom sebe ne obavezuje ni na šta od toga. Posebno su bili zgranuti premijerka Ana Brnabić i najviši predstavnici vlasti ponašanjem penzionera koji prvog dana

nije ništa

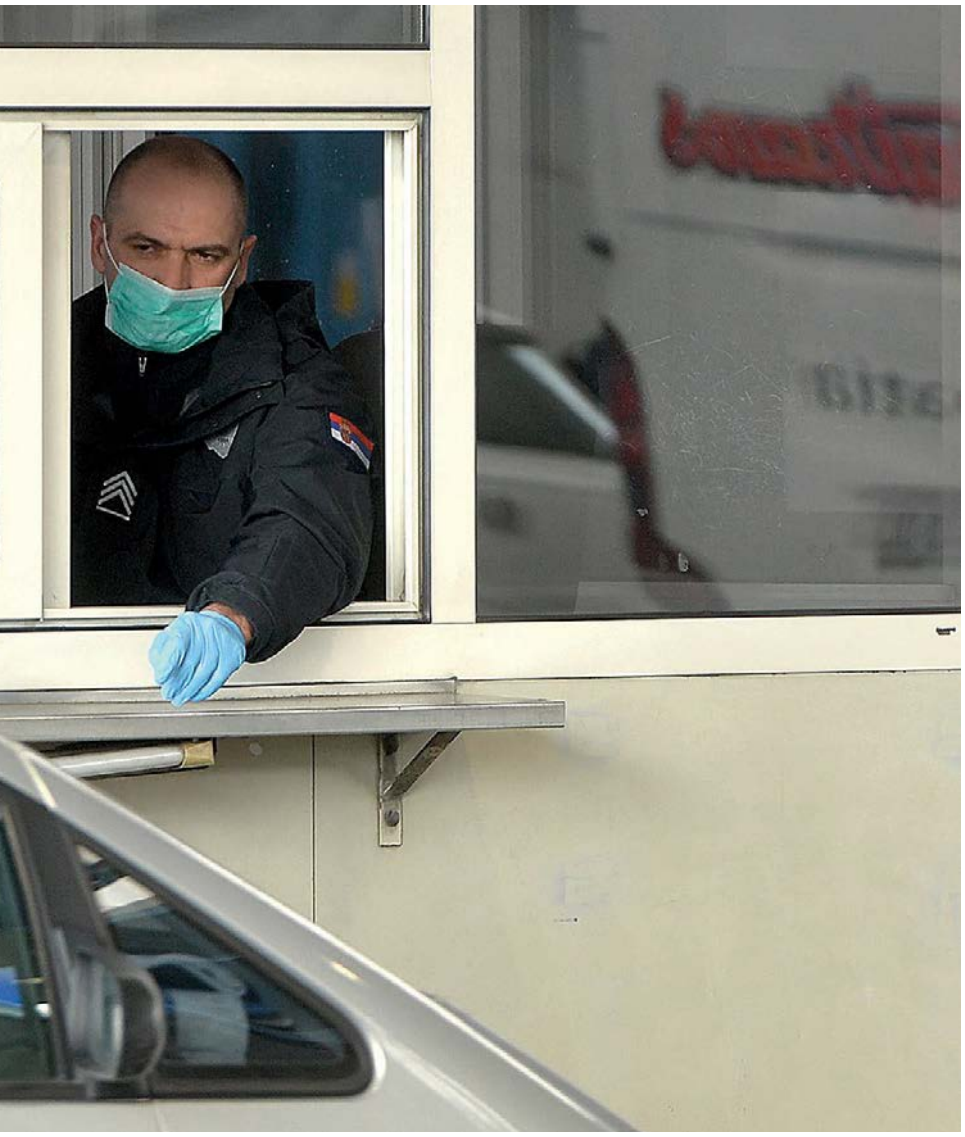

ZATVORENA ZEMLJA: Kolika je uzajamna solidarnost građana Srbije
Foto: Zoran Žestić /Tanjug

vanrednog stanja nisu iskazali disciplinovanost i poslušnost kakvu inače pokazuju u plaćanju Infostanovih računa. Izašle "bake i deke" na sunce u ponedeljak mada je oštro duvalo, da čekaju u redu u prodavnicama, apotekama, pa da prošetaju po parkovima i trgovima, kad im deca već nisu dovela unuke na čuvanje. Kao da nisu čuli predsednika Vučića koji im je prethodne večeri rekao da ih mnogo voli, da je vanredno stanje uvedeno zbog njih, da se sačuvaju njihovi životi jer su najugroženiji, podsetio ih na njihovu poslovičnu disciplinu i pozvao na poverenje i solidarnost.

A oni, šetnja od ponedeljka sabajle, kao da smrt nije ništa.

DRAGOCENIH OSAMNAEST DANA

Avaj, predsednik kao prvi među nama nije pokazao ni disciplinu niti da mu je stalo do poverenja građana. Napravio je dovoljno gafova u vezi s bolešću kovid-19 zbog kojih teško da može da pozove građane na solidarnost. Prvo mu je 26. februara, dok još nismo imali nijednog zaraženog, bilo strašno duhovito kad je pulmolog dr Branimir Nestorović govorio o najsmešnijem virusu i da žene treba da idu u šoping u Italiju. Tada je rekao da ne treba da paničimo, da će izbori biti održani i da ljudi slobodno idu na utakmice. I još ono o rakiji i tvrdim sapunima. Potom, nije hteo da se testira, iako je početkom marta prisustvovao konferenciji Američko-izraelskog komiteta za javne poslove u Vašingtonu sa 20.000 učesnika, na kojoj je bilo dvoje zaraženih Njujorčana virusom korona. Pričao je kako opozicija hoće da ga strpa u karantin u nadi da će ga tako osujetiti da pobedi na izborima 26. aprila. Kad su slučajevi virusa korona počeli da se nižu, vikao je: "Nemojte da lažete, niko nije rekao da je korona najsmešniji virus." Rekao dr Nestorović, ima na Jutjubu, sve montirano s Vučićevim: "Nemojte da lažete!" A kada je proglasio vanredno stanje 15. marta, rekao je da je Srbija "u ratu protiv nevidljivog neprijatelja".

Od ismevanja do proglašenja rata virusu korona prošlo je 18 dragocenih dana. Izbori su odloženi do daljnjeg. Slično je bilo i s brojem respiratora u Srbiji: premijerka je u pokušaju da odgovori na novinarsko pitanje o broju respiratora kazala da je to državna tajna, a predsednik je posle nekoliko sati odao "državnu tajnu", kazao da imamo 1008 respiratora i da je taj podatak hteo da sakrije kako bi mogao da nabavi još. Nabavio je, reče, još 50 respiratora, ali "nemoj da me neko pita kako". Potom je ponovo proglasio broj respiratora – državnom tajnom. Slično je bilo i nećkanje da se zatvore škole i vrtići: nećemo li, hoćemo li.

Teatralna objava vanrednog stanja 15. marta uveče, u delu javnosti protumačena je kao čisto politička zbog izbora koje je trebalo odložiti. Inače bi i proglašenje vanredne situacije bilo sasvim adekvatno, posebno da je sprovedeno makar i nedelju dana ranije. Drugo je i za analizu u nekim kasnijim vremenima zašto Srbija nije učila na zakasnelim i pogrešnim potezima država u Evropi i na vreme pripremila građane na virus o kojem naučnici na celom svetu tek uče i, zapravo, malo znaju. Da li zbog nesnalaženja u novonastaloj globalnoj krizi ili zbog odlučivanja šta s izborima?

Iako je predsednik Vučić apelovao da se u doba borbe protiv pandemije virusa korona obustave sve predizborne aktivnosti, te da se pandemija ne sme

Foto: Tanjug / Sava Radovanović

Foto: FoNet / Slobodan Miljević

VANREDNO STANJE NA DELU: Prazni kafići i premijerka A. Brnabić sa lekarima ispred Infektivne klinike

zloupotrebljavati, SNS nije bio disciplinovan. Na društvenim mrežama se pojavio snimak kako aktivisti SNS-a opremljeni rukavicama i maskama, kojih u apotekama nema ni za lek, idu od vrata do vrata najstarijih sugrađana i donose im namirnice iz prodavnice. Za naprednjake, za razliku od lekara i medicinskih sestara, izgleda da ne važi nestašica maski, rukavica i skafandera. Sve imaju. Na skafanderima je i SNS-ov slogan ovogodišnjih izbora "Aleksandar Vučić – Za našu decu". I dok profesor Medicinskog fakulteta dr Goran Belojević upozorava da bi država u ovakvoj krizi morala da se ponaša kao u slučaju biološkog napada, da proizvodi maske i dezinfekciona sredstva i deli ih građanima besplatno, za to vreme volonteri SNS-a naplaćuju penzionerima svoje usluge do 1000 dinara za odlazak do prodavnice, lekara, da bace đubre... Kako o tome piše portal Nova.rs, a svedoči penzionerka Rada Jovanović (70) iz Smederevske Palanke: "Vučić nam je dao nekoliko hiljada a sad nam uzima duplo više."

"Kao i sve ovde, i korona kriza se prelama kroz političku prizmu, i to je dodatna opasnost za nas. Dnevna politika, kalkulacije o održavanju izbora i političke borbe danas ne bi trebalo da budu tema. Kod nas su političke računice i politički interesi – uvek tema. I to je najveći rizik za nas. Svakako smo izgubili skoro tri nedelje od šegačenja do povlačenja prvih radikalnih mera", kaže u razgovoru za "Vreme" psihološkinja Radmila Vulić Bojović.

Da li je ovih nekoliko primera koje navodimo, političke manipulacije, neozbiljnost i kašnjenje u donošenju najvažnijih odluka delovalo destabilizujuće za građane Srbije? Da li je to razlog za nepoverenje, paniku, strah, neposlušnost, redove po prodavnicama i apotekama uprkos uveravanju države da ima dovoljno i hrane i lekova i nema potrebe da se prave zalihe? Ili ništa nismo naučili iz iskustva devedesetih, bombardovanja, ratova, vanrednih situacija? Razara li pandemija solidarnost ili je podstiče?

VIRUS GLASINA

Profesor dr Dragan Popadić, socijalni psiholog s Filozofskog fakulteta u Beogradu, u razgovoru za "Vreme" kaže da se vanredno stanje uvodi onda kada se, kako Ustav kaže, pojavi opasnost koja ugrožava opstanak države ili građana: "U situacijama koje bi odgovarale ovom dramatičnom opisu razumljivo je da građani budu zabrinuti pa, ako hoćete, i na ivici panike. U vanrednom stanju, više nego ikada, ljudi moraju biti uvereni da nisu u rukama neuravnoteženih pojedinaca, nekompetentnih stručnjaka i partijskih aktivista, već u rukama pouzdanih društvenih institucija. Ljudi zabrinuti za sebe i svoje bližnje pažljivije prate šta se događa, proveravaju informacije, pristupaju im sa sumnjičavošću. Prećutkivanja i zataškavanja na koja se u normalnoj situaciji možda ne bi obraćala pažnja, sada se lakše uočavaju i izazivaju uznemirenje. Uzmimo za primer baš slučaj o broju respiratora. Ako samo spojimo u jedan odgovore premijerke i predsednika, date jedan za drugim, videćemo da imamo 1008 respiratora, nabavićemo još 50 da bismo bili 200 posto sigurni, a pokušaj je bio da se njihov broj proglasi državnom tajnom kako bi predsednik mogao da prevari strance dogovarajući trgovinu. Ništa u ovoj na brzinu sklepanoj priči ne štima, i razumljivo je da će se ljudi okrenuti društvenim mrežama i internetu, prepunom virusa glasina."

Poverenje u medije je u kriznim situacijama krucijalno, kaže dr Popadić, jer je to jedina brana širenju još jednog virusa opasnijeg od korone – virusa glasina i panike. On podseća na doba velikih boginja 1972. u bivšoj SFRJ. "Deset dana pošto je bilo skoro sigurno da je reč o velikim boginjama, postojao je embargo na tu informaciju jer je vlast procenila da takva informacija može da šteti turizmu i čemu sve ne." Ne samo da se bolest proširila, nego su ljudi počeli više da veruju "prošaputanim porukama nego zvaničnim informacijama". Zato je neophodno da ljudi veruju medijima, da smatraju da su informacije koje dobijaju u njihovom interesu, smatra Popadić jer "paniku ne izazivaju loše vesti, već strah da su prave vesti u stvari sto puta lošije".

Treba biti pošten pa reći da se neki mnogo stabilniji i finansijski sposobniji evropski sistemi, s mnogo boljom zdravstvenom zaštitom, nisu na pravi način snašli u suočavanju s virusom SARS-CoV2 koji izaziva bolest nazvanu kovid-19. O virusu korona struka je, kako to najviši predstavnici vlasti vole da kažu, iznosila mišljenje da je "slabiji od gripa", ali i da se o njemu zapravo "malo zna". Kontradiktorne informacije o virusu korona dolaze sa svih strana. I dok građani, zahvaljujući društvenim mrežama i drugim načinima informisanja, slušaju belosvetske glasine, i od srpskih lekara mogli su da čuju dosta oprečne poruke i to s najvišeg mesta u državi.

FABRIKE DEZINFORMISANJA U INTERESU GRAĐANA?

"Rekla bih da nismo usamljeni u tome", kaže za "Vreme" psihoterapeutkinja Radmila Vulić Bojović. "Kao da su mnogi, širom planete, zakasnili i počinjali sa tim blažim merama da bi ih u vrlo kratkom vremenu – radikalizovali. I to je za građane destabilizujuće i zbunjujuće. Kad imate poverenja u zdravstveni sistem da se tačno zna kad se i šta radi, onda možete da se osećate zbrinuto. Ovde je, čini se, čovek prepušten sebi, nekom svom instinktu, zato su preterana reagovanja realna i toga će biti sve više. Postoje pri tom društva koja su disciplinovana i manje disci-

plinovana, ona društva koja slede uputstva i preporuke nadležnih, i ona druga poput Italijana, opuštenija, koji kažu: sutra ćemo! Čini se da nisu uhvatili prvi momenat i sad je tamo zastrašujuće prema vestima koje nam stižu."

Nedavno je Mirjana Puzović, novinarka iz Beograda, koja već 16 godina živi u mestu Leko, kraj Milana, pošto je cela Italija stavljena u karantin, za ovdašnje medije izveštavala kako se nigde više ne mogu legalno kupiti maske i rukavice, da je svoju, malo bolju masku platila 70 evra, ali i da su Italijani vrlo disciplinovani u poštovanju preporuka i apela stručnih službi te da je to jedino što ih može spasiti. Pred tragedijom koja ih je zadesila, ujedinili su se građani, lekari i država u ideji da moraju da pomognu jedni drugima.

Da li se društva razlikuju po spremnosti građana da u kriznim situacijama budu požrtvovani i solidarni?

To je ono što se zove socijalni kapital, objašnjava profesor Popadić. "Socijalni kapital označava koliko je među članovima jednog društva raširenо uverenje da ih vežu zajednički identitet, zajedničke norme i vrednosti, uverenje da se mogu osloniti jedni na druge. Socijalni kapital se izgrađuje u nekriznim situacijama, da bi se uistinu 'trošio' u krizi, kao što se u takvim situacijama troše uštеđeni materijalni resursi", reči su dr Popadića.

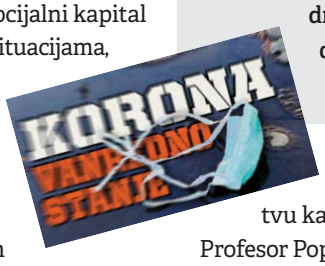

Kao tradicionalnom društvu s dubokim osećajem kolektivizma, solidarnost i empatija s bližnjim nam nisu strane. Profesor Popadić podseća na poplave, pokazalo se da pomoć nije izostajala, kao ni u vreme sankcija ili bombardovanja. Međutim, pre svega se solidarišemo sa porodicom, komšijama, ljudima iste nacionalnosti ili vere: "Čini mi se, solidarnost proistekla iz zajedničkog građanskog identiteta nije toliko razvijena. Kao građani jedne države imamo dužnost da pomognemo na razne nepersonalne načine, i onima koje ne vidimo i koji ne pripadaju našim užim grupama. To je važna norma koju imaju društva se visokorazvijenim socijalnim kapitalom", kaže Popadić i naglašava da da bi postojala jaka solidarnost unutar društva, važno je da se međusobne sličnosti vide kao bitne a međusobne razlike kao nebitne.

Poverenje u lekare i jedna metafora

Profesor dr Dragan Popadić: "Naši zdravstveni radnici su izuzetno požrtvovani, verujem da svako ko je bio u bolnici to može da potvrdi, i ne sumnjam da će uraditi svoj posao najbolje što mogu. Međutim, šire posmatrano, izlečenje društva zavisi od društvenih institucija, kao što su zdravstvo, snabdevanje, informisanje itd. Poverenje ljudi u najvažnije društvene institucije i u ljude koji te institucije predstavljaju prilično je nisko. Plašim se da ljudi nisu sigurni da će ih, u situaciji kada su oni sami ugroženi, te institucije zaštititi.

Nemojmo da zaboravimo jednu krajnje uznemirujuću scenu koja nije iz umetničkog filma već iz novinske reportaže o događaju koji se odigrao pre godinu dana, ali koja, kao da je umetničko delo, predstavlja metaforu društva u kojem živimo. Kada je Aleksandar Vučić, usred epidemije gripa i zabrane poseta, ušao u sterilisanu bolničku sobu, čak i bez zaštitne maske, skupa sa snimateljima, da bi se tokom političke kampanje slikao sa dečakom teško obolelim od raka, svi koji su se tad našli uz predsednika države – ministar zdravlja, direktor klinike, bolničari, lekari, roditelj deteta – svi su ćutali! U ovoj sceni kao iz horor filma, ono što duboko uznemiruje nije krajnje neodgovorno ponašanje jednog čoveka, već ćutanje svih onih koji su dužni da zaštite detetov život, ne samo od virusa već i od ovakvog ponašanja. Morali su imati osećanje dužnosti i elementarnu ljudsku hrabrost da ga ljubazno zaustave, ali nisu to učinili, neki su ga posle pravdali, a državni mediji su slučaj brže-bolje zataškali. Porazno je da su čak i unutar medicinske struke bili retki oni koji su, poput profesora Radovanovića, tada digli svoj glas. Zaista, na čiju zaštitu možemo računati ako se, kao pojedinci ili kao društvo, nađemo u ulozi ovog ugroženog dečaka? Mislim da je epidemija jednog drugog virusa, virusa plašljivosti i podaništva, uveliko zahvatila naše društvo, da se širi iz godine u godinu, i da su posledice te epidemije tragičnije od posledica koje će ostaviti virus korone."

Da li je to moguće u toliko podeljenom društvu kao što je naše?

Profesor Popadić kaže ovako: "Ako postoje povlašćeni u odnosu na nas i našu porodicu, ako smatramo da su oni krivci za ono što nam se dešava, ako vidimo da ne delimo istu sudbinu, da je neko više a neko manje zaštićen, neko obavešten a neko ne, unutar naše grupe će jačati solidarnost ali prema drugoj grupi će jačati nepoverenje i neprijateljstvo." Trenutno je naše društvo podeljeno po različitim šavovima, ne samo da smo podeljeni, nego smo zavađeni, do neprijateljstva, i dr Popadić nije siguran hoće li te podele u društvu u ovoj situaciji jačati ili se brisati. Trebalo je da imamo izbore u doba korone, u vanrednom stanju ih nećemo imati: "Borba za vlast i proganjanje političkih neistomišljenika u vreme kada se poziva na opštu solidarnost je izuzetno loša ideja, ali plašim se da režim od toga neće odustati. Lako je zamisliti da se vanredno stanje iskoristi za dalje preuzimanje institucija i još brutalniju političku manipulaciju putem medija. U stvari, najteže je zamisliti da dojučerašnje fabrike dezinformisanja i manipulacije naglo počnu da rade u interesu svih građana."

I baš s tim u vezi, ovde je zgodno spomenuti da je marketinški stručnjak Nebojša Krstić u svojoj kolumni u "Blicu" predložio da se, pošto je Srbija u vanrednom stanju zbog pandemije virusa korona, momentalno isključe Fejsbuk, Tviter i Jutjub, i budu isključeni dok traje vanredno stanje. Krstić je napisao da na internetu postoji "dobro organizovana grupa opinion mejkera koji sipaju otrov, lažne vesti i dezinformacije 24/7".

Pa hajde sad, Srbi, budite disciplinovani, poslušni i solidarni. Do zaključenja ovog broja u utorak 17. marta broj potvrđenih slučajeva virusa korona u Srbiji je 72. ¶

ZORA DRČELIĆ

Intervju: Vladeta Janković

OČI U OČI SA LAPOTOM

Ako dođemo na preko sto zaraženih i ako počnu da umiru ljudi, tog časa to postaje krajnje ozbiljno i tada je uporedivo sa bombardovanjem. Kada je bilo bombardovanje, mi koji smo bili najogorčenija opozicija Miloševiću rekli smo: sad je nacija ugrožena i to nije trenutak za unutrašnje političke obračune. Vučić pak bogoradi za solidarnost i jedinstvo, a pritom bljuje vatru na deo opozicije koji je, kako on kaže, ostrašćen, pun mržnje. To za njega nisu političari, to nije zajednica, to i ne pripada društvu

Svet je do samo pre koji dan ili nedelju izgledao bitno drugačije. Možda treba podsetiti na to da su, na primer, reakcije na susret Vučića i Tačija u Vašingtonu tekle kao bujica medijskim prostorom. Da je Turska tih dana otvorila granice za migrante, oslobodivši im put ka Evropi, a Srbija zbog toga najavila moguće zatvaranje svoje granice prema Severnoj Makedoniji. Samo dan kasnije, 6. marta, u Srbiji je registrovana prva osoba zaražena korona virusom, a do danas su zatvorene sve naše granice za sve strane državljane.

Iz sadašnjeg trenutka gledano, razgovor sa sagovornikom "Vremena" Vladetom Jankovićem, profesorom (u penziji) Beogradskog univerziteta, političarem, diplomatom, esejistom, kritičarem i autorom kultne knjige *Mitovi i legende*, vođen je, zapravo, na samom pragu između onog "starog", poznatog nam sveta i nekog "novog", vanrednog i samoizolovanog. Hronološki pak to je izgledalo ovako. U subotu, pitali smo profesora Jankovića, osnivača i nekadašnjeg istaknutog predstavnika Demokratske stranke Srbije, pre toga i Demokratske stranke, ambasadora SR Jugoslavije i Srbije, da protumači najnovije pregovore Beograda i Prištine, ali i širu političku sliku Srbije. Naravno, uloga virusne pandemije, pa čak i u domaćem političkom životu, nije mogla biti izbegnuta. Virus je za to vreme ostavljao po celom regionu do juče nezamislive tragove: zastrašujuće brojeve i slike iz Italije; zatvorenu granicu Albanije prema Kosovu; prestanak masovnih protesta u Crnoj Gori; koliko sutradan, u nedelju, postigao je da dugo čekana vest o tome da li je Kosovo ukinulo takse prema Srbiji, a nije, više nikome ne bude važna; u ponedeljak, Srbija je uvela vanredno stanje. Premda, u trenutku nastanka ovog intervjua, to još niko od zvaničnika nije nagoveštavao.

"VREME": Da li su sve do juče goruće teme sada zaista zaustavljene ili se, možda, i dalje razmatraju samo daleko ispod radara javnosti?

VLADETA JANKOVIĆ: Ovo što nam se sada dešava je dobra prilika da se suočimo s tim koliko su naše predstave o svakidašnjim problemima, uključujući i političke, efemerne. I koliko je sve to beznačajno u odnosu na pravu nevolju kada vas pogleda u lice. Dogodila se velika zaraza, kakvih je bilo i kroz istoriju, poput "crne smrti" ili španske groznice, kada su ljudima neke stvari, do juče doživljavane kao pitanje opstanka, odjednom postajale relativno sporedne. A kad već pričamo o pandemiji, mogao bih da ponudim jedno takoreći maltuzijansko tumačenje. Kažu da ovaj virus ne pogađa decu i mlad svet u punoj snazi, a da su najosetljiviji i najviše izloženi stariji i bolesni, drugim rečima oni koji ne privređuju nego žive trošeći a ne zarađujući, koji su uglavnom na teretu produktivnih: zar to ne bi moglo da znači da se suočavamo sa nekom vrstom metafizičkog lapota?

Ali da se ozbiljno vratimo na ono što ste me pitali. Realno gledano, epidemija je nekim političarima dobro došla: uzmimo samo Đukanovića, ali i Vučića, kome odgovara zatišje kakvo će neminovno nastupiti u kosovskoj krizi. Ipak, svaki život mora da se nastavi pa i politički. Ali kad pogledate na probleme koji su bili bolno akutni do pre mesec dana, primetićete da su oni sada pali u relativnu senku. To, na primer, važi za Kosovo. Pre mesec dana, ne samo što je Amerikancima bilo stalo da hitno dođu do rešenja, pošto se kod njih bliže izbori i jer bi Tramp hteo da se takvim uspehom zakiti, nego je i Evropska unija sa svoje strane vršila pritisak i na Vučića i na Prištinu. Sada je sve to popustilo i na izvestan način postalo difuzno. Vidna je razlika između stavova EU i onoga što zastupa Trampova administracija, budući da su jedni uz Kurtija, a drugi više uz Tačija. S druge strane, bez predrasuda govoreći, postoji nešto što bi za nas moglo da bude prednost, a to je nesloga među Albancima. Reč je o ozbiljnom razmimoilaženju, na čemu bi

METAFIZIČKIM

Fotografije: Bojan Stekić

naša strana mogla da profitira. Koliki je i kakav je tačno taj profit ja nisam u stanju da procenim, ali ne sumnjam da bi se nešto moglo izvući, pogotovo uz pritisak koji Vašington vrši na Albance.

Drugo je pitanje čemu se naš predsednik nada da može postići. Oduvek pripadam onima koji veruju da nipošto ne treba prihvatiti bilo kakvo rešenje koje podrazumeva takozvani uzajamno obavezujući sporazum, jer je to, prevedeno na direktan jezik, davanje saglasnosti da Kosovo uđe u UN. Onog časa kada to uradite, vi ste priznali Kosovo kao državu. Ne morate razmeniti ambasadore, ali ste priznali da to više nije Srbija, da to više nije deo vaše države. I tako ostaje zauvek.

Po tako "krajnjem" političkom stavu najbliži ste premijeru Kosova Aljbinu Kurtiju. Samo što ste vi s jedne strane rova, a on s druge i traži apsolutno osamostaljenje Kosova.

Nemojte da se zavaravamo, Kurti neće nikakvo osamostaljenje, on hoće veliku Albaniju. I to ne krije. Meni izgleda da on i nema nekih ambicija da bude predsednik Kosova kao što imaju Tači ili Haradinaj. Kurti je velikoalbanac i to je njegova politička filozofija. Ali, moglo bi se reći da ima istine u tome što ste rekli, jer on misli o interesu svog naroda, a ja mislim o interesu svog. I ne samo ja, mnogi moji istomišljenici stoje na stanovištu da mi ne živimo od danas do sutra, da bi svaki naraštaj trebalo da ima obavezu prema onome što mu prethodi i što za njim dolazi, što znači da mi ne bismo smeli da budemo ona generacija koja je pristala da se odrekne Kosova. Ako to ne zvuči pretenciozno, verujem da istorijski tok ima svoje amplitude, što važi podjednako za nacije i za pojedince. Svako od nas i u ličnom životu zna za uzlete i padove, za različite životne faze, samo što su to kraći vremenski periodi. Ali, istorijski gledano, postoje civilizacije, narodi i države koji vekovima klize nizbrdo da bi odjednom neslućeno uzleteli: antička Makedonija je od zapostavljene grčke provincije zavladala svetom, kao što će to učiniti i Rim, koji je vekovima bio selendra u zabiti Lacija. S druge strane, Engleska je u XIX veku bila najjača svetska sila, imperija u kojoj sunce nikada nije zalazilo, a danas igra ipak drugorazrednu ulogu u svetskoj politici, do mere da je i neki tamošnji novinari pakosno zovu pudlicom Vašingtona.

Mediji pišu, navodeći diplomatske krugove kao izvor, da će Miroslav Lajčak uskoro biti imenovan za specijalnog izaslanika Evropske unije u pregovorima Beograda i Prištine. Kako vam izgleda takav izbor EU?

Imenovanje Lajčaka značilo bi, ako ništa drugo, da bismo imali čoveka koji dobro poznaje situaciju. Za razliku od nekih drugih predstavnika međunarodne zajednice koji su ovamo dolazili kao da su "s kruške pali", imajući slabu predstavu gde su, ko je ko, šta je šta i šta to sve znači u našim komplikovanim odnosima, Lajčak govori naš jezik, poznaje prilike i sve to razume. Ne bih, ipak, mogao reći da je on na strani Srbije. Štaviše, Beograd je s njim imao i neka nesumnjivo loša iskustva u vreme kada se Crna Gora odvajala. Stvarno ne želim da umanjujem njegov značaj kao političara, ali činjenica je da tada nije ispunio očekivanja naše strane u smislu da se drži date reči. U celini, za ukupan odnos Prištine i Beograda ipak će biti korisno ako posredovanje preuzme neko ko dobro zna o čemu se radi, makar – kao što je to slučaj sa Lajčakom – i ne bio nezavisan u odlučivanju.

Susret Vučića i Tačija u Vašingtonu nazvali ste pregovorima u špajzu, kao i to da je održan sa sagovornicima nižeg ranga. Šta je tu, po vama, bilo pogrešno?

Ponekad svesno upotrebim jaču, nekonvencionalnu reč, koja odskače od uobičajenog načina izražavanja. To sa "špajzom" je, naravno, preterivanje, ali je delovalo. Zapravo sam rekao da u Vašingtonu, kao i u Londonu i drugde, ima skromnijih, radno nameštenih prostorija u kojima razgovarate sa diplomatama nižeg reda, zamenicima pomoćnika ministra, više-manje tehničkim licima, službenicima, što je više ambasadorski nivo, ili u odnosima sa velikim silama u najgorem slučaju nivo ministra spoljnih poslova. To nipošto nije nivo na kojem bi trebalo da bude primljen čak ni predsednik vlade, a kamoli predsednik države. I o tome mora da se vodi računa, jer posredi nije puka forma: protokol je često izraz poštovanja prema državi i, ako hoćete, dokaz samopoštovanja onoga ko nastupa u vaše i moje ime.

Da li to podrazumeva razgovor sa Trampom?

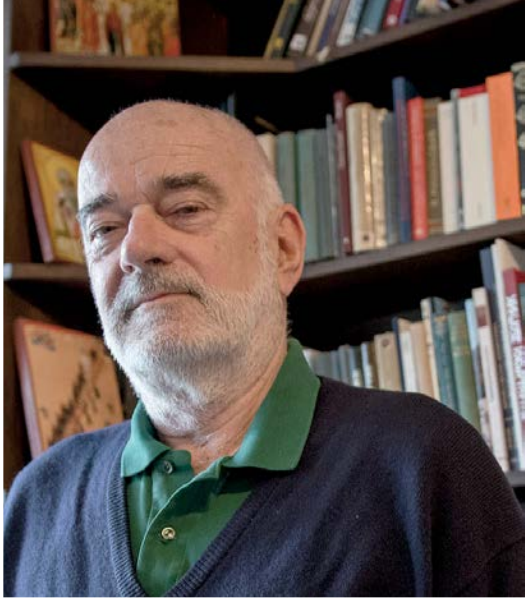

Ne, da se ne lažemo, sa Trampom teško. To ne mogu ni značajniji državnici. Od naših političara, mislim da je, posle Tita, na tom nivou bio primljen Koštunica, koji je 2001. ozbiljno, preko stola, razgovarao sa Džordžom Bušom, dok za Tadića nisam siguran. Leta 2007, na primer, Koštunicu je primio potpredsednik Dik Čejni, razgovarao je sa predsednikom Senata, sa Kondolizom Rajs, pa sa savetnikom za nacionalnu bezbednost Hedlijem, o čemu svedočim iz prve ruke. Sastanci su održavani u salonima Bele kuće, a Vučić je pre koji dan bio u kancelarijama Stejt departmenta. To sam ja figurativno nazvao "špajzom", što je očevidno povredilo izvesne hipertrofirane sujete.

Za vašingtonske Vučić–Tači dogovore, Kurti je rekao da ih neće poštovati. U međuvremenu se moglo načuti da se na njima dogovaralo i o razmeni teritorija, ali je demantovano. Kako procenjujete značaj tih susreta?

To su sve komordžijski glasovi kakvi kruže po kuloarima. U vašingtonskim razgovorima razmenjene su neke ideje i predlozi, ali to ne vredi praktično ništa zbog Tačijeve nemoći da na Kosovu bilo šta sprovede u delo. Tači kod kuće u ovom trenutku visi o koncu, i da ga Amerikanci ne drže, u parlamentu bi ga smenili koliko sutra. Vučić, s druge strane, u Srbiji nikome ne polaže račune i pregovara isključivo u svoje ime. Niko ne zna šta on tamo govori i šta hoće da postigne. Kada izađe pred javnost, to što govori su loše odglumljene fraze koje zveče kao prazna kanta. Podsećam, u vreme demokratske vlasti, i Koštuničine i Tadićeve, postojala je ekipa koja je u ime države pregovarala o Kosovu, a u njoj su bili političari i eksperti najvišeg ranga: predsednik, premijer, ministar spoljnih poslova, savetnici, predstav-

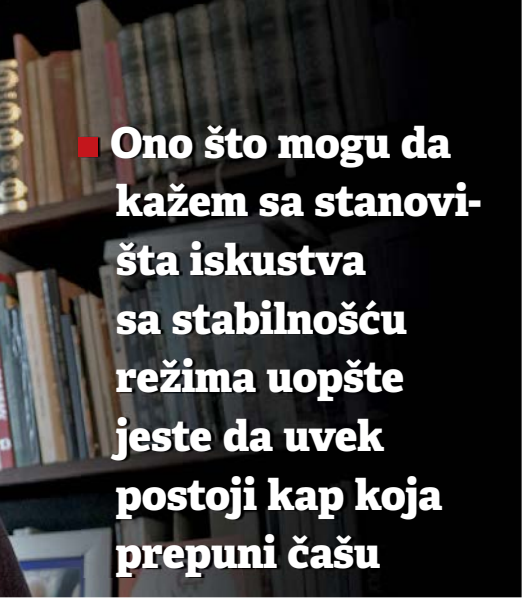

Ono što mogu da kažem sa stanovišta iskustva sa stabilnošću režima uopšte jeste da uvek postoji kap koja prepuni čašu

nici Crkve, ljudi s Kosova. To je bila ekipa koja je imala tačan plan o čemu hoće da razgovara i šta želi da postigne, izlazila je pred Skupštinu s tom agendom, dobijala odgovarajuće ovlašćenje, odlazila na sastanak i držala se tamo najbolje što je mogla, na dostojnom nivou i s punim pokrićem pregovarala o ozbiljnim stvarima. Vratila bi se, podnela izveštaj u Skupštini i tačno se znalo šta je u igri i o čemu se radi. To, recimo, nije bio "špajz". Jesu li ti razgovori urodili plodom ili nisu, to je druga stvar, budući da je na delu bilo ono što se zove "viša sila", ali tad je urađeno koliko se moglo i moralo uraditi i što demokratski principi, nacionalno dostojanstvo i ljudska pristojnost nalažu. Umesto toga, danas imamo jednog čoveka koji, bez ikakvog ovlašćenja i odgovornosti, posrće i tetura se po polju međunarodne politike, sve gledajući jednim okom kako da nešto ućari za sopstveni opstanak na vlasti.

Uzgred, treba obratiti pažnju na to koliko on insistira upravo na poštovanju, na tome koliko, kako voli da kaže, preko njega poštuju nas. Pa vam onda sav ponosan ispriča da se četiri puta rukovao sa Trampom! Stvarno je sramota čoveka to i da kaže. Čuli smo i koji je konjak pio sa Makronom, dokle ga je ispratio kineski predsednik, kako je sa Putinom na "imja i otečestvo". I tu čoveku padne na um – kome je to naročito stalo do poštovanja? Najviše tetoviranim navijačima, onima koji traže da ih "ispoštuješ". Psihološki, to je onaj isti "rispekt" na kojem insistiraju sicilijanski i čikaški džentlmeni.

A opet, Vučić je insistirao na ukidanju taksi, pa su SAD i Evropa tek onda počele da pritiskaju kosovske vlasti da ih ukinu. Dačić je ubedio određen broj zemalja da poništе priznanje Kosova i hvali se time kako su u Generalnoj skupštini UN sada u manjini zemlje koje su priznale Kosovo. Da li se ovde radi o diplomatskom uspehu?

Možete da kažete da jeste uspeh u nekom propagandnom i možda psihološkom smislu, ali su posredi numerički pokazatelji, koji u suštini ne znače mnogo. Kada je reč o prijemu Kosova u UN – a to je jedino bitno – ti "uspesi" nisu od značaja. Zato što Kosovo ne može ući u UN bez saglasnosti Saveta bezbednosti, a tu će uvek naići na veto. Uvek, sem ako Srbija pristane na uzajamno obavezujući sporazum. Kada mi na to pristanemo, onda će i Rusija i Kina, kao što su nedvosmisleno nagovestile, postupiti "u skladu s onim što Srbija hoće". A da li je 15 zemalja više ili manje priznalo Kosovo – ne želim da omalovažavam bilo čiju zastavu – to ne može sprečiti da Kosovo postane član UN i da ga tako zauvek izgubimo.

Kako bi, po vama, izgledalo najbolje rešenje ove krize?

Nezapamćeno je da se neko odriče svoje teritorije i to je poenta iza koje ja stojim. Nikad i ni po koju cenu država koja drži do sebe ne sme se dobrovoljno odreći teritorije. Znam neke koji se privatno ne bi odrekli ni najmanjeg parčeta svog privatnog zemljišta, ali bi Kosovo velikodušno dali. Zato što danas malo njih misli o opštem interesu, ali se svom dušom bavi onim što je probitačno u političkom, pa preko političkog i u ličnom smislu. Nikada se ne bismo smeli odreći prava na teritoriju koja je istorijski naša. U sadašnjem sticaju okolnosti, bitno je da što više Srba pod ljudskim uslovima ostane na Kosovu, da manastiri i kulturni spomenici budu delotvorno zaštićeni i, naravno, da ne bude priznanja "nezavisnosti". To ja zovem zamrznutim konfliktom, ako već nekako treba da se definiše.

Jedna od "istorijskih zanimljivosti" beleži da je Kurtija, velikoalbanskog nacionalistu, uhapšenog i zatvorenog u Srbiji 1999, predsednik Koštunica 2001. oslobodio. Tačnije, potpisao odluku o njegovoj amnestiji. Kako gledate danas na tu odluku?

Ljudi koji su demokratski nastrojeni imaju razumevanja za ljude koji nisu prolili krv, koji se zalažu za ideje. To je, pored ostalog, moralo da se uradi iz međunarodnih razloga, jer naprosto ima situacija kada je međunarodni kontekst takav da se određeni potez mora povući. To biva pitanje opstanka, kao što se zavede vanredno stanje kad naiđe epidemija.

Priča o izborima, uprkos epidemiji, kod nas još nije sasvim zamrznuta. Možete li da prognozirate dalji izborni tok?

Usuđujem se da prognoziram da će biti proglašeno vanredno stanje i da će izbori biti odloženi.

Da li vas to, u političkom smislu pre svega, podseća na vreme bombardovanja?

Pa može se reći, u izvesnom smislu. Ako dođemo na preko sto zaraženih i ako počnu da umiru ljudi, tog časa to postaje krajnje ozbiljno i tada je uporedivo sa bombardovanjem. Kada je bilo bombardovanje, mi koji smo bili najogorčenija opozicija Miloševiću rekli smo: sad je nacija ugrožena i to nije trenutak za unutrašnje političke obračune. Vučić pak bogoradi za solidarnost i jedinstvo, a pritom bljuje vatru na deo opozicije koji je, kako on kaže, ostrašćen, pun mržnje. To za njega nisu političari, to nije zajednica, to i ne pripada društvu.

U kojoj meri vam neposredna blizina vanrednog stanja govori ne samo o epidemiološkoj, nego i o političkoj prekretnici u društvu?

Ono što mogu da kažem sa stanovišta iskustva sa stabilnošću režima uopšte jeste da uvek postoji kap koja prepuni čašu, a u Miloševićevom slučaju, posle sveg zla koje je naneo Srbiji, to je bilo bombardovanje. Posle bombardovanja 1999. on je do septembra, oktobra 2000. bio hodajući mrtvac. Tako bi moglo da se dogodi i sa Vučićem. Ako bi ovo što nas je snašlo zadobilo proporcije kakve ima u Italiji i kad bi ljudi neposredno iskusili patnju, to bi obelodanilo svu nedoraslost režima, a Vučić bi bez sumnje bio ugrožen. Ta nedoraslost sistema, čoveka koji ga je ustrojio i ljudi bliskih njemu već sada se jasno vidi kroz priče o respiratorima, o broju umrlih od ujeda komaraca, o slabim italijanskim genima, pa onda još kad se setite perača prozora u Americi – sve to zajedno ozbiljno ukazuje kako bi i koliko Vučićeva vlast mogla biti poljuljana. »

Paralela sa variolom verom

U kom smislu je moguće poređenje ove sa epidemijom variole vere iz 1972?

U to vreme bilo je više poverenja u sistem, ali je i zaraza bila ograničenija. Nadali smo se da je i korona virus ograničen, ali kada vidite šta se dešava u Italiji, a to nam je takoreći prvi komšiluk, i kada vidite da njima za jedan dan umre 250 ljudi, onda sve postaje sasvim drugačije. Nama je to još uvek nestvarno, ali uopšte nije isključeno da ćemo iskusiti pravu muku. Na izvestan način, većini je bilo lako sa variolom verom, pa i sa bombardovanjem – beogradski duh je znao da sve to nekako apstrahuje, uopšti i oboji crnim humorom. Ovoga puta ne mora biti tako – ne bi trebalo da tek kad nam se razboli ili, ne daj Bože, umre neko blizak, saznamo da tu nema više nikakve šale.

U tom nekom smislu mogli bismo situaciju da poredimo sa bombardovanjem, po cenu izvesnog pojednostavljivanja. Ali, možemo samo da se nadamo da nesreća sa virusom neće biti tih proporcija.

Ovih dana smo videli da aktuelna vlast, čak i kada je broj respiratora u pitanju, ima potrebu da se takmiči i pobeđuje prethodnu. Da li je to znak da je kampanja u toku?

Naprednjaci nikad ne prestaju sa kampanjom, oni poseduju moćnu propagandnu mašinu, imaju ljude specijalno školovane za tu vrstu političke aktivnosti, visoko plaćene savetnike, njihovi propagandisti prolaze kroz obuku, raspolažu tehničkim i finansijskim uslovima. Takva organizacija nikada ranije nije postojala u političkom životu Srbije i sa tim prosto treba računati. Prema tome, naprednjacima je formalni prelazak u izbornu kampanju samo jedan od koraka u pohodu, pa čak ni datum raspisivanja izbora tu ne označava nikakav punkt. To je točak koji se stalno okreće i, bar za sada, ne prestaje da melje.

Da li bi Vučiću odgovaralo da izbori budu što pre i, s druge strane, zašto bi mu više odgovaralo da ih odloži? Koji je vaš stav o ovim izborima?

Teško mi je da procenim šta i kako odgovara Vučiću, ali ono što znam jeste da ovi izbori ne valjaju. Otkako sam se povukao iz političkog života, uvid mi je ograničen, ali mi iskustvo i instinkt govore da je pod sadašnjim uslovima bojkot jedino rešenje. Ovo što se dešava s kupovanjem ljudi i stranaka da bi se konstruisao privid opozicije, i kukavno čerupanje za privilegije i poslaničke mandate, vidim kao bedu i jad. Mislim da jedino bojkot može da stvori bar obrise buduće prave opozicije naprednjačkoj tiraniji.

Takođe mislim da će Vučiću na kraju doći glave njegovi saradnici, da će ga skupo koštati izbor ljudi kojima se okružio. Stalno mi se vraća slika koja će biti verovatno po svim "utiscima nedelje", gde dr Nestorović, uostalom dečji pulmolog a ne epidemiolog, govori gluposti o "najsmešnijem virusu na svetu" i pravi neke blesave viceve na račun žena i kupovina. Iza njega stoji Vučić i (evo još jedne jake ali prave reči!) kliberi se, da bi posle nekoliko dana izašao na televiziju i bestidno izjavio kako niko nije rekao da je ovo "najsmešniji virus na svetu", iako smo svi to čuli svojim ušima i videli svojim očima. Tvrdim da bi, kad bi se to prikazalo na televiziji sa nacionalnom frekvencijom, Vučić sutradan imao šta da vidi u izveštajima o raspoloženju javnosti. Ili uzmite Anu Brnabić, koja kaže kako je broj respiratora državna tajna. Dakle, nije državna tajna koliko imamo "migova 29", nije državna tajna koliko imamo helikoptera i raketnih sistema, pošto se time Vučić i Vulin hvale, a državna tajna je koliko ima respiratora. Vučić u prvom trenutku potvrdi premijerkinu izjavu, a onda shvati šta je ova rekla, pa sam izađe i kaže kako to nije državna tajna. I sad se upitajmo: ili čovek laže kad je rekao da to nije državna tajna, ili na položaju predsednika Vlade ove zemlje podržava ženu koja neodgovorno lupeta?

Neposredno pred naš razgovor, Vučić je u obraćanju javnosti ovoga puta rekao da broj respiratora od sada pa nadalje ipak jeste državna tajna.

Drugačije rečeno, bezbednost ove države zavisi od njegovog ćefa. Da Vučić nije u toj meri uzurpirao vlast i uzeo sve u svoje ruke, ne bi kod obrazovanijeg sveta bilo ni ovolike koncentracije negativne energije prema njemu, a na šta se on stalno samosažaljivo vraća. Ono što Vučić sebi dozvoljava, do sada zaista niko nije sebi dozvoljavao. Na primer, dođe u Krušik posle svega što se desilo, dakle tamo gde je uzbunjivač Obradović, za koga se videlo da je čovek od vrednosti, pokazao kako državne pare uzima osoba koja je otac ministra, tamo gde je naneta ogromna šteta, skandal o kojem bruji cela opoziciona Srbija – i dozvoli sebi da ne pomene nijednom rečju ni Obradovića, ni Stefanovića oca, ni Stefanovića sina, ni GIM, ni skandal sa prodajom ispod cene, pa još odredi da se od budžetskog, dakle našeg novca, pokrije lopovluk i za sve optuži neko fiktivno rukovodstvo. I sad će opet neki potrošni SNS-ovski kadar da odleti zbog toga. A ni taj neće da odleti daleko, jer Vučić do sada nikoga od svojih nije pustio niz vodu. On najbolje zna kakav je to ljudski materijal i s kim ima posla – dok služe dobro je, ali ne bi bilo zdravo ogorčiti protiv sebe gospodu poput Gašića, Stefanovića, Jutke ili Simonovića.

Kako danas gledate na stranke koje ste osnivali i u koje ste se ugradili, DSS i DS? Pogotovo s vaše današnje bojkot pozicije?

Ni na jedno vaše pitanje nisam uskratio odgovor, ali kada je reč o DSS-u, ne mogu i ne želim da kažem bilo šta. Za Demokratsku stranku je šteta što je dovde pala. Učestvovao sam u pravljenju te stranke sa Mićunovićem, Koštunicom, Čavoškim, Đinđićem, Pekićem i mnogim u ono vreme prvorazrednim ljudima, i bio član prvog glavnog odbora DS-a. Iskreno mi je žao kada danas vidim ljude iz DS-a kako se okreću protiv bojkota, isto kao kada vidim da to rade neki koji su do juče bili za bojkot. Zanimljivo je da su se u poslednje vreme protiv bojkota određeno izjasnile, i utoliko se objektivno svrstale uz Vučića, neke od perjanica liberalne "druge Srbije", pri čemu ne mislim na čede, čanke, srbljanovićke i basare, nego na ljude od stvarnog talenta i integriteta. Iako ne delim njihove ideološke stavove, imao sam poštovanja za njihovo političko postavljanje. Sada istupaju kao da im je važnije da se ratosiljaju Kosova nego Vučića. To stvarno ne mogu da razumem.

Najzad, treba samo logično rasuđivati: da bojkot nije pretnja, zar verujete da bi Vučić spuštao cenzus sa pet na tri odsto, zar bi pravio Srbiju 21, zar bi bio toliko blagonaklon prema svakome ko bojkot osudi? Ukratko, mišljenja sam da bi bojkot delegitimisao režim do određene mere, samo je pitanje do koje, pogotovo sada, kad su se protiv bojkota izjasnili neki u čiju se suprotstavljenost Vučiću ne može sumnjati. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

DRAGAN ILIĆ

Moja TV škola

Foto: Marija Janković

Javni servis je sticajem okolnosti dobio priliku da povrati jednu funkciju koju je bez dileme imao u obrazovanju niza generacija kroz školski program

Danas je u Srbiji, posle višedecenijskog tavorenja, školski program ponovo došao u žižu interesovanja. Vanredno stanje zbog epidemije virusa korona dovelo je do zatvaranja škola i stvorilo potrebu da se nastava organizuje "na daljinu" putem TV emisija. Počelo je emitovanje polusatnih časova "Moja škola" na programu RTS3 i na platformi Planeta RTS.

Odavno neka serija ili TV emisija nije bila očekivana sa takvim nestrpljenjem, jer čekali su i deca i njihovi roditelji. Neke mame su mi rekle da su oni mlađi, iz prvog ili drugog razreda, već dan ranije pripremili radni sto ispred televizora, naoštrili olovke i spremili sveske. Moj favorit je devojčica Anika (treći razred) koja je sebi napravila raspored časova za naredne dane koji uključuje i sviranje, igranje, klopu i kupanje. Spremilo se dete na uslove izolacije. A onda je u osam časova u utorak zazvonilo i nastava je počela.

U praznoj učionici, ispred ovih modernih tabli (gde može i da se piše flomasterom, ali funkcionišu kao ekrani na dodir) smenjivale su se učiteljice i nastavnice. Zaista, baš malo muškaraca radi kod nas u prosveti.

Mi roditelji dobili smo priliku koja se retko pruža, da zavirimo u učionicu tokom nastave.

Okej, gradivo se nije menjalo, a iskreno, bilo bi čudno da jeste. Većina roditelja mi kaže da bez problema prati nastavu do petog razreda, onda je već povuci-potegni, kao u kvizu znanja "Pitajte đaka petaka". Svakako će mnogi kritikovati ovaj program, zamerajući zbog skromne produkcije ili loših uslova za strimovanje. Nije svejedno ni nastavnicama koje se, uprkos višegodišnjem iskustvu u učionicama, sada verovatno po prvi put nalaze pred kamerama. Zato je teško primenjivati televizijske standarde na nastavnike – oni samo žele da što bolje prenesu gradivo. Ipak, brzo je bilo moguće primetiti kako su se neke koleginice "opustile" pred kamerama i uz osmeh predavale gradivo. Ja sam gledao srpski za treći. Nastavnica deluje da nije stroga, radili smo upotrebu velikih slova u imenima naroda, geografskih pojmova i ličnim imenima.

Koliko sam razumeo, snimanje traje neprekidno i biće pokriveno kompletno gradivo za osnovno obrazovanje. U pauzama između časova, takoreći na odmoru, obično pevaju Kolibri ili se puštaju edukativni spotovi. Istini za volju, neki delovi gradiva, recimo iz matematike, pokriveni su već postojećim emisijama, ali je vidljivo da su one snimljene pre više godina.

U svakom slučaju, postalo je jasno u kojoj meri je televizija izgubila jednu od svoje tri osnovne funkcije – edukativnu. Da budemo do kraja iskreni, ostale televizije sa nacionalnom frekvencijom su zaboravile da obrazovni program uopšte postoji, pa ga nema ni u tragovima. Nadam se da Pink Histori, ili Galileo ne smatrate ozbiljnim obrazovnim programima. U prvom slučaju je doprinos Pinka samo roze mrlja na dokumentarnim programima Histori kanala, a u drugom zabavna nauka. U oba slučaja nije proizveden nijedan sekund programa. Ipak, javni servis je sticajem okolnosti dobio priliku da povrati jednu funkciju koju je bez dileme imao u obrazovanju niza generacija kroz školski program.

Program "Moja škola" pokazao je u kakvom se stanju nalazi naš obrazovni sistem. Više od decenije se govori o uvođenju u nastavu elektronskih udžbenika, o pametnim učionicama i kompjuterima. Neverovatno je da je epidemija virusa korona morala da ubrza proces koji smo mogli da razvijamo u normalnim uslovima. Sada nas je muka naterala da obrazovanje u roku od nekoliko nedelja uvedemo u 21. vek. No, istorija nas uči da su slična dostignuća uvek nastajala u doba krize, poput penicilina ili radara tokom rata.

Tek nam predstoji promena obrazovnog procesa, jer su predavanja putem televizije samo prelazni korak ka suštinskoj promeni školstva. Predavanja *ex katedra*, gde jedan govori a drugi slušaju, moraju biti zamenjena interaktivnim pristupom, individualizacijom procesa obrazovanja i ciljem da se gradivo ne buba već razume. Zato sam bio ohrabren kada sam čuo da je uvođenje emisija na RTS-u inspirisalo nastavnike da putem Skajpa ili sličnih programa organizuju dodatnu nastavu svojim učenicima. Kako reče Kosta, još jedan osnovac koji ide u drugi razred, učiteljica će ih pratiti na konferencijskom pozivu i videće šta svako od dece radi. Očigledno, naši klinci su potpuno spremni i za sledeći korak u digitalizaciji nastave, a na nama je da im se prilagodimo.

Sada su na redu srednjoškolci i program za njih. Plan je da se školski program proširi i na RTS2, uz upotrebu platforme Planeta, što je, čini mi se, mnogo praktičnije jer možete predavanja videti kada i koliko puta želite.

Ostalo je mnogo dilema jer, nakon predavanja, nužno ćemo stići do ocenjivanja, a još nemamo jasnu proceduru za objektivno "ocenjivanje na daljinu". Ministar za sada veruje da će mala matura biti održana, što će dodatno biti izazov za sistem.

Ono što je za sada sigurno jeste da je RTS simbolično rečeno dobio decu pred malim ekranima, a sada je na javnom servisu da ih tu zadrži, jer inače će pobeći iz škole i odoše u "Zadrugu" i "Parove". ¶

Slučaj "Jovanjica" u

"Na ročištu kojem nisu prisustvovali novinari i javnost, navodno zbog nedostatka stolica u sudnici, predočio sam sudu sve kontakte između Andreja Vučića, pokrajinskih funkcionera SNS-a i vlasnika 'Jovanjice' Predraga Koluvije. Tražio sam da kao svedoci budu saslušani svi policijski službenici koji su učestvovali u hapšenju Koluvije, kao i pokrajinski funkcioneri koji su u stranačkoj hijerarhiji SNS-a direktno podređeni Andreju Vučiću i postupaju po njegovim nalozima, a pružali su logistiku i podršku poljoprivrednom dobru 'Jovanjica'"

Kada je reč o snabdevenosti, apoteke u unutrašnjosti su uglavnom opustošene, jer nema sredstava za borbu protiv virusa – maski, alkohola i dezinfekcionih sredstava. Tvrdnje vlasti u medijima da ima dovoljno maski i drugih sredstava potpuna je laž, jer u praksi to nigde ne postoji

Razgovor sa Miroslavom Aleksićem, potpredsednikom Narodne stranke i nekadašnjim predsednikom opštine Trstenik vodimo na pristojnoj udaljenosti – elektronskom poštom.

Ovaj političar je poslednjih meseci došao u centar pažnje zbog slučaja "Jovanjica" koji je delimično i sam razotkrio uz pomoć svojih izvora i predanog "istraživačkog" rada; taj slučaj je pokazao da je država na neki način bila povezana sa čovekom koji je osumnjičen da je uzgajao hektare marihuane na plantažama pored Beograda.

O tome je u "Vremenu" bilo dosta reči prethodnih meseci, a sada je ova priča postala aktuelna – ako je išta aktuelno osim onoga što se dešava na polju borbe protiv virusa korona – jer je počelo suđenje u Beogradu na kome Andrej Vučić traži da sud kazni Aleksića zbog nanetog duševnog bola. Naime, Aleksić je ukazao na potencijalne posredne veze između uhapšenog uzgajivača marihuane Predraga Koluvije i Andreja Vučića, ako i Aleksandra Vučića.

Razgovor ipak počinjemo pitanjem koje se odnosi na aktivnosti političkih stranaka u vanrednom stanju koje je proglašeno u nedelju 15. marta 2020. godine.

"VREME": U Srbiji je od ponedeljka vanredno stanje. Koji je plan Narodne stranke za period pred nama, na koji način će partija uskladiti svoje aktivnosti?

MIROSLAV ALEKSIĆ: Ponašaćemo se odgovorno i u skladu sa novonastalom situacijom. Narodna stranka je zaustavila sve svoje planirane aktivnosti u kampanji bojkota. Uspostavićemo volonterske servise širom gradova Srbije i svi stranački volonteri i aktivisti biće na raspolaganju građanima, pre svega najstarijim i nepokretnim. Ovo je trenutak koji zahteva veliku odgovornost svih nas, posebno zato što vlast do sada nije ulivala poverenje svojim šarlatanskim pristupom opasnom širenju virusa korona.

Lokalni odbor u Beogradu bio je veoma aktivan i kritičan u početku krize, tražeći odlučnije mere od gradske uprave. Da li podržavate trenutne mere Vlade Srbije?

Ne mogu reći da su mere Vlade Srbije loše, ali su potpuno neblagovremene. Kada je trebalo sprovoditi mere i biti ozbiljan, predsednik Srbije se poneo krajnje šarlatanski u pokušaju da ohrabri građane Srbije, verujem duboko svestan da je lagao i sebe i građane. Dvadesetak dana kasnije, došli smo do proglašenja vanrednog stanja. Ozbiljne vlade i države se ne ponašaju tako neodgovorno, posebno kada su u pitanju zdravlje i životi ljudi. Sve mere koje smo do sada predlagali bile su pre svega dobronamerne i sa željom da vlast čuje i primeni mnogo ozbiljnije predloge od lečenja virusa korona sa nekoliko čašica ljute rakije i šopingom u Italiji. Najveći deo mera koje su predložili Narodna stranka i Savez za Srbiju vlast je primenila, ali sa velikim zakašnjenjem, što je nedopustivo u situacijama velike svetske pandemije. Predlagali smo zatvaranje škola, granica, tražili smo uvođenje vanredne situacije i zabranu okupljanja u zatvorenim prostorima, i to mnogo ranije nego što je vlast preduzela te mere. Bojim se da ćemo zbog takvog pristupa vlasti trpeti teške posledice i da nas u narednim nedeljama očekuje veliki procenat zaraženih građana u Srbiji. Bojim se i da zdravstveni sistem Srbije nije u stanju da reaguje na odgovarajući način, posebno imajući u vidu šta se dogodilo u evropskim državama sa daleko bolje organizovanim i efikasnijim zdravstvenim sistemima i znatno većim budžetima nego u Srbiji. Pored toga, zdravstvo Srbije je ozbiljno osakaćeno egzodusom lekara i medicinskog osoblja u proteklih nekoliko godina.

Kakva je vaša procena, da li će vanredno stanje voditi najpre ka pomeranju izbora koji su zakazani za 26. april, a docnije i za pomeranje izbora na jesen? Da li je moguće da takva situacija dovede do situacije u kojoj će i narodna stranka u okviru SzS učestvovati na izborima?

Potpuno je jasno da je vanredno stanje, a ne vanredna situacija, uvedeno da bi se odložili izbori zakazani za 26. april. Epidemija i slične situacije rešavaju se uvođenjem vanredne situacije, a ne vanrednog stanja. Po mom mišljenju, u ovom momentu niko ne može da predvidi kada će izbori biti održani i to prvenstveno zavisi od toga koliko dugo će trajati borba protiv virusa korona. Nije nerealan scenario da se izbori održe tek na jesen, što ne znači da bi Narodna stranka i Savez za Srbiju učestvovali na njima. Odluku o bojkotu smo doneli jer ne postoji ni minimum uslova za učešće na izborima – ne postoji slobo-

vanrednom stanju

Fotografije: Tanjug / Sava Radovanović

da medija i ne poštuju se zakoni, ali zato postoje zloupotreba institucija, funkcionerska kampanja, pritisci na birače i kupovina glasova. Naše učešće na izborima zavisi isključivo od toga da li će biti stvoren ambijent za slobodne izbore i da li će građani moći slobodno da izraze svoje političko mišljenje. Ne verujem da će se tokom vanrednog stanja i borbe protiv virusa korona bilo šta od toga promeniti da bismo i mi promenili svoj stav o učešću na izborima. Vučić je uvođenjem vanrednog stanja konačno postao pravi diktator, a Vulin misli da je i on konačno postao važan i ozbiljan faktor u državi. Ne bi me začudilo da režim tokom vanrednog stanja ukine ili znatno ograniči društvene mreže Tviter i Fejsbuk, jer je to davnašnja Vučićeva želja.

Vi ste lokani lider. Da li se situacija ovih dana razlikuje "na lokalu" od one u Beogradu? Da li ljudi imaju sve šta treba i da li su disciplinovani?

Moj utisak je da su ljudi u lokalnim sredinama daleko ozbiljnije shvatili opasnost od zaraze virusom korona, nego što je to slučaj u velikim sredinama poput Beograda. Veliki problem su strah i panika građana, izazvani prvenstveno dubokim nepoverenjem u ljude koji danas vode državu i koji bi trebalo da vode borbu protiv pandemije. Ako građani vide predsednika države Vučića i pulmologa Nestorovića kako se sprdaju i korona virus nazivaju najsmešnijim virusom u istoriji čovečanstva, ako vide zablenutog Vulina koji u direktnom uključenju u program televizije Pink traži uvođenje vanrednog stanja, ako se ministar zdravlja i ministar prosvete raspravljaju da li će biti zabranjena nastava ili ne, a premijerka proglašava broj respiratora državnom tajnom – onda je potpuno opravdan ogroman strah od onoga što se može dogoditi u Srbiji. Posledica neozbiljnosti vlasti je i svest građana da moraju štititi sami sebe, jer im ovakav sastav državne vlasti teško u tome može pomoći. Kada je reč o snabdevenosti, apoteke u unutrašnjosti su uglavnom opustošene, jer nema sredstava za borbu protiv virusa – maski, alkohola i dezinfekcionih sredstava. Tvrdnje vlasti u medijima da ima dovoljno maski i drugih sredstava je potpuna laž, jer u praksi to nigde ne postoji.

Nekoliko dana pre zahuktavanja "korona krize" počelo je suđenje u Beogradu u kome učestvujete zbog nanošenja duševnog bola Andreju Vučiću? Da li nam možete reći neke pojedinosti o tom postupku, kako je krenulo i kada se nastavlja?

Održano je pripremno ročište na kojem se Andrej Vučić nije pojavio, već je poslao svoje advokate, poslanika Vladimira Đukanovića i suprugu ministra zdravlja Vesnu Lončar. Na tom ročištu, kojem nisu prisustvovali novinari i javnost, navodno zbog nedostatka stolica u sudnici, predočio sam sudu sve kontakte između Andreja Vučića, pokrajinskih funkcionera SNS-a »

“Veliki problem su strah i panika građana, izazvani prvenstveno dubokim nepoverenjem u ljude koji danas vode državu i koji bi trebalo da vode borbu protiv pandemije”

i vlasnika “Jovanjice” Predraga Koluvije. Tražio sam da kao svedoci budu saslušani svi policijski službenici koji su učestvovali u hapšenju Koluvije, kao i pokrajinski funkcioneri koji su u stranačkoj hijerarhiji SNS-a direktno podređeni Andreju Vučiću i postupaju po njegovim nalozima, a pružali su logistiku i podršku poljoprivrednom dobru “Jovanjica”. Andrej Vučić je svoju tužbu zasnovao na saopštenju Tužilaštva za organizovani kriminal, zasnovanom na lažnoj prijavi Miloša Vučevića protiv braće Vučić. U saopštenju tužilaštva je bez ijednog dokaza, u koji je javnost imala uvid, navedeno da Koluvija nije imao kontakte sa Andrejom Vučićem. Zato sam sa svojim advokatom Borivojem Borovićem tražio da se utvrdi koga je Koluvija zvao kada je uhapšen i sa čijeg telefona. Po proceduri, osumnjičeni prilikom hapšenja ima pravo na jedan poziv, iako mu je telefon oduzet. Mora se utvrditi koga je Koluvija tada pozvao. Nastavak suđenja zakazan je za 25. maj, kada je predviđeno saslušanje Andreja Vučića.

U toku trajanja afere “Jovanjica” vi ste bili najglasniji zagovornik teze da je ta afera povezana sa vrhom države, što je i dovelo do sudskog postupka. Da li i dalje stojite pri tome da je to bio “državni posao”?

Režim pokušava da ceo slučaj svede na to da li je Andrej Vučić bio povezan sa “Jovanjicom” ili ne. Izjava inspektora Slobodana Milenkovića, Vučevićeva lažna prijava, prijava protiv mene – sve to ima za cilj da se stvori utisak da Vučići nemaju veze sa “Jovanjicom”, i da se potom kaže da ako oni nemaju veze, onda se ta afera nije ni dogodila. Ono što sam govorio potvrdio je i sam Aleksandar Vučić kada je rekao da su bile umešane određene strukture vojske, policije i BIA koje su pružale prsten zaštite i logistiku za proizvodnju marihuane na “Jovanjici”. U kojoj normalnoj državi bi predsednik države mogao da izjavi tako nešto za jednu od najvećih afera koje su se dogodile i da mesecima posle toga nema nikakve reakcije nijednog nadležnog organa po osnovu te izjave. Neoborivi dokazi da država stoji iza “Jovanjice” jesu državno finansiranje sa 3,9 miliona evra plantaže marihuane, posete “Jovanjici” visokih funkcionera SNS-a, bliske veze Koluvije i SNS-a, čije je odbore posećivao i družio se sa stranačkim funkcionerima. Koluvija je bio jedan od najvećih donatora BIA i imao je potpunu logističku podršku pokrajinske vlasti i lokalne vlasti u Staroj Pazovi. Povrh toga, Milan Kendija, zvani Kendi, zadužen za obezbeđenje direktora policije Vladimira Rebića, u noći hapšenja Koluvije pokušao je da utiče na postupanje policije jer je obezbeđenje “Jovanjice” radila firma “Ronin elit sekjuriti” u vlasništvu Kendijinog dobrog prijatelja i bivšeg pripadnika SAJ-a. Ko je, osim Aleksandra Vučića, mogao da punih 12 dana drži svim režimskim medijima zapušena usta da ćute o “Jovanjici”? Jedino je Vučić toliko moćan da to zaustavi. Ja sam obavljao svoj posao i smatram da je bila moja dužnost kao narodnog poslanika da upozoravam na ovu aferu i drago mi je ako sam koliko-toliko doprineo da ovaj slučaj ne prođe van očiju javnosti, što je bio cilj vlasti koja je punih 12 dana blokirala informacije o zapleni marihuane.

Osim onoga što ste prezentovali javnosti – informacije koje ste dobijali od izvora u policiji, te ono što ste našli na internetu o posrednim vezama Aleksandra Vučića i Predraga Koluvije – da li imate još neke dokaze koji bi mogli da dodatno potvrde vezu države na uzgajivačima marihuane?

Ja nisam nadležan da sprovodim istrage, to bi trebalo da rade institucije države. Ovaj slučaj je dokaz da su institucije potpuno razorene. Javno sam iznosio dokaze, a Tužilaštvu za organizovani kriminal sam dostavio obaveštenje od 13 tačaka, ali me do dana današnjeg niko od nadležnih nije pozvao da iznesem svoja saznanja. Puna četiri meseca od hapšenja Koluvije i otkrivanja najveće plantaže marihuane u Evropi, Tužilaštvo za organizovani kriminal se ekspresno oglasilo samo po lažnoj prijavi Miloša Vučevića, ali me ni po toj izjavi nisu pozvali da dam izjavu. Potpuno je, dakle, jasno da su tužilaštvo i tužilac koji vodi predmet, a isti tužilac je vodio i predmet “Žadnarmi” u kojem je učestvovao Andrej Vučić, u službi zaštite braće Vučić. Tužilaštvo i policija su pod punom kontrolom vladajućeg režima i ne smeju da se bave svojim poslom, što se vidi i na primeru inspektora Slobodana Milenkovića, koji je poput inserta iz krimi-filmova u kameru dao izjavu da nije bilo kontakata braće Vučić i Koluvije, iako istraga još traje. Kada sam iznosio detalje o slučaju “Jovanjica”, nisam ni očekivao da će vlast goniti samu sebe, ali sam barem doprineo da ta velika afera ne bude zataškana. Informacije koje sam iznosio su bile iz policije i sve su bile istinite, tako da nemam razloga da sumnjam da je Koluvija pokušao da dobije zaštitu od Andreja Vučića kada je uhapšen.

Opozicija je u drugoj polovini godine vodila ono što je Vučić nazvao “politikom afera”. Koji su rezultati te taktike i da li verujete da ste postigli neki rezultat?

Nismo mi vodili nikakvu politiku afera, nego vlast osam godina vodi politiku koja razara i uništava Srbiju, dok se opozicija se trudi da u svom radu ukaže na neviđenu pljačku javnih resursa kroz skoro sve poslove koje obavlja ova vlast, od rušenja objekata u Savamali, preko gradnje nelegalnog objekta na Kopaoniku, pljačke “Krušika”, proizvodnje marihuane na “Jovanjici”, Vulinove tetke iz Kanade, plagiranih doktorata, lažnih diploma, paljenja kuća novinarima i mnogih drugih. To nije opozicija izmislila, to je vlast uradila. Nažalost, veliku zaslugu za to što su afere dominantne u javnom prostoru imaju i mediji kojima je mnogo zanimljivije da se bave aferama nego da prenose deba-

te o političkim stavovima, programima i merama koje predlažu političke partije. Ja sam predsednik Odbora Narodne stranke za poljoprivredu i bavim se poljoprivrednom proizvodnjom, i u više navrata sam govorio o merama Narodne stranke za poljoprivredu, ali za to uopšte nije bilo interesovanja medija. Za razliku od afere "Jovanjica", kojom su se mediji i te kako bavili. Vlast je od političkog života u Srbiji napravila rijaliti i zato nema ozbiljne diskusije, nego se sve svelo na afere i skandale.

Kako se vide ti rezultati ako istraživanja javnog mnjenja nisu pokazivala da je rejting SzS-a veći nego u vreme protesta prošle godine?

Dobro je da uopšte postoji opozicija u Srbiji, s obzirom na diktaturu u kojoj živimo. Građani Srbije žive u potpunoj izolaciji, hipnotisani propagandom režima koju besomučno sprovode svi mediji pod državnom kontrolom i mediji koje su kupili ljudi na vlasti i njima bliski biznismeni. Narod je izložen strahovitim pritiscima, ucenama i pretnjama. Ukoliko se takvo stanje nastavi, u budućnosti će u Srbiji ostati samo Vučić, njegov SNS i njihovi kapilarni glasovi, jer će svi ostali pobeći iz ove zemlje. Zato smo se i odlučili da ne učestvujemo na njihovim lažnim izborima, nego da pokušamo poslednji put da se izborimo za normalnost i slobodu odlučivanja na izborima. Ako se Srbija oslobodi, rezultati će se na slobodnim izborima i te kako videti, jer u Srbiji ima mnogo sposobnijih i pametnijih ljudi od ovih koji danas upravljaju državom.

Na kraju, kako vi i vaša partija vidite rasplet oko trenutne globalne krize i šta bi moglo da se promeni u položaju Srbije u svetu posle nje?

Sve zemlje koje su zahvaćene pandemijom virusa korona imaće strašno velike izazove, prvenstveno ekonomske. Bojim se da danas u Srbiji nisu svi svesni tih posledica koje mi kao jedna trošna ekonomija nećemo lako podneti. Mislim da, ukoliko razmere pandemije budu poput onih u Italiji i drugim državama, to će izazvati katastrofalne ekonomske potrese iz kojih nas neće izvući ljudi koji trenutno upravljaju državom, jer su pokazali da ni u mirnodopskim uslovima ne znaju da vladaju u korist građana. Čeka nas velika kriza i zato je Srbiji neophodna hitna promena vlasti. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

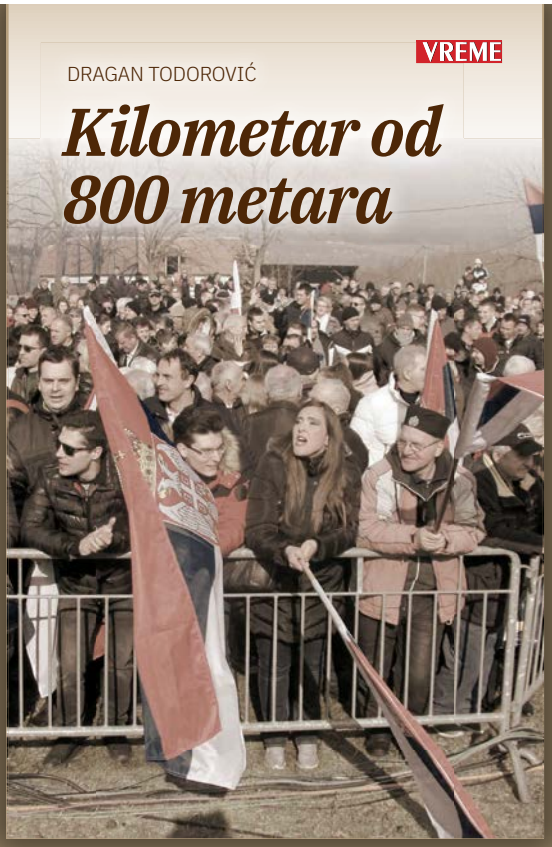

Iz štampe je izašla i već je
u prodaji NOVA KNJIGA DRAGANA TODOROVIĆA!

Koja bi bila "učena" oznaka osobenog Todorovićevog žanra? Nepobitno je da se radi o reporterskoj prozi, ali toliko fovističkog kolorita i uvrnute smehovne inspiracije da bi joj se mogla dodeliti nova poetička i možda enciklopedijska odrednica – satirički podrealizam.

Igor Perišić

Todorović piše u ime svih "običnih" ljudi koji ne prihvaćaju kompromis kada su istina, lični integritet i poštenje u pitanju. Poslije njegovih reportaža, režimski ili bilo čiji propagandisti mogu samo da ukrste prste na potiljku i tupo zure u točku na zidu.

Filip Švarm

"Kilometar od 800 metara" se može kupiti u prostorijama redakcije (700 RSD), pouzećem (900 RSD) ili putem interneta (15,75 EUR). Detalji oko načina uplate na str. 59

Zastoj života i privrede

Evropske države zatvaraju granice, ograničena je sloboda kretanja, čitave industrijske grane u potpunosti su zaustavile poslovanje, berze padaju. Niko ne može da predvidi koliko dugo će sve to trajati i sa kakvim posledicama će se završiti. Pandemija virusa korona ne gura Evropu samo u recesiju, finansijsku i privrednu krizu koja bi mogla da nadmaši onu iz 2008. godine, već suočava Evropejce sa ranjivošću globalno povezanog sveta i apokaliptičnim scenarijima kakvi su do sada bili nezamislivi

Foto: AP / Patrick Pleul

Institut "Robert Koh" je u utorak promenio procenu rizika po zdravlje stanovništva u Nemačkoj sa "umeren" na "visok". "Ako ne budemo uspeli da usporimo širenje virusa kovid-19 moramo da računamo da ćemo se u narednim mesecima suočiti sa milionima obolelih", izjavio je rukovodilac instituta Lotar Viler. U Nemačkoj je u utorak infekcija korona virusom širom zemlje potvrđena kod više od 6900 ljudi, a zabeleženo je devetnaest smrtnih slučajeva. Za samo jedan dan, u noći između nedelje i ponedeljka, broj potvrđenih novih slučajeva porastao je za hiljadu. Viler upozorava da se zbog limitiranih kapaciteta testiranja na virus kovid-19, i zbog informacija koje kasne između tri i četiri dana, može samo spekulisati koliki je stvarni broj zaraženih ljudi u Nemačkoj. On je upozorio da bi ova pandemija u najgorem slučaju mogla da traje "i do dve godine". To navodi imajući u vidu da se virus još nije proširio u Africi i drugim regionima sa slabim zdravstvenim sistemima.

Kao i većina drugih evropskih zemalja, Nemačka je sa izvesnim oklevanjem preduzela drastičnije mere u cilju zaustavljanja širenja virusa korona: od ponedeljka je zatvorila svoje granice; otkazana su sva sportska takmičenja; zabranjena su sva turistička noćenja; zabranjena su sva turistička putovanja kako van Nemačke, tako i unutar zemlje; radno vreme restorana ograničeno je od 06 do 18 časova; zatvorene su škole i obdaništa; zabranjena su javna okupljanja i verski obredi u crkvama, džamijama i sinagogama; zabranjen je organizovan prevoz autobusima; zatvaraju se barovi, klubovi, diskoteke, pozorišta, opere, koncertne sale, muzeji, zoološki vrtovi, kockarnice, kladionice, kupleraji...

Sa radom nastavljaju prodavnice sa prehrambenim artiklima, prodavnice sa pićima, apoteke, veterinarske radnje, radnje sa građevinskom i baštenskom opremom, drogerije, benzinske pumpe, banke, pošte, frizeri, saloni za pranje i čišćenje, kiosci sa novinama... Do daljnjeg.

Iako je sprovođenje mera u borbi protiv širenja virusa korona u Nemačkoj u velikoj meri u nadležnosti pokrajina, ono je uglavnom usklađeno sa preporukama savezne vlade. Pooštravanje mera, dodatno ograničavanje javnog života i slobode kretanja, zavisiće od razvoja situacije.

NOVO ŽARIŠTE

Slične, pa i rigoroznije mere, delom oštrije nego u ratnom stanju, sprovode sve zemlje članice Evropske unije, koja je od utorka poslepodne zatvorila svoje spoljne granice. Individualni ulasci u EU praktično će biti nemogući, granice ostaju otvorene za prevoz robe.

Na osnovu podataka kojima raspolaže američki Univerzitet "Džon Hopkins", broj obolelih od virusa korona, kao i broj smrtnog ishoda ove bolesti, u ostatku sveta postao je veći nego u Kini. U noći na ponedeljak ovaj univerzitet je u Kini registrovao 81.003 obolelih, a u drugim zemljama ukupno 86.446; broj podleglih virusu korona u Kini iznosio je 3203, u ostatku sveta 3237.

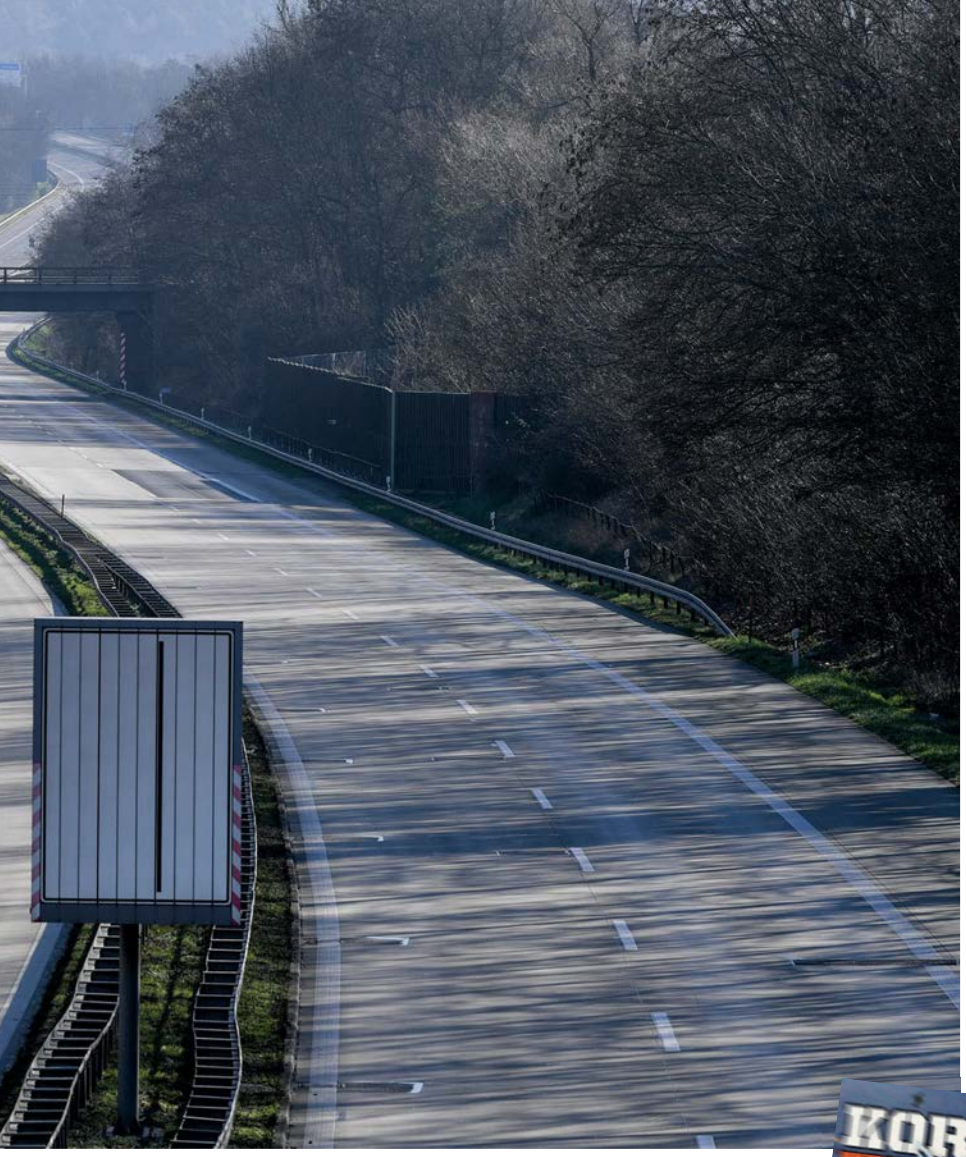

PRAZNI EVROPSKI PUTEVI:
Nemačko-poljska granica
Foto: AP

Svetska zdravstvena organizacija (SZO) proglasila je Evropu za novi "epicentar" virusa korona. "Ovo su vremena bez presedana", izjavio je direktor SZO za Evropu Hans Kluge i tražio od evropskih država da preduzmu "najhrabrije" poteze ne bi li suzbili krizu.

NEVIDLJIV NEPRIJATELJ

Od Italije, u kojoj se virus oteo kontroli, preko Španije u kojoj epidemija divlja, Danske, koja je o dolasku korona virusa počela da brine na vreme, do Britanije u kojoj se primenjuje doktrina "imunizacije stada", ograničava se kretanje ljudi, zatvaraju se granice, prekidaju saobraćajne veze, zaustavlja društveni život, a stariju populaciju, koja je najrizičnija grupa, zatvaraju u kuće.

Francuska je proglasila zabranu kretanja koja je stupila na snagu u utorak poslepodne. "Nalazimo se u ratu. Ne borimo se protiv armija ili drugih nacija. Ali neprijatelj je tu, nevidljiv – i napreduje", izjavio je predsednik Emanuel Makron u ponedeljak uveče. Za samo jedan dan broj zaraženih u Francuskoj je porastao za hiljadu, broj umrlih za 28. Francuzi narednih petnaest dana kuću smeju da napuštaju samo ako idu u kupovinu, kod lekara ili na posao. Francuska vlada je prethodno kritikovala Francuze da nisu poslušali preporuke za samoizolaciju. Ministarstvo unutrašnjih poslova saopštilo je da će više od 100.000 policajaca nadzirati zabranu kretanja.

Jednako drastične mere je uvela i Španija. Predsednik Pedro Sančez je u obraćanju naciji saopštio da bi pojačana restrikcija kretanja mogla da traje i duže od prvobitno najavljenih petnaest dana. Posle Italije, Španija je najviše pogođena pandemijom virusa korona. Prema podacima Univerziteta "Džon Hopkins" od utorka broj obolelih u Španiji se popeo na više od 11.000, broj smrtnih slučajeva na više od 500.

BORBA PROTIV ZASTOJA PRIVREDE

U celoj Evropi se prekidaju procesi proizvodnje, čitave industrijske grane, kao što su ugostiteljstvo ili turizam, praktično se suspenduju. Nemački Folksvagen obustavlja proizvodnju u većini svojih postrojenja u Nemačkoj i Evropi, Audi zatvara pogone u Nemačkoj, Mađarskoj i Meksiku; drugi najveći proizvođač modnih artikala posle španskog Inditeksa, kome pripada i Zara, švedska modna kuća H&M zatvara svoje prodavnice u mnogim zemljama; promet proizvođača sportske opreme Adidas prema procenama u prvom kvartalu ove godine samo u Kini opašće između 800 miliona i jedne milijarde evra; ugroženo je poslovanje više hiljada malih i srednjih preduzeća širom Evrope, porodičnih hotela, restorana, pozorišta, prodavnica izvan velikih prodajnih lanaca.

Sve države će biti primorane da preduzmu vanredne mere radi očuvanja privrede. Kao odgovor na korona-krizu nemačka savezna vlada je dala obećanje bez presedana: preduzeća pogođena pandemijom mogu da računaju na neograničenu pomoć, ma koliko to državu na kraju koštalo.

Evropska komisija je zasad pripremila investicioni paket u visini od 37 milijardi evra kako bi amortizovala posledice krize u državama članicama EU i garancije za kredite do osam milijardi evra, od kojih treba da profitiraju pre svega firme iz turističke i saobraćajne branše i trgovine na malo. "Uverena sam da EU može da se odupre ovoj krizi", rekla je predsednica Komisije Ursula fon der Lajen i pozvala zemlje članice da se odgovorno ponašaju.

Međunarodni monetarni fond predviđa da će se globalni rast u 2020. godini spustiti ispod prošlogodišnjeg nivoa. MMF na osnovu prethodnih iskustava predviđa da će otprilike jednu trećinu ekonomskih gubitaka predstavljati direktni troškovi zbog gubitaka života, zatvaranja radnih mesta i karantina. Preostale dve trećine biće indirektne, odražavaće smanjivanje poverenja potrošača, poslovnog ponašanja i pooštravanja finansijskih tržišta. Dobra vest je da su finansijski sistemi otporniji nego pre globalne finansijske krize 2008. godine. Koliko će ekonomija pasti i koliko dugo će »

padati teško je predvideti, a zavisiće od trajanja pandemije, ali i od blagovremenosti i efikasnosti preduzetih mera. Ovo je posebno izazovno za zemlje sa slabijim zdravstvenim sistemima i sposobnostima reagovanja.

PRIZEMLJENI AVIONI

Virus korona prizemljuje sve svetske avio-kompanije, i ta se industrija možda neće u potpunosti oporaviti od ovog udarca, konstatuje londonski "Ekonomist". U memorandumu od 13. marta pod naslovom "Preživljavanje Britiš ervejza", šef ove kompanije Aleks Kruz govori o "krizi globalnih razmera". Evropski i američki prevoznici zapadaju u krizu dok se saobraćajne restrikcije redaju jedna za drugom, a strah od zaraze plaši putnike. Međunarodna asocijacija vazdušnih prevoznika procenila je početkom marta da će ove godine prihodi avio-prevoznika opasti za 113 milijardi dolara, što je petina prošlogodišnjih prihoda, a četiri puta više od nivoa gubitaka koje je ta asocijacija predviđala u februaru.

Atraktivne transatlantske rute koje su avio-prevoznicima donosile 20 milijardi dolara, ove godine pogođene su tridesetodnevnom zabranom saobraćaja sa Evropom koju je naredio predsednik SAD Donald Tramp. Nemačka Lufthanza, najveći evropski avio-prevoznik, broj svojih letova u aprilu smanjila je za polovinu i već razgovara sa evropskim vladama o finansijskoj podršci. Proračuni gubitaka avio-prevoznika se uvećavaju pošto sve više zemalja uvodi saobraćajne restrikcije, a EU zbog epidemije limitira saobraćaj sa okruženjem.

PESMA I ŠTRAJKOVI U ITALIJI

U Italiji je već neko vreme zatvoreno sve što zatvoriti može, a da ne kolabiraju privredni i socijalni sistem. Putovanje iz grada u grad je ograničeno na opravdane slučajeve vezane za posao, zdravstvene probleme i povratak kući. Za davanje lažnih informacija o tim razlozima zaprećeno je kaznama.

Škole i fakulteti, bioskopi i teretane zatvoreni su do 3. aprila, baš kao što su zabranjeni svi veći javni skupovi. Sportski događaji, uključujući i fudbalske mečeve, su suspendovani. Italijanska vlada je izdvojila 25 milijardi evra za ublažavanje ekonomskih posledica virusa. Od brodogradilišta u Liguriji na severu, do čeličana u Puliji na jugu, izbili su spontani štrajkovi zbog toga što poslodavci radnicima koji ne mogu da rade od kuće nisu garantovali zaštitu od virusa. Premijer Đuzepe Konti i italijanski ministri zdravlja, ekonomije, rada i ekonomskog razvoja su posredovali u osamnaest časova dugim pregovorima između poslodavaca i sindikata i postigli sporazum o protokolu zaštite na radu.

"Politiko" ocenjuje da uprkos krizi ljudi nisu potpuno odlepili. Mnogi mediji prenose scene u kojima Italijani pevaju sa svojih prozora.

Zdravstveni sistem je opterećen do maksimalnih granica. Na stotine lekara se zarazilo virusom korona, dvoje je umrlo. Do 17. marta bilo je više od 28.000 zaraženih i više od 2100 umrlih.

Italijanski Privredni savez Konfindustria saopštio da u više od 65 odsto preduzeća rapidno opada promet. Italijanska privredna komora računa sa gubicima od više od 37 milijardi evra ako kriza potraje do juna.

I inače prezadužena Italija privredi je stavila na raspolaganje pomoćni paket u visini od 25 milijardi evra, pre svega radi refinansiranja i odlaganja isplate kredita preduzeća i fizičkih lica. Nacionalni avio-prevoznik Alitalia našao se pred bankrotom, vlada razmatra njegovu nacionalizaciju.

Kako bi podstakao Italijane na samoizolaciju najveći pornografski vebsajt na svetu Pornhab Italijanima je na raspolaganje stavio svoj premijum paket.

VANREDNO STANJE: Sigurno rastojanje na konferenciji za medije Angele Merkel; redovi za marihuanu u Amsterdamu; kontrola na austrijsko-italijanskoj
Fotografije: AP

MADRID U KARANTINU

Španski aerodromi su bili dramatično zakrčeni nakon što je nekoliko zemalja zabranilo letove iz Barselone i Madrida. Putnički popusti za penzionere ukinuti su na najmanje mesec dana. Škole i univerziteti su zatvoreni, a oko 9,5 miliona studenata poslato je kući na dve nedelje.

Španski parlament je zatvoren nakon što je nekoliko poslanika bilo zaraženo. Levičarska španska vlada dopustila je održavanje Međunarodnog marša žena u Madridu sa više desetina učesnika, da bi posle toga zabranila sva javna okupljanja uključujući i Falas festival u Valensiji koji nije otkazivan još od Španskog građanskog rata.

Sportska takmičenja se održavaju bez publike. Španska fudbalska liga je suspendovana, ali vlasti u Andaluziji

uprkos pritisku nisu zabranile održavanje tamošnjih verskih svečanosti kojima prisustvuje stotine hiljada ljudi. Španska muslimanska zajednica je otkazala kolektivne molitve. Košarkaški klub Real Madrid je stavljen u karantin nakon što je jedan igrač bio pozitivan na testu. Zatvoreni su muzeji, pozorišta, bioskopi. Poseta zatvorima je zabranjena.

Španska vlada je odredila da svi ljudi koji idu u samoizolaciju primaju nadoknade za bolovanje i izdvojila 14 milijardi evra za pomoć privredi. Premijer Pedro Sančez zatražio je da se odobri 3,8 milijardi evra za jačanje zdravstvene zaštite. U Španiji nema ni dovoljno kreveta za obolele od virusa korona kojima je potrebna hospitalizacija, ni dovoljno testova na ovaj virus.

aktivnosti, ali su kolektivne molitve odložene. Javni saobraćaj nije obustavljen.

Kako piše "USA tudej", francuske snage bezbednosti ispalile su suzavac i sukobile se sa antivladinim demonstrantima "Žuti prsluci" koji su u subotu 14. marta uprkos zabrani demonstrirali u Parizu protiv zabrane javnog okupljanja.

Ministar finansija Bruno le Mer tražio je od evropskih ministara da odobre stimulativni plan za izbegavanje tragičnog ekonomskog pada. Vlada je uspostavila kontrolu nad cenama sanitarnih sredstava i proizvodnje zaštitnih maski.

Mulen ruž je održao poslednji šou pre privremenog zatvaranja.

da dolaze u školu u kojoj se ne odvija nastavni program, ali mogu da vežbaju zadatke i tu provode vreme.

Do utorka u Austriji je od virusa korona obolelo 1332 osobe, zabeležena su tri smrtna slučaja.

PROVIZORNE BOLNICE U NEMAČKOJ

U sklopu borbe protiv virusa korona nemačka savezna vlada je u dogovoru sa pokrajinskim vladama odlučila da udvostruči broj kreveta za intenzivnu negu. Nemački ministar zdravlja Jens Špan saopštio je da Nemačka raspolaže sa 28.000 kreveta za intenzivnu negu, od kojih je 25.000 opremljeno za veštačko disanje. Plan je da se ustanove za re-

i austrijsko-mađarskoj granici

POSLEDNJA PREDSTAVA U MULEN RUŽU

Francusko ministarstvo zdravlja proglasilo je da prelazi na drugu fazu akcionog plana i naložilo da se odlože sve hirurške operacije koje nisu neophodne. Ljudi koji dolaze iz Kine, Irana, severne Italije, Singapura i Južne Koreje stavljeni su u karantin. Škole i univerziteti su do daljnjeg zatvoreni. Pariski maraton, ragbi turnir šest nacija, koncerti i sajmovi su otkazani. U Parizu su zatvoreni kafei, bistroi, restorani, sve radnje čija roba nije neophodna u svakodnevnom životu.

Institucije javnih službi u Francuskoj rade, mada se zatvaraju škole i obdaništa, osim za decu doktora, medicinskih sestara i zdravstvenih radnika. Crkve će biti otvorene za individualne verske

TRI RAZLOGA ZA IZLAZAK IZ KUĆE U AUSTRIJI

Austrijska vlada je uvela zabranu kretanja na teritoriji čitave zemlje. Kuća sme da se napusti samo iz tri razloga: neodložne poslovne obaveze, neophodna nabavka, pomoć drugim ljudima.

Ko želi napolje to sme samo sam ili u društvu osoba sa kojima živi na istoj adresi. Kancelar Sebastijan Kurc je saopštio da su do daljnjeg zatvoreni i parkovi i igrališta za decu, te da će policija kontrolisati sve odredbe koje ograničavaju kretanje.

Kao i u gotovo svim drugim evropskim zemljama, i u Austriji su društvena i privredna kretanja svedena na minimum, pa su tako zatvorene i visoke školske ustanove, usmerene škole i gimnazije. Škole su, međutim, otvorene za đake nižih razreda. Učenici mogu, ali ne moraju,

habilitaciju, hoteli ili velike hale preurede u provizorne bolnice u kojima bi mogli da budi smešteni pacijenti sa lakšim simptomima virusa korona.

Zbog drastičnog pada izvoza u Kinu i Italiju, zatvaranja ugostiteljskih objekata i otkazivanja hiljada manifestacija, 1500 nemačkih pivara stoje pred ozbiljnim problemom. Posledice po proizvođače alkoholnih pića predsednik izvršnog odbora nemačkih pivara Holger Ajhele nazvao je "dramatičnim".

Vlada je obezbedila paket finansijske podrške nemačkim kompanijama pogođenim krizom, Nemačka savezna kancelarija za zaštitu i pomoć u prirodnim nesrećama preporučila je da Nemci obezbede rezerve hrane za deset dana: hleb, krompir, orahe, dvadeset litara po mogućnosti flaširane tečnosti po osobi. »

U utorak je u Nemačkoj bilo 7600 potvrđenih zaraza i dvadeset smrtnih slučajeva. Očekuje se veliko povećanje broja obolelih.

SAMOIZOLACIJA DANSKE

Danska vlada je naložila bolnicama da ograniče posete. Stanovništvu je savetovano da ne putuje u Italiju, osim ako za to ne postoje neodložni razlozi. Slična preporuka tiče se putovanja Danaca u skijaški centar Išgl u Austriji, u Iran, Hubei u Kini i neke pokrajine u Severnoj Koreji. Danci koji se vraćaju iz tih područja moraju da idu u karantin u trajanju od dve nedelje.

Danski ministar finansija objavio je niz mera u koje spada i kompenzacija organizatorima krupnih događaja koji su otkazani zbog virusa i produženje roka do svako ko za to ima mogućnosti. KLM i Transavia su ograničili letove za Italiju iz Amsterdama.

Osnovne i srednje škole je prema prethodnim preporukama trebalo da ostanu otvorene uprkos zahtevima direktora da se zatvore. Univerzitetima je preporučeno da za grupe veće od sto studenta organizuju onlajn nastavu. Vlada je obećala da će biti garant kompanijama koje zbog krize oko virusa korona ne mogu da vrate dugove.

Pored toga što Holanđani prave zalihe prehrambenih artikala, sve je teže pronaći i marihuanu, koja je u mnogim prodavnicama rasprodata. U Amsterdamu su u kvartu Crvenih fenjera zatvoreni svi barovi i pabovi. U utorak 17. marta registrovano je 1705 osoba zaraženih korona virusom i 43 smrtna slučaja.

Veliki broj naučnika je potpisalo peticiju u kojoj pozivaju britansku vladu da ubrza planove za primenu striktnijih mera socijalnog distanciranja, uz opomenu da je opasno vladino pridržavanje doktrine podsticanja, tzv. "imunizacije stada" prema kojoj se kada epidemija zahvati oko 60 odsto populacije u njoj razvije trajniji imunološki odgovor. Eksperti upozoravaju da takva vrsta imunizacije vodi u rizik da se izgubi više života nego što je to neminovno, te da se "imunizacija stada" obično postiže vakcinacijom, što u slučaju virusa korona u ovom trenutku nije moguće. Zagovornici te taktike odgovaraju da "imunizacija stada" nije njihov cilj, već da je to poželjni ishod obuzdavanja epidemija, a da i njihov koncept, inače, podrazumeva zaštitu najranjivijih.

KRIZNE MERE: Poljska i improvizovana bolnica na severu Italije
Fotografije: AP

koga kompanije treba da plate porez. Vlada najavljuje 13 milijardi evra za podršku danskim firmama. Sve škole, kulturne institucije, biblioteke, mesta za odmor i zabavu su od 13. marta zatvorene. Najavljeno je limitiranje javnog prevoza.

Danske granice su od subote zatvorene za sve strance koji nemaju posebnu dozvolu. U utorak je bilo registrovano 960 ljudi zaraženih virusom korona.

PRAZNI RAFOVI SA MARIHUANOM U HOLANDIJI

Holandska vlada je preporučila ljudima da ostanu u kući, da se ne rukuju (što je, kako piše "Politiko", ministar zdravlja na licu mesta prekršio rukujući se sa zdravstvenim stručnjakom koji je stajao pored njega) i da izbegavaju kontakt sa osobama za koje sumnjaju da imaju virus. Preporučuje se da od kuće radi

IMOBILIZACIJA STADA U VELIKOJ BRITANIJI

Velika Britanija je 12. marta započela "fazu odlaganja" u okviru svog akcionog plana borbe protiv virusa korona. Oni sa umerenim simptomima su zamoljeni da ostanu kod kuće sedam dana, da se jave lekarima tek ako nema poboljšanja. U kasnijoj fazi rasplamsavanja, kada se krivulja epidemije bude približavala maksimumu, stariji sugrađani će biti zamoljeni da se samoizoluju na nekoliko nedelja.

Dauning strit 10 se rukovodi savetima medicinskih eksperata i naučnika koji su fokusirani da odlože maksimalni razvoj epidemije do letnjih meseci, ali i savetnicima među kojima je epidemiolog ser Patrik Valans koji preporučuje da se ne preduzimaju mere zatvaranja institucija prerano zbog rizika da će ljudi ignorisati preporuke javnog zdravstvenog servisa.

Britanska vlada je posle oklevanja ipak počela da preduzima mere ograničavanja društvenog života, da zabranjuje okupljanja velikog broja ljudi i slične mere koje se sprovode u drugim evropskim državama. Zvanična statistika u Britaniji se zasniva na malobrojnom testiranju na virus korona i polazi od nešto više od 1500 zaraženih. Stručnjaci, međutim, tvrde da je realniji broj od 50.000 zaraženih.

Premijer Boris Džonson je u ponedeljak saopštio da se Velika Britanija nalazi pred talasom zaraze koji ubrzano raste. Tome je prethodila studija Imperijalnog koledža u kojoj se na osnovu podataka iz Italije došlo do zaključka da bi u Velikoj Britaniji od korona virusa umrlo oko 250.000 ljudi ukoliko ne bi promenila kurs. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ i ANDREJ IVANJI

Primer za svet

Divim se ovim ljudima koji sve ovo stoički podnose. I pored diskriminacije na ličnom i međunarodnom planu, oni ne posustaju i svakog dana šalju svetu poruke da je ovo zajednička borba čovečanstva protiv virusa, a ne ljudi međusobno, šalju timove i nesebičnu pomoć Italiji, Iranu, Srbiji, gde god treba

KRAJ KRIZE SE NAZIRE: Predsednik Kine Si Điping u poseti Vuhanu 10. marta
Foto: Sinhua/AP

Za "Vreme" iz Sjamena

Vest o zatvaranju Vuhana u totalnu izolaciju sam saznala na odmoru u Kuti, na Baliju. Znala sam za virus i pre nego što sam krenula, ali nisam uopšte obraćala pažnju, misleći da je stvar lokalna i da će se verovatno završiti kao SARS. Tek kad je pokrajina Hubej zatvorena, shvatila sam da je ozbiljno i počela sam da pratim sve moguće vesti, iz Kine, sveta, od Svetske zdravstvene organizacije (STO). Prijatelj mi je uporno ponavljao da se ne vraćam, da je opasno, da ljudi umiru. Bila sam u fazonu: "Hajde iskuliraj, znaš koliko ljudi umre od gripa."

Pošto sam imala opasno trovanje hranom i upalu uva, procenila sam da je pametnije da letim direktno za Sjamen nego da ostajem na Baliju bez zdravstvenog osiguranja ako se ovo rasplamsa, ili da presedam par puta do Beograda i provedem preko 30 sati po avionima i aerodromima, koji su inače leglo zaraza. Znala sam da ću u Sjamenu biti sigurna, šta god da bude, jer to je jedan od boljih gradova za život.

Poruke iz Kine od strane nadležnih su počele da pristižu, da je na snazi izolacija, da peremo ruke, da ne izlazimo bez potrebe, virus voli suvo grlo, nos i oči, da se pije vruća voda, nosi maska, ne pipa lice, izbegava blizak kontakt, da se posebno vodi računa ako smo boravili ili bili u kontaktu s nekim iz Vuhana, te da se odmah prijavimo na te i te brojeve ili onlajn ako primetimo suv kašalj, povišenu temperaturu, malaksalost, otežano disanje, kao i da će izostavljanje bitnih informacija biti sankcionisano. Dobili smo i spisak bolnica koje će raditi testiranje, ako se uputimo u bolnicu, da idemo peške, ili svojim kolima, da izbegavamo gradski prevoz.

U avionu je toalet bio zatvoren sve vreme, hrana ništa, samo za poneti. Dobili smo formular da ispišemo istoriju putovanja, letove i konekcije, kontakt, da štikliramo upitnik o zdravstvenom stanju proteklih sedam dana, i da napišemo ako imamo neke druge simptome. To je uredno ispregledala jedna osoba pre nego što nam je opet izmerena temperatura i dozvoljeno da stanemo u red za kontrolu pasoša.

U PUSTOM GRADU

Sjamen, gradić preko puta Tajvana od nekih pet miliona stanovnika, kao i ostatak Kine već je bio u izolaciji. Aerodrom je bio prazan, sve je mirisalo na dezinfekciju. Grad pust. Muk. Ulazi u stambeni kompleks zatvoreni osim jednog, tu se meri temperatura pri ulasku i izlasku, »

HEROJSKA BORBA: Bolnica u Vuhanu
Foto: Chinatopix/AP

opet se popunjava skoro sve isto kao na aerodromu. Shvatam da ću morati da menjam svakodnevne navike i da će to potrajati. Kasnije je uvedeno pravilo od 14 dana strogog karantina za sve koji dolaze iz žarišta infekcije, dok su neke provincije uvele ovaj princip za sve putnike.

U gradu ništa osim supermarketa, prodavnica, apoteka i vitalnih službi nije radilo. Kad se izlazi napolje, procedura, obučeš se slojevito, staviš masku, pokupiš kosu, nosiš rukavice ili papirne maramice za lift i sve ostalo što treba da pipneš. Stanari su dobili personalizovane kartice kako se ne bi ušunjao neko ko tu ne živi. Dva puta su me obilazili i treći put doneli maske. Osposobili su linije na ruskom, engleskom, francuskom, nemačkom, španskom i japanskom. Svuda su po gradu stavljene ograde, tamo gde ih inače nema. Mere temperaturu gde god da ulaziš i izlaziš, dezinfikuješ ruke kad ulaziš u prodavnicu. Kad se vratiš, bacaš odeću na pranje, cipele dezinfikuješ, ključeve, telefon kojim se sve plaća i inače, a sad pogotovu, nikako kešom.

Ako nekoga i sretneš, sigurna distanca. Svuda tišina, kao posle apokalipse. Nikakav zvuk se ne čuje u zgradi od 32 sprata, ni danju ni noću, ni televizor, ni plač deteta, ni svađa, ni veš-mašina, ništa. Svetla uveče gore, ali žive duše nema. Čini mi se da sam jedina koja izlazi, ostali naručuju onlajn, to se dostavi ispred ulaza, i tu gomile paketa čekaju vlasnike. Koleginica u drugom kraju grada ne može napolje, svaki treći dan može samo jedan član domaćinstva, samo do prodavnice. Mnogi prijatelji su po karantinima u drugim provincijama, kako je gde koga situacija sačekala.

Dobili smo aplikacije da pratimo koliko je zaraženih, izlečenih, umrlih, kritičnih, aktivno zaraženih, i to sve u odnosu na prethodni dan. Dobili smo i aplikaciju koja pokazuje gde su zaražena mesta u gradu. Par dana kasnije je postavljena aplikacija koja proverava da li si imao kontakt sa virusom, pa tako moraš da skeniraš kod, daš broj telefona, dobiješ SMS da si bezbedan, jer ne možeš ući u bolnicu ako si prethodno imao kontakt s virusom, znači proverava se i da li je neko od tebi bliskih bio hospitalizovan. Ništa se ne prepušta slučaju. Prve dve nedelje su bile ključne za praćenje i predviđanje. U sledeće dve je trebalo da bude pik, pa lagano pad. Sjamen je odlično prošao, samo 35 zaraženih, ali to nije slučajan splet okolnosti. To je najvažnija lekcija, dakle, može se izbeći najgori scenario ako se svi ponašamo odgovorno.

BITKA ZA VUHAN

Za to vreme, u Vuhanu se dešava pakao i to je bilo zaista mučno pratiti, a kamoli živeti, jer tamo borba, da ne zaboravimo, još uvek traje. Tu dolazi, za mene, onaj najvažniji moment spoznaje šta sve ovo znači za Vuhan, za ljude, za zdravstvene radnike, za volontere svih profila, za one koji grade dve bolnice za deset dana, za one koji raznose hranu svima njima, za one koji rade na statistici, virusu i vakcini, za one koji osposobljavaju fabriku da pravi preko milion maski dnevno, za one koji čiste, za one koji prave robote koji zamenjuju ljude u raznošenju hrane da se ne zaraze, jer ljudstvo je najneophodnije. Za lekare i sestre koji više od 30 sati ne skidaju maske, nose pelene za odrasle, nekoliko slojeva zaštitne opreme, za žene koje briju glave da bi uštedele vreme koga jednostavno nema, jer preko 50.000 ljudi treba samo obići. Za roditelje koji ne viđaju decu mesec i po dana i ne uspevaju ni da se sretnu, čak i kad rade u istoj bolnici. Za ljude koji leže u bolnicama i gledaju svakodnevno kako se iznose leševi koji idu na spaljivanje, za sve one koji sede u kućnoj izolaciji i brinu za sebe i svoje bližnje.

Preko 40.000 zdravstvenih radnika je poslano iz cele Kine u Vuhan. Potresne slike i svedočenja sestara koje plaču i ponavljaju: "Ali mi smo samo ljudi!" Jer prvih dana je haos neizbežan, navala pacijenata, nedostatak testova, bolničkih kapaciteta, doktori i svi ostali se prvi put susreću sa ovakvom situacijom. Čekalo se u redovima danima, trebalo je skapirati prirodu i dinamiku virusa, pronaći neotkrivene, organizovati razne službe. Ljudi su i bežali i skrivali se, preplašeni, posebno putnici iz Vuhana, koji su imali milion dodatnih teškoća i diskriminacije na svakom koraku. Gledam ženu koja je odlučila da majku vrati kući da umre, jer nema mesta u bolnici, pa baku sa unukom koja ne sme da otvori prozor mesec dana, jer ne zna šta će s detetom ako se ona zarazi, sestru koja je preležala virus i vraća se u prve redove, lekare koji su zaraženi, pa one koji su umrli, rodbinu koja plače, i tako bezbroj ličnih priča svaki dan, nakon kojih shvatiš koliko sve to košta, fizički, psihički, u ljudstvu, ekonomski, a pritom, tamo svako i bukvalno strahuje za sopstveni život. Teško podnosim izolaciju daleko i na sigurnom od virusa, a oni divni, u svoj muci, izađu sva-

ko veče na terase i bodre jedni druge sa: "Jiayou Wuhan!" ("Ajmo Vuhan!") Da ti srce pukne.

KINA ZA ČOVEČANSTVO

I dok se neki po svetu bave teorijama zavera, drugi šire dezinformacije, neki govore da je to najsmešniji virus na svetu, neki se ljute što već nema vakcine, Kina danonoćno radi na obuzdavanju zaraze i kupovini vremena za ostatak sveta da se što bolje spremi. Lekari u Vuhanu, i pored opšte frke oko pacijenata, nalaze vremena da satima odgovaraju na novinarska pitanja i da objašnjavaju STO timovima šta kako funkcioniše, da bi svi ostali saznali i naučili. I onda, odjednom, paf, gledamo u Italiji istu stvar, kao da se baš ništa nije dešavalo dva meseca svima nama pred očima.

Nakon tri nedelje, pošto je broj novozaraženih počeo da opada, kod mene su otvoreni parkovi, pa iako sve drugo važi i dalje, bar mogu na hajking, džogiranje, taj-či. Mesec i po dana ne radim, ne zna se kad će škole početi sa radom, mada fakulteti i državne škole drže onlajn časove. Divim se ovim ljudima koji sve ovo stoički podnose. I pored diskriminacije na ličnom i međunarodnom planu, oni ne posustaju i svakog dana šalju svetu poruke da je ovo zajednička borba čovečanstva protiv virusa, a ne ljudi međusobno, šalju timove i nesebičnu pomoć Italiji, Iranu, Srbiji, gde god treba.

Najfascinantniji od svega su upravo ta solidarnost i zajedništvo koje ovi ljudi neguju. Ovde se tačno znalo ko, šta, gde, kad, zašto i kako radi, i to se može ispratiti i u izveštajima STO. Upravo to je promenilo tok epidemije. Ovo nije stvar zdravstvenog sistema, niti jedne države. Ovo je test celog čovečanstva i svakog društva, test solidarnosti i brige za one najslabije i najugroženije, test organizacije i odgovornosti na svim nivoima, privatnom, državnom, prosveti, zdravstvu, ekonomiji, nauci, medijima, stambenim jedinicama, na lokalu, test individualne odgovornosti i prisebnosti. Bojim se da vreme brzo ističe da se građani i države uozbilje i pripreme. A ako to ne uradimo sada, kasnije će nas koštati neuporedivo više, čak i ako većinu nas virus i ne dotakne. ¶

ANA VUKSANOVIĆ

Teški dani tek dolaze

Po broju umrlih i zaraženih virusom korona, Iran je među najugroženijim državama sveta, uz Kinu, Italiju i Španiju. Ministarstvo zdravlja ove zemlje u utorak je saopštilo da je broj zaraženih prešao 16.000, a da je od posledica zaraze umrlo 988 ljudi

ŠIRENJE VIRUSA I STRAHA: Teheran, Iran
Foto: Konstantin Novaković

Vlasti Irana preduzimaju brojne mere u pokušaju da obuzdaju epidemiju: pripadnici Revolucionarne garde pomažu pri dezinfikovanju i čišćenju čitavih gradova, u utorak je objavljeno da je iz pretrpanih zatvora privremeno oslobođeno oko 85.000 zatvorenika, uključujući one političke...

Prva dva slučaja zaraze u Iranu potvrđena su 19. februara u Komu, posle čega se epidemija munjevito proširila po čitavoj zemlji. Kom je sveti šiitski grad u koji dolazi ogroman broj hodočasnika iz celog sveta, pa i iz Kine, i to je možda objašnjenje kako se zaraza pojavila upravo u tom mestu, ali i vest da u Komu boravi veliki broj kineskih radnika koji za kineske kompanije u Komu izvode različite projekte.

Brojna su objašnjenja zašto je Iran ovako teško pogođen epidemijom virusa korona. Konstantin Novaković, istoričar umetnosti i fotograf iz Beograda, priča za "Vreme" da je u Iran stigao 23. januara iz Turske, putujući 36 sati autobusom iz Istanbula. "Kako sam u Iranu prethodno već boravio u dva navrata i posetio dobar deo znamenitosti, ovoga puta došao sam pre svega sa ciljem da foto-aparatom zabeležim određene događaje, običaje i obrede religijskih manjina," kaže Konstantin.

"Tokom posete Komu, nekoliko dana pre 11. februara, odnosno proslave 41. godišnjice Islamske revolucije, koju sam posmatrao u Teheranu, u razgovoru sa lokalnim studentom prvi put sam »

primetio zabrinutost u vezi sa virusom korona, za koji se još tada pričalo da je stigao u Iran, a počeli su i da se viđaju ljudi sa maskama na licu. Ovakva situacija se nastavila do 21. februara, kada su održani parlamentarni izbori, nakon čega je počelo da se mnogo više govori o virusu," priča Novaković.

Proslava godišnjice revolucije i parada povodom toga ove godine bili su naročito značajni za Iran da bi se pokazalo jedinstvo i odlučnost posle događaja u januaru, kada su Amerikanci ubili Kasema Solejmanija, legendarnog generala iranske Revolucionarne garde, a Iran i SAD došli na ivicu otvorenog rata. Na izborima 21. februara izlaznost je bila izuzetno niska (42,56 odsto), ali i to je značilo da je na birališta izašlo skoro 25 miliona ljudi, a masovni događaji poput izbora i velikih parada sigurno su doprineli bržem širenju virusa.

BORBA SA KORONOM: Zatvaranje svetih mesta, dezinfikovanje džamija
Foto: AP

Vest o prvim registrovanim slučajevima zaraženih zatekla je Konstantina Novakovića u najudaljenijoj tački njegovog putovanja, u Čabaharu, lučkom gradu u pokrajini Sistan-Baludžistan, na krajnjem jugoistoku zemlje. "U početku se nisam mnogo obazirao na tu vest misleći da je reč o prolaznoj epidemiji, poput svinjskog gripa koji je bio aktuelan 2009. godine, kada sam prvi put boravio u Iranu tokom višemesečnog putovanja tragom Puta svile," kaže Novaković. "Tek nekoliko dana nakon toga, kada sam dospeo u Zabol, grad na granici sa Avganistanom, stvari su postale ozbiljnije: obustavljena je nastava u školama i na fakultetima, a granica sa Turskom je zatvorena. Već dan nakog toga usledile su vesti o porastu broja zaraženih i prvim žrtvama, gotovo sve susedne zemlje su zatvorile granice sa Iranom, dok je avionski saobraćaj obustavljen. Tada sam prvi put primetio strah kod lokalnog stanovništva, ponekad čak i distancu, što je gotovo nezamislivo u Iranu u redovnim okolnostima. Deca, ali i stariji su počeli da mi na ulici dobacuju: 'Korona, korona!'," priča Konstantin. "Narednih nekoliko dana proveo sam u Kermanu čekajući dalji razvoj situacije, ali stvari su se odvijale na gore, nakon čega odlazim u Jazd gde sam proveo poslednjih nedelju dana u Iranu. Jazd je tih dana postao svojevrsno stecište putnika 'overlendera' blokiranih u Iranu. Od namere da nastavim putovanje kopnom, po prvobitnoj zamisli, i sačekam da se neka od granica otvori, definitivno sam odustao nakon što mi je prijatelj prosledio poruku svog prijatelja iz Teherana, lekara obolelog od virusa korona smeštenog u karantin, u kojoj se žali na nedostatak opreme i higijenskih sredstava u bolnicama i pominje skoro zatvaranje gradova, pa i čitavih pokrajina. Takav scenario je ubrzo usledio, a boravak u samom Jazdu postao je otežan s obzirom da je stigla naredba o zatvaranju svih hotela, dok je smeštaj kod lokalaca preko sajta Kauč surfing postalo praktično nemoguće naći zbog panike i opšte atmosfere koja je u međuvremenu zavladala. Iran sam napustio 7. marta jednim od poslednjih letova prema zemljama EU, otišao sam za Barselonu, nakon što je naš ambasador u Iranu ponudio da mi pozajmi novac i rezerviše avionsku kartu. Procedura na aerodromu 'Imam Homeini' u Teheranu uključivala je dobijanje zdravstvenog sertifikata, što se svodi na puku formalnost u vidu merenja temperature i popunjavanja obrasca, dok smo pri dolasku u Barselonu samo dobili listić sa uputstvom o simptomima virusa korona."

Prema dostupnim vestima, iranski zdravstveni sistem, inače u dobrom stanju kada se poredi sa mnogim državama u tom regionu, zbog epidemije je prenapregnut, bolnice su prepune, zdravstveni radnici iscrpljeni. Mada se američke sankcije Iranu ne odnose na medicinsku opremu, te sankcije sigurno otežavaju bilo kakvu nabavku koja se odnosi na ovu državu. U zemlji sa 80 miliona stanovnika, velikim brojem siromašnih i domaćinstvima koja su uglavnom brojna i višegeneracijska, za ogromnu većinu ljudi bilo kakav kućni karantin i izolacija su praktično nemogući.

Neke od poslednjih mera koje je donela vlada su plaćanje isključivo karticama i zabrana rada privatnim menjačnicama, ali naredni dani će čitav Iran staviti na još veća iskušenja. U ponedeljak uveče besni vernici provalili su u mauzolej imama Reze u gradu Mašhadu, i mauzolej Fateme Masume, sestre imama Reze u Komu, dva najsvetija mesta za šiite u Iranu, koje je vlada tog dana zatvorila zbog širenja epidemije. Verski autoriteti su nazvali upad "uvredom svetih mesta", policija je udaljila ljude iz oba mauzoleja, ali dolazi 21. mart i Noruz, persijska nova godina, najveći iranski praznik, koji se slavi skoro tri nedelje i kada se, tradicionalno, gotovo čitava zemlja pokrene i pođe na praznična putovanja. ¶

MOMIR TURUDIĆ

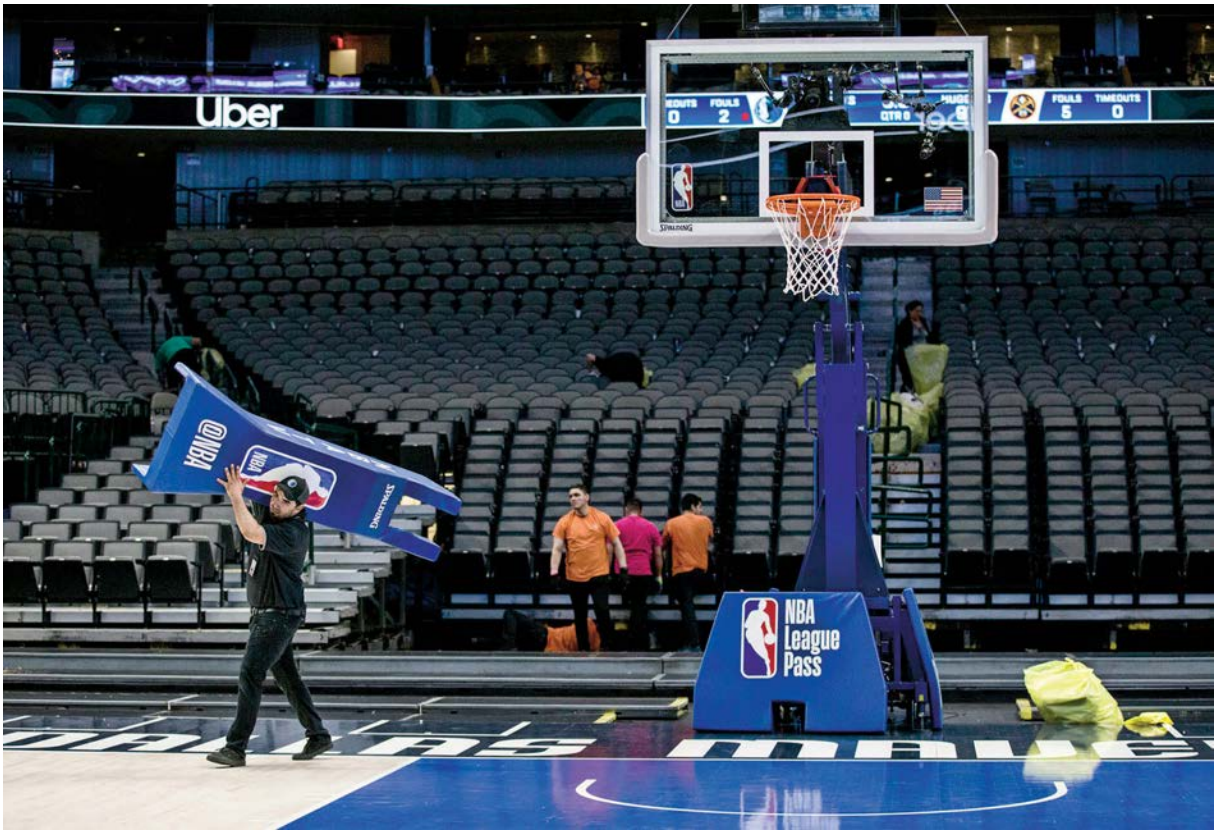

POSLEDNJI NEK UGASI SVETLO: **Otkazana takmičenja u NBA ligi zbog opasnosti od širenja virusa**
Foto: AP

Smak sporta

Prazni stadioni, odložene utakmice, suspendovana takmičenja. Virus kovid 19 je na neodređeno vreme ugasio globalni sport. Finansijske posledice po sportsku industriju biće merene u desetinama, možda i u stotinama milijardi dolara

Poslednji put kada je sport širom planete u potpunosti prekinut na neodređeno vreme nebom su grmele nemačke štuke, Crvena armija je kaćušama desetkovala pripadnike Trećeg rajha, milioni vojnika su po rovovima štektali svojim mitraljezima na neprijateljske položaje. Bilo je ratno stanje.

Od Drugog svetskog rata naovamo nijedan događaj, nijedna kriza, epidemija ili oružani konflikt nisu zaustavili sportska takmičenja na svim meridijanima. Tek je pandemija korona virusa potpuno paralisala globalni sport. Iz dana u dan uvećava se broj otkazanih sportskih događaja širom sveta.

FUDBAL KAPUT

Očekivano, najgore su prošli najpopularniji i najmasovniji sportovi. Korona virus je "otkazao" Ligu šampiona, Ligu Evrope, englesku Premijer ligu, špansku Primeru, nemačku Bundesligu, italijanski Kalčo kao i mnoga druga klupska takmičenja širom Evrope. Neizvesno je i da li će uopšte biti održano Evropsko prvenstva u fudbalu, koje bi trebalo da bude upriličeno od 12. juna do 12. jula u dvanaest evropskih gradova.

U danu kada ovaj tekst bude išao u štampu svih 55 članica UEFA, ali i predstavnici udruženja igrača, klubova i liga, održaće putem video konferencije sastanke sa predsednikom evropske kuće fudbala Aleksandrom Čeferinom kako bi se razmotrila "sudbina" EP. Mediji spekulišu da su otvorene mogućnosti da EURO 2020 bude organizovan u decembru ove ili čak u nekom terminu naredne godine.

I u Srbiji je nakon uvođenja vanrednog stanja sport potpuno stao. Do daljeg se odlažu, a verovatno i završavaju sva sportska takmičenja u ovoj sezoni. Očekuje se da će prvaci u gotovo svim sportovima biti proglašeni prema dosadašnjem plasmanu na tabelama. Do prošlog vikenda su se sve fudbalske utakmice u domaćoj Superligi igrale pred praznim tribinama. Iako su ovdašnji strastveni fudbalski ljubitelji možda već i navikli da na televiziji gledaju utakmice na kojima nema gledalaca zbog brojnih kazni koje je UEFA nemilice delila našim vodećim klubovima, bizarno su delovale avetinjski prazne tribine na utakmicama poslednjeg održanog kola Lige šampiona, recimo, kada su igrali PSŽ i Dortmund.

»

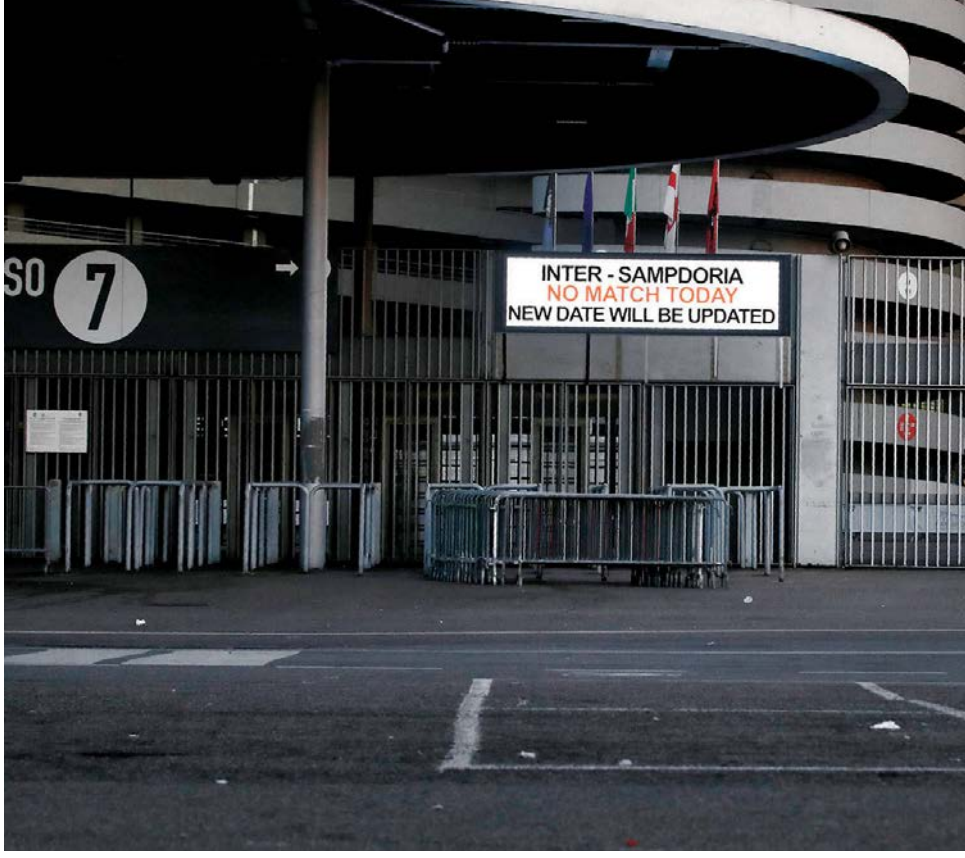

Najgore su prošli najpopularniji i najmasovniji sportovi. Korona virus je "otkazao" Ligu šampiona, Ligu Evrope, englesku Premijer ligu, špansku Primeru, nemačku Bundesligu, italijanski Kalčo i mnoga druga klupska takmičenja širom Evrope

KOŠARKA *AU REVOIR*

Sasvim očekivano i evropska, svetska i regionalna košarka je potpuno "nestala sa radara". Suspendovane su američka NBA, kao i univerzitetska košarkaška liga, a izuzetno popularan završni košarkaški turnir američke koledž košarke poznat kao "Martovsko ludilo" (*March Madness*) ove godine je otkazan zbog pandemije kovida 19.

Prekinute su, ili na određeno vreme suspendovane, košarkaške utakmice Evrolige i Evrokupa, a ironično, to je bila i jedina odluka oko koje su "morali" da se slože inače "neprijateljske" konkurentske organizacije FIBA i Evroliga. Izvršni direktor Evrolige Đordi Bertomeu rekao je da će utakmice u tom takmičenju biti "suspendovane najmanje do 11. aprila". Evropska košarkaška federacija FIBA bila je još restriktivnija, navodeći da je doneta odluka da su sezone u klupskim takmičenjima pod njenim okriljem (ženska Evroliga i Evrokup, kao i Evrokup u muškoj konkurenciji) završene.

Ni regionalna ABA liga neće se igrati u narednom periodu, a za sada su aktuelna dva predloga kako završiti sezonu: da vodeći Partizan bude proglašen šampionom, ili da se odigra Fajnal-for turnir, naravno, kada se za to steknu uslovi. Ovom prvom predlogu KK Crvena zvezda oštro se usprotivila.

BYE BYE TENIS I FORMULA 1...

Svetski tenis je takođe otkazan i to najmanje u narednih šest sedmica, a i sezona globalno veoma popularne Formule 1 će najranije početi trkama koje se tek od maja meseca voze u evropskim zemljama. Ako se uzme u obzir da je ukupan prihod F1 u 2018. godini, kako navodi američki "Forbs", iznosio preko 1,8 milijardi dolara – od čega je na TV prava "otpalo" 603 miliona, a na sponzore "najbržeg cirkusa" 267 miliona dolara – prosta računica kaže da odlaganje samo jedne trke Formule 1 odnosi gotovo 90 miliona dolara prihoda.

Američki kanal ESPN je sačinio listu koja obuhvata gotovo svaki svetski sportski događaj – od streličarstva, preko atletike, fudbala, do rvanja – koji je pogođen pandemijom korona virusa. Radi se o stotinama različitih takmičenja širom sveta.

Upitno je i održavanje najvećeg ovogodišnjeg sportskog događaja u svetu, Letnjih Olimpijskih igara u Tokiju, iako je premijer Japana Šinzo Abe nedavno dao ohrabrujuću izjavu da će se Igre održati kada je i planirano, u julu mesecu. "Prebrodićemo širenje zaraze i bićemo domaćin Olimpijskim igrama bez problema, kako je i planirano", rekao je Abe, dodavši kako će konačnu odluku o tome ipak doneti Međunarodni olimpijski komitet (MOK).

Imajući u vidu da će Olimpijske igre u Tokiju organizatore koštati više od 10 milijardi evra, postavlja se pitanje koliko će korona virus, jednom kada utihne i kada se saberu svi gubici, na kraju koštati čitav globalni sport. Dobar primer za to je i prvi veliki otkazani sportski događaj u svetu, teniski turnir iz Masters 1000 serije u Indijan Velsu. Procene su da su direktni finansijski gubici zbog otkazivanja ovog turnira – kome svake godine prisustvuje oko 400.000 posetilaca i kojeg zbog veličine i dužine trajanja nazivaju "petim gren slemom" – premašili iznos od šezdeset miliona dolara.

IZGUBLJENE MILIJARDE

Iako još uvek nije moguće precizno izračunati krajnje cifre, gotovo sa sigurnošću se može govoriti o tome da će finansijske posledice po sport i sportsku industriju biti merene u desetinama, a verovatno i stotinama milijardi dolara.

Pođimo od globalno izgubljenog novca od prodaje karata. Iako su velikim delom kapaciteti stadiona i dvorana širom sveta popunjeni zahvaljujući sezonskim kartama, ipak treba obratiti pažnju na činjenicu da su pojedinačne karte na utakmicama izuzetno skupe. Tako na primer prosečna karta za NBA utakmicu iznosi negde oko 96 dolara, odnosno 31 funtu za meč engleske Premijer lige. Utakmice UEFA Lige šampiona spadaju među najskuplje u sportu, a u zavisnosti od toga da li se igraju mečevi u grupnoj ili daljim fazama takmičenja (četvrtfinale, polufinale, finale...) cene variraju od nekoliko desetina do nekoliko stotina evra. Da ne govorimo o troškovima smeštaja, putovanja, hrane i pića za gostujuće navijače i fanove.

DANAS NEMA UTAKMICE: San Siro stadion u Milanu
Foto: AP

I američkoj NBA ligi prete ozbiljni gubici. Američki mediji navode da ukoliko se tamošnja profesionalna košarkaška liga ne nastavi do kraja marta (što je isuviše optimističan scenario), NBA će se suočiti sa gubitkom od preko 275 miliona dolara. Imajući u vidu da prosečni prihod od meča iznosi oko dva miliona dolara, to bi u konačnici značilo da bi NBA liga mogla da ostane bez pola milijarde dolara, ako se ova sezona završi pre vremena.

Sem toga, u ozbiljnom problemu su i brojni zaposleni u arenama širom Amerike koji, čak i ukoliko ne ostanu bez posla, svakako neće primiti regularan dohodak narednih nekoliko nedelja. Ista stvar odnosi se i na osoblje u američkoj hokejaškoj (NHL), bejzbol (MLB) ili fudbalskoj (MLS) ligi, koje zbog odlaganja takmičenja neće biti u prilici da zaradi svoje plate. Zbog toga su se pojedini klubovi i igrači dosetili kako da pomognu u datim okolnostima pa doniraju velike iznose zaposlenima u dvoranama. Na primer, Kevin Lav iz Klivlenda obezbedio je zaposlenima u "Rokit Mortidž fildhausu" 100.000 dolara, a isto su učinili i zvezda Milvokija Janis Adetokunbo i Blejk Grifin iz Detroita, koji su donirali isti iznos za pomoć tim ljudima. Slične izraze finansijske solidarnosti pokazali su i brojni klubovi u Evropi.

KO ĆE NADOKNADITI GUBITKE

"Imuni" na kovid 19 nisu ostali ni moćni proizvođači sportske opreme. Tako je nemački sportski koncern Adidas upozorio da će zbog posledica pandemije korona virusa njihovi prodajni rezultati biti između 800 miliona i jedne milijarde evra niži nego prethodne godine. Američki gigant Najki je u nameri da smanji širenje virusa korona zatvorio sve svoje prodavnice u SAD, Kanadi i u mnogim drugim delovima sveta, uključujući i Zapadnu Evropu. Ova odluka biće na snazi najmanje do 27. marta, kako su saopštili u toj kompaniji.

Kada je o povraćaju uloženih sredstava reč, brojna pitanja i dalje ostaju otvorena. Kada su neiskorišćene, a kupljene karte u pitanju, moguće je i da će vlasnici ulaznica, ukoliko su kupljene putem zvaničnih prodajnih kanala, eventualno i uspeti da dobiju nazad svoj novac. Čemu, međutim, mogu da se nadaju vlasnici ugostiteljskih objekata ili prodavnica koje se nalaze u blizini stadiona ili sportskih dvorana, imajući u vidu da je korona virus "zatvorio" gotovo sve lokale, restorane i šoping centre širom Evrope.

Američki "Sports ilustrejted" navodi da će teško biti pogođeni i korporativni sponzori "koji plaćaju milione dolara za reklamiranje" na sportskim događajima, ali da "u zavisnosti od terminologije u sponzorskim ugovorima, ipak može postojati mogućnost da se sponzori pozovu na klauzulu 'više sile' (fr. *force majeure*), koja omogućava jednoj strani u ugovoru da suspenduje ili prekine svoje obaveze zbog vanrednih i nekontrolisanih okolnosti, uključujući tu zemljotrese, uragane i druge prirodne katastrofe.

TV PRAVA I RADNA MESTA

U današnje vreme sportska industrija i biznis vezan za TV prava i prenose utakmica idu ruku pod ruku i imaju simbiotski odnos koji je dodatno ojačan brojnim inovativnim, digitalnim načinima da se izađe u susret gledaocima koji nisu u mogućnosti da uživo prisustvuju sportskim događajima.

Da je fudbal na Starom kontinentu najlukrativniji sport za TV kuće i brojne sponzore potvrdila je i revizorska kuća Diloit koja je u svom 28. godišnjem izveštaju finansija u evropskom fudbalu saopštila da je takozvana "velika petorka" liga – u Engleskoj, Nemačkoj, Španiji, Italiji i Francuskoj – ostvarila čak 15,6 milijardi evra prihoda u sezoni 2017/18. Najveći deo prihoda u ovim ligama ostvaren je od TV prava i sponzorstva.

U izveštaju Diloita takođe se navodi i da je engleska Premijer liga ubedljivi tržišni lider, sa rekordnim prihodom od 5,4 milijarde evra, od čega je zarada od TV prava iznosila 3,2 milijarde, a od sponzorstava i reklama skoro 1,5 milijardi evra. Jedna nedavna studija pokazala je i da je Premijer liga samo u sezoni 2016/17. doprinela budžetu zemlje sa više od 3,3 milijarde funti poreza, a da je sa svojim klubovima omogućila skoro 100.000 radnih mesta.

Američki portal "Kvarc" navodi da Nacionalna košarkaška asocijacija (NBA), na primer, ostvari oko osam milijardi dolara prihoda godišnje od prodaje ulaznica, robe i prodaje televizijskih prava. "Devetogodišnji ugovor koji NBA ima potpisan sa medijskim kućama ESPN i TNT vredan je 24 milijarde dolara."

NEIZVESNO DO DALJNJEG

I sad odjednom – nema ničega. Virus kovid 19 "ugasio" je utakmice, TV prenose, a moglo bi se reći i sâm profesionalni sport, godinama unazad naviknut na basnoslovne prihode. Britanski "Indipendent" čak je za vikend preneo informaciju da fudbalske vlasti u Evropi i Engleskoj planiraju da potpuno obustave fudbal u narednih šest meseci, sve do septembra.

Veruje se da će već pomenuti video sastanak u sedištu UEFA ovog utorka dati neka prilično bolna razrešenja za evropski fudbal. Spekuliše se da će finiš Lige šampiona i Lige Evrope biti održan u turnirskom Fajnal-for formatu. Problem koji ostaje, a tiče se čitavog globalnog sporta u ovom trenutku, jeste što se još uvek ne zna kako, kada i na koji način će se završiti brojna druga ovogodišnja takmičenja. A o fanovima koji će morati mesecima da nervozno škrguću zubima bez gledanja sporta da i ne govorimo. ¶

UROŠ MITROVIĆ

Velike oči

U vreme karantina i povečerja, zatvorenih škola, kafana, pozorišta i stadiona, u vreme kada je rutina suspendovana, a srpski penzioneri osuđeni na kućni pritvor i gledanje predsednikovih obraćanja naciji, pitanje od milion dolara glasi: koje su mere primereni odgovor na virus, a koje na prateću paniku koja nastaje u duhu stare poslovice da su u strahu velike oči

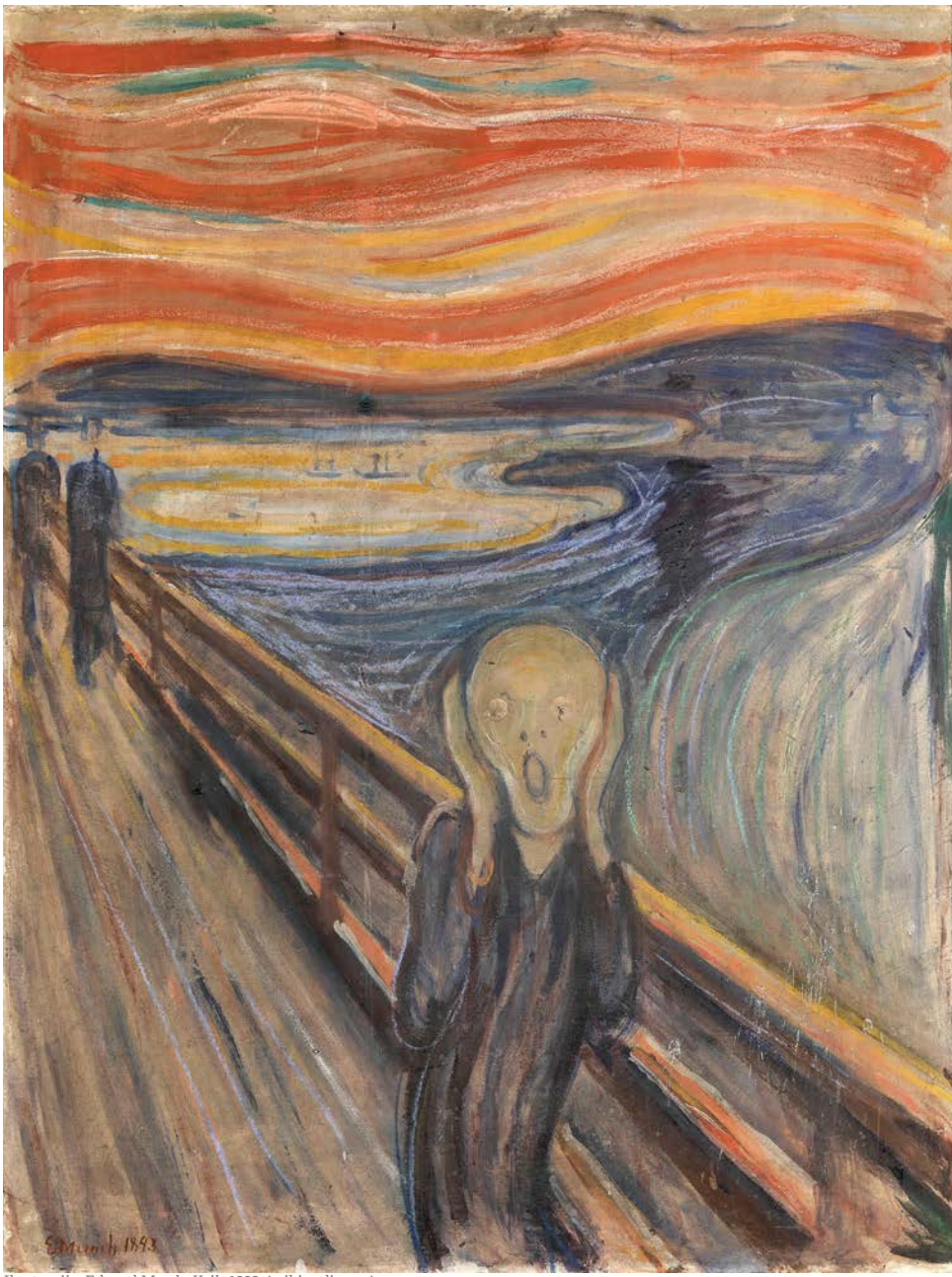

Ilustracija: Edvard Munk, *Krik*, 1893; (wikipedia.org)

Svet ima dva problema – nepoznati virus i poznati, već viđeni strah. I jedno i drugo može se objasniti, samo će za ovo prvo medicini trebati meseci, možda i godine. Ovo drugo je bolje poznato – panika niče tamo gde ljudi suočeni sa potencijalnom opasnošću hoće sve odgovore odmah, ali ih odmah ne mogu dobiti. Bili okidači društvenog straha realni ili ne, sam strah jeste sasvim realan.

Logika masovnih medija *if it bleeds, it leads* – figurativno, *što krvavije, to bolje* – uprizorila je virus kroz puste ulice Vuhana, medicinsko osoblje odeveno u zaštitna odela, vapaj porodica umrlih ili dirljivo horsko pevanje *Bella Ciao* sa balkona u Italiji. Armagedonske slike preplavile su medije i društvene mreže te potisnule sve ostale vesti i pre nego što su za to dobile opravdanje.

"Ono što vidimo se donekle graniči sa histerijom", rekao je Andreas Gasen, predsednik nemačkog Saveznog udruženja lekara. "U Berlinu stotinu ljudi stoji u redu jer misle da se moraju testirati. Suočavamo se sa masovnim talasom uznemirenih i zabrinutih ljudi koji podstiče medijska infekcija."

STRAH JE TU

"Ne možeš da ga vidiš, ne možeš da ga omirišeš", kaže Monika Šoh-Spana iz američkog Centra za zdravstvenu bezbednost "Džon Hopkins". "Tornado možeš da vidiš i šteta je maltene momentalna. Ali kada je u pitanju nevidljivi patogen, čije je otkrivanje i razumevanje rezervisano za profesionalno obučene specijaliste, ljudi se malo više uzbude."

Psiholozi Danijel Kaneman i Amos Tverski sedamdesetih godina su definisali heuristiku dostupnosti (*availability heuristic*). Po njihovim rečima, osoba može procenjivati "verovatnoću događaja ili frekventnost ponavljanja odmeravajući lakoću s kojom se može izvesti relevantna mentalna operacija prisećanja, konstrukcije ili asocijacije". Prosto rečeno, kada nam je nešto stalno pred očima, to nam deluje kao goruće, ponekad i kao jedino pitanje.

Američki psiholog Dejvid Majers, služeći se tom tezom, izračunao je da SAD od napada na Njujork i Vašington troše 500 miliona dolara po smrti u terorističkom napadu – na vojsku, službe, naoružanje – a 10.000 dolara po smrti od raka. "Najčešće se plašimo pogrešnih stvari", piše Majers. "Plašimo se onoga što spremno čeka u našoj memoriji. Žive, kognitivno dostupne slike – stravična avionska nesreća, masovni pokolj – remete našu procenu rizika."

SMRTNOST

Svetska zdravstvena organizacija je početkom marta izašla sa računicom da

novi virus ubija 3,4 odsto zaraženih. Malo ko je čitao sitna slova gde se kaže da je ovo samo prva procena. Nadalje se ispostavilo da sve zavisi od zahvata – da li se testira šire ili se testiraju samo ljudi sa ozbiljnim simptomima, te oni iz rizičnih grupa. U ponedeljak (16. mart) Francuska i Nemačka imale su jednak broj otkrivenih slučajeva (oko 5.500), ali je naspram 127 smrtnih slučajeva u Francuskoj, u Nemačkoj bilo trinaest.

Nemački pulmolog i dugogodišnji poslanik Socijaldemokrata Volfgang Vodrag računa da razni korona virusi – koji u talasima sezonskog gripa učestvuju između 7-15 odsto – godišnje u Nemačkoj ubiju dve do tri hiljade ljudi. Prema Vodragu, novi korona virus ni po čemu za sada ne odskače i cela dževa se digla samo jer je nakon reakcije kineskih vlasti osmišljen test za ovu specifičnu vrstu virusa.

DRŽAVA POD PRITISKOM

Dok je nemačka kancelarka na konferenciji za štampu govorila o prvim merama prošle sedmice, na televiziji N24 išla je telefonska anketa (50 centi po minutu sa fiksne mreže) sa pitanjem: da li Vlada preduzima dovoljno mera? Sedamdeset odsto ljudi se izjasnilo da Vlada ne preduzima dovoljno mera. Veliki je to broj dobrih građana koji misle da znaju šta je činiti i šta je "dovoljno". Država je onda uradila svašta, kao i druge države. Sme li jedna vlast uopšte da uradi manje nego što građani nalaze za shodno?

Hrana za opšti strah su i zbunjujuće poruke nadležnih, u čemu su oni u Srbiji nezvanično postali svetski šampioni. Između obraćanja u kojem je ženama savetovano da skoknu do Milana u šoping, a svima da drmnu rakijicu dnevno, i melodramatičnog uvođenja vanrednog stanja ("Srbija je u ratu") i nabijanja penzionera u karantin, kao da je režim Aleksandra Vučića smetnuo s uma da nije pametno izmotavati se dok je narod u strahu.

U Nemačkoj je prošlo bez loših pošalica nadležnih. Ali zbunjivanja je i ovde na pretek. "Korona – prosvetitelj nacije", tako je ugledni "Zidojče cajtung" odao priznanje šefu Instituta za virologiju berlinske klinike "Šarite" Kristijanu Drostenu, koji je javnim nastupima preko noći postao medijska zvezda. No, i Drosten je pre desetak dana rekao da nikako nema potrebe da se zatvaraju škole i bolnice, da taj potez mora da se čuva za leto ili jesen, a onda se valjda predomislio.

HRČAK U NAMA

Sa svih strana stižu upozorenja da ne treba praviti zalihe, da ne preti nikakva nestašica. Ipak, prazni rafovi sa WC papirom, brašnom i testeninom odaju dašak distopije. U nemačkoj varoši Hilter (sic!) čovek se potukao sa kasirom koji nije hteo da mu proda pedeset kilograma brašna već samo dvadeset. Čovek je kazao da na regalu nema pisanog "befela" da je prodaja ograničena. Došla je policija, brašno je ostalo u prodavnici.

Slavoj Žižek je podsetio na anegdotu iz socijalističke Jugoslavije kada je kružila glasina da će nestati toalet papira. Vlast je rekla da to nije tačno i narod je, piše Žižek, verovao vlastima, ali su ljudi razmišljali ovako: Šta ako mnogi ipak poveruju glasinama pa pokupuju sav papir? Onda ga stvarno neće biti. Pa su i oni požurili da se obezbede.

KONAČNI OKRŠAJ

Priziva se atmosfera gladijatorskog okršaja, borbe čoveka i virusa do istrebljenja. Ali, taj voz je davno otišao, možda baš sa železničke stanice u Vuhanu nedaleko od pijace sa koje je, kako se smatra, potekla zaraza. Kako tada nisu na vreme izolovani prvi zaraženi, više se ne može istrebiti ni virus.

Prema procenama stručnjaka, virus je tu da ostane, da kruži zajedno sa stotinom drugih koji svake godine napadaju većinu ljudi. Nemačke vlasti su prve saopštile šta kažu stručnjaci – tek kada se dve trećine stanovnika zarazi i stekne delimični imunitet, obolele osobe će u proseku moći da zaraze manje od jednog sugrađanina. Tada virus polako gubi bitku. To je imunitet krda i čitava akcija sada, kažu stručnjaci, ima za cilj da se prvi udar virusa uspori kako zdravstveni sistemi ne bi kolabirali.

MORALIZATORSKE BUSIJE

Svako pri zdravoj pameti potpisao bi da "život nema cenu". Vodeći narativ kaže da, u sudaru sa smrtonosnim virusom, život mora da stane. Višak vremena za tastaturom ostavlja prostora da se na društvenim mrežama dele saveti kako se umesto maske preko nosa i usta može staviti i ženski higijenski uložak i kako je najbolje da se đonovi dezinfikuju varikinom. Provejava moralna nadmoć – ljude dovoljno voli samo onaj ko se bez greške pridržava svih, ponekad i protivrečnih, uputstava.

Izvesno je da bi, uz karantin i policijski čas, svake godine bilo manje mrtvih od "običnog" gripa, manje stradalih u saobraćaju i noćnim tučama. Teško prihvatljiva istina je da život u modernom društvu ipak ima cenu u vidu raznih rizika i da svi tu cenu plaćamo svakog dana. Možda su pustinjaci jedini sasvim moralni.

TRAJANJE STRAHA

Osećaj vanrednog stanja i opšteg straha traje po pravilu četiri sedmice, kaže nemački psihijatar i stručnjak za strah Borvin Bandelov. Opisuje da osećaj straha opada čak i kada znamo da opasnost nije prošla – kao recimo posle nuklearne havarije u Fukušimi.

"Precenjuje se statistička opasnost da se strada od ovog virusa, kada pomislite da 9000 ljudi (u Nemačkoj) svake godine strada u nesrećama u svom domaćinstvu. Na to ne mislite kada ujutru sednete da ogulite krompir. Ljudi skijaju i svakog dana se voze auto-putem jer to drže za uračunljiv rizik, za razliku od virusa."

Zagovornici zamrzavanja života u doba pandemije imaju zgodnu parolu. Kažu, jednog dana će nam sve ovo izgledati preterano, i baš će to biti potvrda da su drastične mere sprečile veliko zlo. ¶

NEMANJA RUJEVIĆ

Osećaj vanrednog stanja i opšteg straha traje po pravilu četiri sedmice. Posle toga osećaj straha opada čak i kada znamo da opasnost nije prošla

Intervju: Miljenko Jergović, pisac

Pisao sam o onome što

Roman *Herkul* Miljenka Jergovića (Booka, 2019) mali je samo po svom obimu. Po temama kojima se bavi, ogroman je, jer čuvena teza da su "samo mrtvi videli kraj rata", da se od posledica rata umire i nakon njegovog završetka, o mržnji, o položaju manjinaca u većinskim sredinama, o tome šta se, na kraju, može desiti ukoliko bi se mržnja koja se ispoljava na društvenim mrežama prelila u stvarnost... Sve te teme postaju bolno opipljive nakon čitanja ovog romana.

Jergović je promovisao prethodni roman *Selidba*, kao i najnoviji *Herkul*, u novosadskoj knjižari "Zenit", kroz razgovor sa pesnikom Srđanom Sekulićem. Posle malo je reći uspešne večeri, na kojoj je preko stotinu ljudi sat i po vremena slušalo piščeve priče, od toga zašto je prvo objavljivao poeziju pa tek onda prozu koja ga je za ove tri decenije i proslavila, do toga da bi najviše voleo da napiše knjigu o sarajevskim grobljima. Miljenko Jergović uvek ističe da je pisac koji piše samo o temama koje ga se tiču, pa se na samom početku razgovora neminovno nametnulo pitanje o tome.

"VREME": Šta vas se najviše ticalo pa ste napisali *Herkula*?

MILJENKO JERGOVIĆ: Čovjeka se, valjda, tiče ono što ga boli, ono što voli, čime je bolesno opsesioniran, ili ono što mu stvara tjeskobu. Kada mislim o sebi, čini mi se da sam najčešće u životu pisao o onome što mi stvara tjeskobu. Društvene prilike u kojima sam odrastao, ili u kojima živim negdje od zime 1979, kada je doživotni predsjednik SFRJ proglasio krizu, najavio teška vremena i program "ekonomske stabilizacije", za mene su bila vremena socijalne tjeskobe. Evo, takva vremena bez prekida i pauze traju već punih četrdeset godina. Srećom, usporedo s tim teku i vremena unutarnje, porodične i intimne, moje lične tjeskobe, pa postoji nekakva ravnoteža "unutarnjeg svijeta vanjskoga svijeta unutarnjeg svijeta", kako bi to rekao jedan veliki pjesnik čije ime u našim krajevima nije halal spominjati. *Herkul* možda

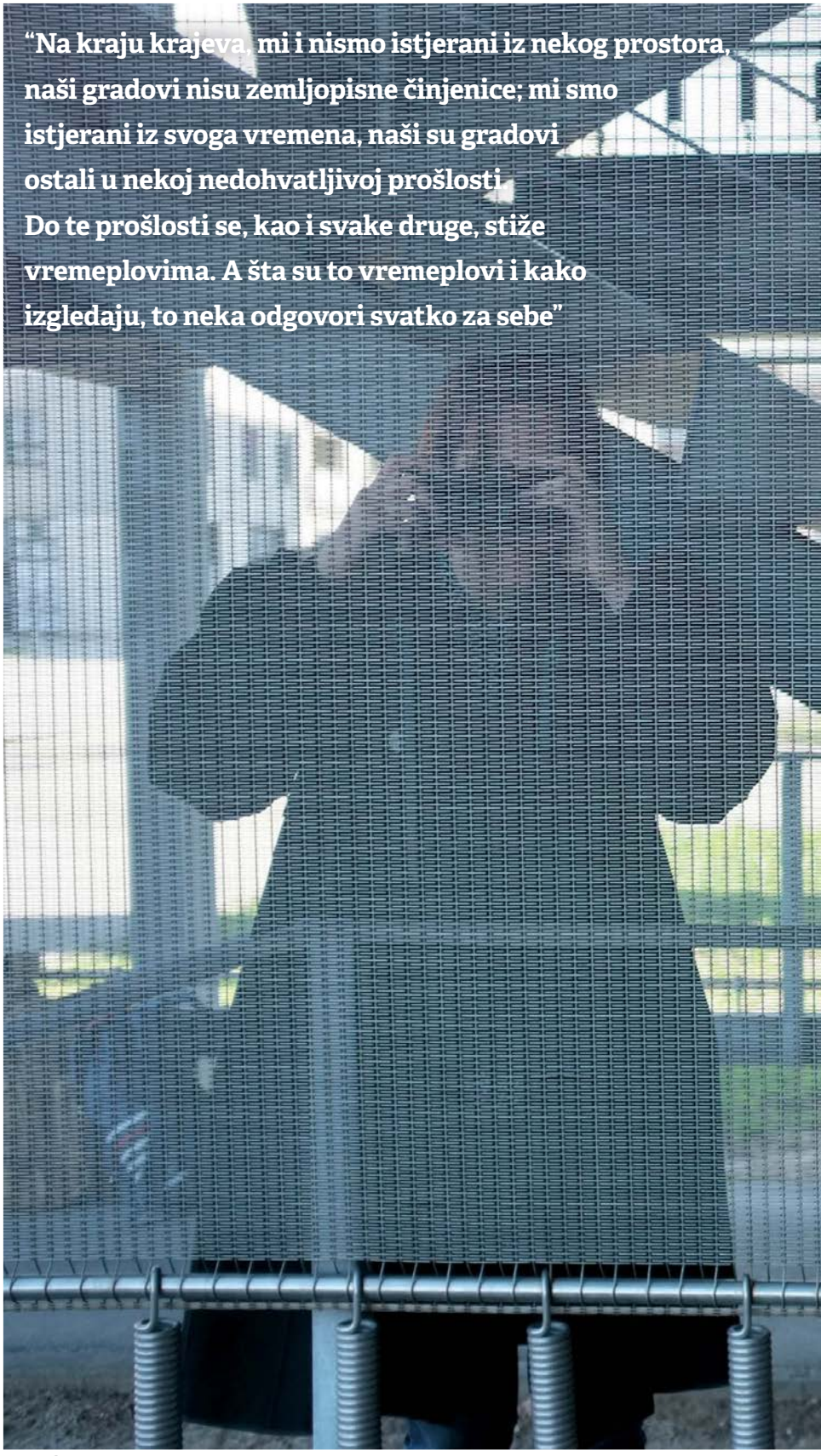

"Na kraju krajeva, mi i nismo istjerani iz nekog prostora, naši gradovi nisu zemljopisne činjenice; mi smo istjerani iz svoga vremena, naši su gradovi ostali u nekoj nedohvatljivoj prošlosti. Do te prošlosti se, kao i svake druge, stiže vremeplovima. A šta su to vremeplovi i kako izgledaju, to neka odgovori svatko za sebe"

Fotografije: Ivan Posavec

mi stvara tjeskobu

najdirektnije i najeksplicitnije govori o nadopunjavanju i nadgornjavanju vanjskih i unutarnjih tjeskoba.

Brojni kritičari su već pisali o ovom romanu kao o mozaiku sa mnogo žanrovskih elemenata, od satire, distopije, alegorije, alternativne istorije, kao o naučnofantastičnom štivu ili ljubavnoj priči... ali svi napominju da je on, nakon porodičnih saga – romana *Rod*, *Sarajevo, plan grada* i *Selidba* – nekako iznenađujući, da ste "iskočili" iz teme u kojoj ste već nekoliko godina. Da li vi to tako doživljavate?

Ja to nikako ne doživljavam. Uostalom, ono što je prethodno predstavljalo autofikciju, ili pokušaj dovršenja vlastitoga fiktivnog životopisa, u *Herkulu* se samo nastavlja drugim sredstvima.

Jedna od tema vašeg novog romana su "odlasci iz Sarajeva", i odmah na početku imamo lik Kasima koji ne čeka da rat počne, već odlazi u Beč i, za razliku od svega što je do tada radio, a bio je penzionisano vojno lice, počinje se baviti kuvanjem i postaje poznat i uspešan u Beču. A Zoran, još jedan lik, sa porodicom napušta Sarajevo netom pošto je opsada prestala i rat se završio. I kao što mu tokom opsade nije bilo upitno da u gradu ostane, tako je još manje bilo upitno da se na prvi poziv za odlazak odazove bez razmišljanja. Kako ste svojevremeno napisali o tim životnim "prelomima", da oni izgledaju kao kada "preskoči igla na gramofonu, proklizne na sljedeću pjesmu, i na slijedeći život" koji sa prethodnim nema veze...

Svatko tko je devedesetih, ali i dvijehiljaditih, odlazio iz grada u kojem je bio ukorijenjen – o odlascima sa sela ne znam ništa – dobro zna da je u njegovom odlaženju slučaj igrao važnu ulogu. Moglo se, naime, i drukčije dogoditi. Moglo se dogoditi da ne odemo. Sa činjenicom da smo ipak otišli, i da se to dogodilo na načine i u okolnostima koji nisu sasvim u skladu s našom voljom, jer smo odlazili iz rata, iz poslijeratne čamotinje i nestabilnosti, iz gradova u kojima smo bili svjetonazorski, etnički, vjerski ili politički manjinci, različiti ljudi se mire ili ne mire na različite načine. I to je, zapravo, izvanredno zanimljiva književna tema. Prije dvadesetak godina bio sam uznemiren vlastitim odlaskom, zdvojan i jadan kao neka iščupana biljčica koja u drugoj zemlji ne može da se primi, dok mi je danas jasno da u svemu tome nisam imao izbora, i da je odlazak bio jedina sretna mogućnost. Na kraju krajeva, mi i nismo istjerani iz nekog prostora, naši gradovi nisu zemljopisne činjenice; mi smo istjerani iz svoga vremena, naši su gradovi ostali u nekoj nedohvatljivoj prošlosti. Do te prošlosti se, kao i svake druge, stiže vremeplovima. A šta su to vremeplovi i kako izgledaju, to neka odgovori svatko za sebe.

No, ovo je svakako roman o mržnji, kritika narastajućeg domaćeg nacionalizma i lokalnog fašizma. Postavili ste temu i šta bi se desilo kada bi se ogromna mržnja koju ljudi ispoljavaju na društvenim mrežama izlila u stvarnost. Koliko je opasna ta proizvodnja mračnog, šovinističkog sveta na portalima?

“Stadionsku politiku je krajem osamdesetih proizvodila savezna Udba. Otkud Arkan na čelu Zvezdinih navijača? Kasnije će, naravno, hrvatski nogometni navijači, pogotovo navijačke skupine dva najslavnija kluba u zemlji, pronositi oganj ustašluka i protukomšijske mržnje”

Ne bi bila opasna kada bi postojali normalni javni mediji. U Hrvatskoj više ne postoje nijedne dnevne novine s kulturnim ili književnim dodatkom, nijedna komercijalna televizija nema ni sekunde programa iz kulture, a Hrvatska radiotelevizija, kao javna i od građana financirana televizija, utvrda je primitivizma, klerikalizma i fašizma. Na Hrvatskoj radio-televiziji program kulture proizvode uglavnom savršeno nekompetentni, ograničeni, idiotizirani organizmi, koji, ugađajući vlastitom antitalentu, zapravo ugađaju proklamiranom primitivizmu i fašizmu. Strašno je, recimo, to kada se na javnoj televiziji književnošću bave propali pisci. To je, zapravo, mnogo gora stvar od opskurnih portala i novinskih tabloida, koji proizvode gorivo narodne mržnje. Rekao bih to ovako: oni pokreću hajke, pljuju i zapljuvavaju ljude, ali se strijeljanja i vješanja obavljaju na HRT-u.

U romanu se bavite i paradoksom hrvatskih branitelja i veličanjem herojstva. Nedavno ste izjavili da je to, iako nije glavna tema *Herkula*, upravo jedna od motivacija da napišete ovaj roman. Da li smo se zaista pretvorili u društva u kojima su ratni generali najveće zvezde?

Nije to, zapravo, ništa novo. Prethodno su četrdeset i pet godina najvažniji članovi društva bili prvoborci, nosioci Spomenice 1941, među kojima je bilo i generala. A među tim generalima, također, bilo je razbojnika i zločinaca. Naši mitovi i legende su u pravilu naslijeđeni, a zatim prepravljeni po potrebama novog vremena. Srbija je tu, barem zasad, u prednosti, jer se u njoj još uvijek nije kreirala mitologija heroja iz ratova devedesetih. Vidim da se u posljednje vrijeme i na tome udarnički radi s proizvođenjem heroja s Košara. Hrvati i Srbi se međusobno utrkuju i dostižu u ludostima i nepočinstvima. Nikad ne možeš biti siguran kad su koji u prednosti.

Prelomni događaj u knjizi dešava se dok u isto vreme traje utakmica između Srbije i Hrvatske na obližnjem stadionu u Splitu. Mnogi analitičari su markirali početak rata u Jugoslaviji na zagrebačkom “Maksimiru”, a vi “zatvarate” taj krug. Zašto su, po vašem mišljenju, stadioni ti na kojima se uvek oseti “bilo” dešavanja u društvima?

Mislim da tu nije riječ o “bilu”, nego o načinima vođenja politike. Stadionsku politiku je krajem osamdesetih proizvodila savezna Udba. Otkud Arkan na čelu Zvezdinih navijača? Kasnije će, naravno, hrvatski nogometni navijači, pogotovo navijačke skupine dva najslavnija kluba u zemlji, pronositi oganj ustašluka i protukomšijske mržnje, i postajati ne samo mjera domoljublja u Hrvatskoj, nego i oni koji će, naravno po narudžbi vladajućih struktura i policije, prijetiti neistomišljenicima, odmetnutoj inteligenciji, autsajderima i nacionalnim nepodobnicima, a bogme ih po potrebi i batinati. Stadioni, dakle, nisu slika, ogledalo, a ni bilo ovdašnjih društava. Stadioni su zborišta lokalih hitlerjugenda.

Položaj manjina u većinskim sredinama malo je tretiran u ovdašnjim književnostima. U Novom Sadu, predstavljajući roman *Herkul*, govorili ste upravo o nestajanju šarenila u nekada višenacionalnim sredinama kao što su Novi Sad i Sarajevo. Koliko je današnji svet dvoličan u tom smislu?

Današnji svijet vodi računa o kulisama i kulturnohistorijskim spomenicima. Šarenilo gradova ogleda se u šarenilu živih identiteta, a ne u raznorodnosti građevina ili recimo grobalja. To što negdje imate različitih hramova i bogomolja, ne samo da ne znači da ste se zatekli na multikulturnom i tolerantnom mjestu, nego je mnogo vjerojatnije da ste na mjestu etnički očišćenom. Treba čitati knjigu Marka Mazovera *Solun, grad duhova*. Tamo sve piše. ¶

GORDANA NONIN

Dok košava produvava

O dve predstave Srpskog narodnog pozorišta, a u čekanju treće koju je pokosio virus

Ko je ubio Dženis Džoplin? Foto: V. Veličković

Dženis Džoplin članica je "kluba" onih umetnika koji su otišli sa dvadeset i sedam godina – zvezda iz sveta umetnosti i popularne muzike, uz standardnu konstataciju da bog sebi prvo uzima najbolje. Dakle: Džimi Hendriks, Džim Morison, Brajan Džons, Dženis Džoplin, Žan Mišel Baskijat, Ejmi Vajnhaus... Uglavnom je reč o smrtonosnom miksu alkohola i narkotika. Mada Kurt Kobejn to rešava hemingvejevski – pucnjem iz puške. O ovom fenomenu pišu se studije i on često služi kao inspiracija tekstopiscima, uz tezu da ako odete sa scene sa dvadeset i sedam prelazite direktno u legendu.

U predstavi *Ko je ubio Dženis Džoplin?* – u koprodukciji Srpskog narodnog pozorišta i OPENS-a – kao što i naslov svedoči, imamo retrospektivni uvid u genezu njene sudbine, kao i njeno gašenje. Tijana Grumić pripoveda u dvoglasju, sa scene nam se obraćaju dve Dženis – jednu igra Sonja Isailović, drugu Bojana Milanović. Sonja Isailović je ostvarena diva Dženis a Bojana Milanović Dženis obična, smrtna devojka. Pred vama je dijalog dive sa *onostranim* uvidom – saosećajne i sa potpunim razumevanjem prema sebi kao smrtnici i obične devojke koja nam se obraća – *ex medias res* – iz samog vrtloga sopstvenog života.

Ubedljiva i energična igra tima predstave na samom početku vas emotivno potrese iako znate sled događaja: kolege iz Dženisinog benda pronalaze njeno mlado, beživotno telo na podu hotelske sobe. Tijana Grumić vešto i dovoljno jasno, a opet bez razgranatih digresija, govori o životu zvezde. Priča je od početka, kako bi samom pripovešću objasnila zašto je ta mlada žena otišla tako rano. Teško odrastanje u maloj uskogrudoj sredini industrijskog gradića, malograđanski moralizam zasnovan na stereotipijama, kruta i konzervativna sredina, neprepoznavanje osobnosti, traženje a nedobijanje podrške, ignorisanje talenta... Osnovna su obeležja njenog životnog puta.

Veštim pripovedanjem, prikazujući konzervativnu Ameriku polovinom prošlog veka, Tijana Grumić postavlja pitanje: Koliko su se danas stvari zaista promenile, i šta je ipak ostalo isto? Ona tokom predstave gradi autentičnu sliku vremena u kojem je Dženis Džoplin smatrana čudnom jer je na univerzitetu nosila pantalone. Danas su, istina, pantalone na ženi legitimne. Ali koliko stvari i uloga je ostalo u istim starim krutim okvirima, iako se na momente činilo da se društvo duboko, temeljno menja – pita nas tim ove predstave. S obzirom na to da živimo u vreme novog konzervativizma svakako ne mnogo. Scenografija Željka Piškorića je razdelnik, deli svet na dve stvarnosti – sastoji se od kartonskih panela na kojima su figure žene, muškarca, vojnika, deteta, i svaki od njih ima rupu kroz koju se može proturiti glava – to je svet u kojem Dženis odrasta: krut, konzervativan, zadat. Svet u koji odlazi kada napusti kuću je od krvi i mesa, mada joj ne pruža dovoljno podrške i utehe. Kostim Senke Radosavljević je kostim epohe, on pred nas donosi Dženis koju znamo.

Rediteljka Sonja Petrović na scenu postavlja tri toka priče koji se prepliću. Jedna je pripovest već umrle Dženis, koja se fiktivno dešava iz njene garderobe, u kojoj ona ima nastup dive i jednako nosi snažno saosećanje prema sopstvenom stradanju; druga teče kroz pripovedanje životne priče i govori o odrastanju, zabludama i istinama mlade žene koja postaje zvezda u punom smislu te reči; i treća je ono što bismo nazvali muzički narativ, jer je ovo predstava-koncert, i Sonja Petrović vrlo umešno dramu prepliće sa songovima koji pripadaju Dženis, odnosno njenom vremenu. U dnu kamerne scene Srpskog narodnog pozorišta nalazi se bend koji bez zadrške daje sve od sebe.

Čitav tim predstave igra vrlo žustro, bez poštede, sa namerom da bude u službi priče i da nama u publici tu priču prenese tako da je osetimo utrobom, pa tek onda srcem ili glavom. Osim dve Dženis tu su: Stefan Vukić, Dimitrije Aranđelović, Vukašin Ranđelović, Petar Banjac, Filip Grubač i Igor Sakač, koji su u ulozi oca i majke i prijatelja i ljubavnika (kao Triki u romanu *Horseless* Mike Oklopdžića), i oni svoje uloge igraju gorljivo, u kontekstu koji to od njih zahteva. Predstava *Ko je ubio Dženis Džoplin* uspeva da otelotvori samu divu: da bude vrlo osetljiva i vrlo žestoka u isti mah.

solitere

Foto: S. Doroški

Novosadski omnibus

NOVOSADSKI OMNIBUS

Projekat Srpskog narodnog pozorišta, *Novosadski omnibus*, zamišljen je po principu da tri mlada autora, nekadašnja studenta novosadske Akademije umetnosti, postave na scenu komade nastale po prozi trojice novosadskih pisaca: Slobodana Tišme, Franje Petrinovića i Đorđa Pisareva.

Premijerno su izvedene predstave *Pojačalo i gitara* po Tišminoj priči u režiji Ivane Janošev, i *Gramatika poremećaja* po romanu Franje Petrinovića u režiji Davida Alića; a za sredinu marta planirana je premijera predstave *Velika očekivanja* na osnovu istoimene pripovetke Đorđa Pisareva u režiji Dušana Mamule. Planirano je isto tako da se o sve tri predstave piše "u cugu" nakon premijere *Velikih očekivanja*, no kako je njena premijera zbog situacije sa virusom korona otkazana, govorimo o dve izvedene predstave i očekujemo premijeru treće.

Predstavu *Pojačalo i gitara* režirala je i uradila dramatizaciju Ivana Janošev, u potpunosti se oslanjajući na pripovetku Slobodana Tišme. A Tišma je, kao i uvek, nadnaravan i jedan od onih autora koji Novi Sad postavljaju u mitski prostor Urvideka (ova priča pripada istoimenoj zbirci). *Pojačalo i gitara* savršeno opisuje sledeća rečenica: "Imao sam trideset i šest godina i koji mesec više kada sam jednog snežnog, a nekako toplog zimskog dana saopštio svojim sada već ostarelim roditeljima, kod kojih sam još uvek stanovao, da sam odlučio da kupim električnu gitaru i pojačalo." Ivana Janošev predstavu smešta u jedan stan, prateći atmosferu same naracije, sa prigušenim svetlom i mnoštvom biljaka u saksijama. Jovan Živanović vrlo tačno igra našeg junaka (a uvek negde zamišljamo nekog Tišmine konstitucije, mada je priča pseudobiografska) ne samo zato što je visok i tanak, nego zato što on predstavlja jedan tip novosadskih junaka iz vremena osamdesetih, pa i devedestih, a možemo reći da ih i danas možemo pronaći među mlađim generacijama – junaka gradskog, definisanog mitskim prostorom Grada, njegovim slengom i toponimima. Ono u čemu Ivana Janošev uspeva jeste kreiranje jedne specifične, pomalo izmeštene atmosfere, koja vam daje osećaj da iako pažljivo pratite narativ, Tišma vam sve vreme govori o nečemu što vam izmiče. Protok vremena je spor, atmosfera zaumna. Kostim Andreje Rondović jednako prati atmosferu Urvideka, pa tako glavni junak nosi majicu na kojoj piše "The end", a postoji legendarna Tišmina fotografija u majici sa tim natpisom sa koncerta "Lune" iz 1983. godine. Roditelje igraju Sanja Mikitišin i Miroslav Fabri, u plastično jasnoj podeli: brižne majke i oca u sukobu sa sinom kojeg ne razumeju. Igraju ih sinhonizovano i jasno, dok Sonja Isailović autentično igra devojku koja oformi bend sa našim junakom; ona pripada vremenu priče kako nastupom (izvode se pesme Lune i La strade) tako i samom pojavom. Priča se zaokružuje upravo u nadnaravnom – u snu o ocu i ribi, a ono što ova predstava uspeva jeste da učini da fantastično samom naracijom prenese snagu i amosferu tog oniričkog kraja, kakvu osećate i dok čitate pripovetku. Predstava otvara dve velike Tišmine teme: poziciju marginalca i poziciju anti-Edipa.

Gramatika poremećaja, predstava koju je režirao David Alić, koji je dramatizovao i roman Franje Petrinovića, postavljena je kao kamerna priča o jednom paru koji vrlo srčano i usresređeno igraju Vukašin Ranđelović i Mia Simonović. Kao žena koja zavodi našeg junaka pojavljuje se Sonja Isailović, igrajući zavodnicu u skladu sa atmosferom predstave. David Alić čitav fokus stavlja na narativ i igru glumaca kroz jedan komplikovan odnos veze koja se raspada. Polazeći od ličnog on markira društvo i vreme. Reditelj kroz glas junaka prati ono o čemu govori Petrinović – on govori o strahovima koji današnjim čovekom vladaju toliko snažno da ih se on po svaku cenu ne boji odreći, jer se opet plaši da od njega ne bi ostalo ništa ako bi napustio strahove. I nema te slobode za koju bi ih on dao. Ako govorimo o onom što markira grad ovde je za mene to slika stana u vojnim kulama na beogradskom keju, koja mi je stalno bila pred očima, dok košava duva i nikog ništa ne pita i nikome ništa ne objašnjava. Tim predstave *Gramatika poremećaja* uspeva da vrlo jasno kreira atmosferu frustracije, suočavajući nas sa onim što se danas zove "overthinking", i podseća da možemo čuti sebe samo ako budemo tihi. A onda možemo čuti i drugog i ostvariti izravnu komunikaciju. ¶

NATAŠA GVOZDENOVIĆ

Empatija kao ključna terapija

Sve i da nema drugih, čisto filmskih povoda (a ima ih, poput učešća na nedavno okončanom FEST-u), uvek bi trebalo naći prostora i za osvrt na filmske priče koje se na planu motiva, između ostalog, bave i temama, recimo (neretko zaturene) empatije, duševnih slabosti i migracija kao odraza mnogo toga za analizu zanimljivog, a u realnoj, životnoj dimenziji bitisanja najčešće veoma bolnog. Upravo to je slučaj sa tri nova filma o kojima će u narednih nekoliko pasusa biti reči. To su: kanadski film *Easy Land*, koji je režirala (i) srpska rediteljka Sanja Živković i u kome glavne uloge glume Mirjana Joković i Nina Kira, kanadska glumica srpskog porekla; *Mamonga* reditelja Stefana Maleševića, film nastao u koprodukciji Srbije, Bosne i Hercegovine i Crne Gore; te *Mater*, koprodukcija Hrvatske, Srbije, Francuske i Bosne i Hercegovine, koju je režirao Jure Pavlović.

U pogledu faktografije i brzopoteznog medijskog pojašnjavanja, kanadsko ostvarenje *Easy Land* ponajpre se nameće kao povratnički film u slučaju srpske glumice Mirjane Joković (podsetimo se, u ovom veku Mirjanu Joković smo u našem kontekstu mogli da gledamo samo u filmu *Ime: Dobrica, prezime nepoznato* Srđe Penezića i u televizijskoj seriji *Vratiće se rode*). I zaista, film *Easy Land* dodatno dobija na kvalitetu svaki put kada se u kadru pojavi ova naša glumica, jasno nas podsećajući na silinu svog glumačkog dara, kao i na specifičnost svog glumačkog izraza i nepobitan sud da njena gluma, gradirana, promišljena, a srčana, uvek u pamćenje zazove i kinematografiju drugačijeg opsega nego što je ova naša danas. S tim u vezi, može se reći da je glumačka kreacija Mirjane Joković jedan od udarnih aduta ovog (sveukupno gledano) dovoljno zanimljivog, ubedljivog i referentnog debija rediteljke Sanje Živković.

U filmu *Easy Land* Mirjana Joković glumi majku, iseljenicu iz Srbije, koja i tamo, u predelima većih šansi, upadljivije pravičnosti i smislenijih ekonomskih i drugih rezona, mora da se iz dana u dan bori sa besparicom, dugovima i time iniciranim neurozama, ali u isti mah i sa vlastitim psihičkim problemima i nedorečenim odnosom sa svojom buntovnom kćerkom eksplozivne naravi. Premda ima interakcija sa drugim likovima i premda *Easy Land* predstavlja egzistencijalnu sliku šireg zamaha, ovo je u osnovnoj biti ipak kamerna drama sukoba dveju oprečnih naravi, dva životna svetonazora u neprolaznom klinču, dve, kako to obično biva, burne nepomirljivosti koje, usled ekonomskih problema, ali nikako samo usled toga, nepopravljivo gravitiraju upravo jedna ka drugoj. I baš u toj ravni rediteljka (i scenaristkinja) Sanja Živković čini najmudriji izbor dopustivši da se ova višeslojna priča (izneta u klasičnom fabularnom stilu i data u potpuno naturalističkom ključu) svoje prevashodno utremeljenje nađe u motivu tog bolnog i vibrantnog odnosa majke i kćerke, dok ostali motivi (migracija, psihički poremećaji, socioekonomske tenzije, želja za povratkom...) bivaju nužni dodatni potporni stubovi tako ustrojene priče i ovog malog a dovoljno značajnog filma, koji se tiče i nas ovde i sada. Osim toga, Nina Kiri, koju možemo da gledamo i u seriji *Sluškinjina priča*, u ulozi pobunjene kćerke se odvažno nosi sa magnetizmom i iskustvom Mirjane Joković, u čijem se liku, pak, odražavaju one kontradikcije koje znamo i iz sjajne Dovlatovljeve novele *Strankinja*, u kojoj glavna junakinja nakon iseljenja na drugi kraj sveta sve potpunije iz vida gubi razloge koji su je uopšte i ponukali na tako krupan životni iskorak.

S druge strane, u stilskom smislu *Mamonga*, debitantski igrani film dugog metra Stefana Maleševića (autora izvrsnog dokumentarca *Gora*), ključni izraz pronalazi u stilemama i postavkama savremenog evropskog arthaus filma. *Mamonga* je osmišljena kao triptih, u kom se motivi i junaci prelivaju iz jednog u drugi segment, a koji su snimani u zemljama koje

Fotografije: Promo

Easy Land

Mamonga

Mater

Zbirni osvrt na tri filmske priče koje se na planu motiva, između ostalog, bave i temama, recimo (neretko zaturene) empatije, duševnih slabosti i migracija

su učestvovale u ovoj, nazovimo to tako, postjugoslovenskoj i/ili regionalnoj koprodukciji. Imajući u vidu da je u ovom konkretnom slučaju mladi Malešević posegnuo za (po ovdašnjim parametrima i navikama) nešto radikalnijim pristupom naraciji, sam zaplet *Mamonge* prilično je teško predočiti ekonomično, a pregledno. Neka umesto toga ovde stoji da je *Mamonga* priča o pokušajima bekstva, tihim a bolnim neravninama, pritajenim tragedijama, neprolaznim i sveprisutnim traumama, ličnim tišinama, materinstvu i krajolicima koji pružaju nekakvu privremenu utehu, ali koji i dalje ostaju tek kulise svega bolnog a gore navedenog.

U dramaturškom i pripovednom smislu, najvažniji deo *Mamonge* tiče se priče o radnici pekare koja nakon surovog poniženja beži u, recimo, novo; tim delom priče sasvim očekivano vlada Marta Bjelica, koja i ovde pleni tom svesno zauzdanom a krajnje vibrantnom ekspresivnošću. I čija se samozatajna pojava skladno uklapa u ovaj film bogat simbolikom na drugu ili treću decimalu, a istovremeno i naglašene likovnosti čime se savremeni srpski film barem na kratko vraća svojoj prirodnoj vizuelnoj suštini. Priča jeste sinkopirana, razgloblјena, ali je naracija pregledna i tečna, a svakako je izrazito važno što se Malešević ovde očito bavi isključivo onim što ga lično nosi, dotiče i zanima; to se u filmu jasno oseti i to ovaj odvažni prvenac u značajnoj meri i određuje, izborivši mu solidno mesto u istoriji valjanih debija savremenijeg srpskog filma, iako, ukupno uzev, *Mamonga* ne dobacuje do kvaliteta i posebnosti narečenog Maleševićevog dokumentarca *Gora*. Možda izneto zvuči odveć komplikovano, ali najvažnija dobra vest u vezi sa *Mamongom* je da je Malešević, ujedno, uz Zoricu Milosavljević i Simona Marića, i scenarista, ali i jedan od producenata ovog filma, uspeo da se izbori sa tom mladosti tako bliskom pretencioznošću čitave polazne postavke, iznedrivši emotivan i dovoljno upečatljiv hrabar mladi film, podesan ponajpre za eksploataciju na filmskim festivalima tog i približnog usmerenja.

I *Mater*, film koji je i napisao i režirao Jure Pavlović, predstavlja intrigantan i uspeo debitantski igrani film, s tim da Pavlović, svojevremeno nagrađen i Evropskom nagradom za najbolji kratki film, kao i Zlatnom medaljom Martovskog festivala u Beogradu za film *Piknik*, ide čak i korak dalje po pitanju dominatnog odvažnog izraza i estetizacijskog okvira. Naime, Pavlović se u smislu stilskog ruha za ovu priču o starim sukobima svojeglave i hladne majke i pritajeno neurotične kćerke, koji kulminiraju u trenutku kada se ona vraća iz Nemačke da se stara o ozbiljno zanemoćaloj majci, opredelio za niz krupnih planova i kameru koja je nedvosmisleno usredsređena na glavnog protagonistu. To jeste zahtevan postupak, jer je gledalac suočen sa nužnošću da neke likove zapaža i neke stvari poima iz off-a, ali Pavloviću (i, naravno, snimateljki Jani Plećaš, koja se i ovde odlično pokazala) nesumnjivo je pošlo za rukom da do kraja i krajnje konsekventno izgura inicijalni koncept, a da, pritom, do poente o nužnoj empatiji stigne tim gotovo pa vratolomnim pripovednim ali i produkcijskim putem.

Mater je film u motivskim i emocionalnim valerima, što jeste plod autorske pronicivljivosti i, kanda, temeljnjih vaganja i priprema, a što istovremeno biva i ogromna zasluga izvanredne Darije Lorenci u ulozi kćerke (i našeg vizira u svet tog dugotrajnog i veoma uslošnjenog sukoba). Dariju Lorenci nedavno smo gledali u odličnoj roli (doduše, uz znatno manju minutažu nego ovde) i u *Asimetriji* Maše Nešković, a u *Materi* ona krajnje samopouzdano oslikava jedan izuzetno zanimljiv pokretni vulkan emocija i nagomilanog bola. Uz sve to, a što može da bude pomalo neočekivano ukoliko se u vidu imaju koren priče i njeni najznačajniji dramski zamajci, *Mater* odlikuje i suptilan a jedak humor, koji kulminira u iznimno uspelom segmentu posete lokalnog sveštenika bolesnici. Jure Pavlović i na tom primeru pokazuje punu svest o i dalje prisutnoj slojevitosti i višeznačnosti verizma kao suštinskog stilskog oruđa za priče ovog i ovakvog tipa. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

Neposlušne senke

Dorte Nors, *Retrovizor, rame, žmigavac* (2018); *Posle udarca* (2019); *Mini je potreban prostor za vežbu* (2019), Štrik, Beograd, s danskog preveo Radoš Kosović

Iz nordijskih zemalja dolazi nam sve više džeza, serija i filmova, romana i filozofskih tekstova, savremena opera takođe (o uređenosti društava ni da ne govorimo), a da pritom ne znamo šta je bolje i uzbudljivije od čega. Ipak, koliko god sve to bilo dobro, ne dolazi nam samo od sebe, pa tekst o danskoj spisateljici Dorte Nors počinjemo nečim što se obično nalazi u drugom ili trećem planu; naime, ko nam to i na koji način dovodi nordijske pisce? U ovom slučaju, reč je o maloj ali, već sada je jasno, izuzetnoj izdavačkoj kući "Štrik", te o mladom ali, već sada je jasno, sjajnom prevodiocu Radošu Kosoviću. Sve i da je Kosović potpisao "samo" prevod *Moje borbe* Karla Uvea Knausgora, neprocenjivo bi zadužio ovu kulturu, ali tih nekoliko hiljada (briljantno prevedenih) stranica tek je deo njegovog prevodilačkog opusa koji raste neuporedivom brzinom, ništa, u međuvremenu, ne gubeći na kvalitetu. Naprotiv. Što više prevodi, Kosović je sve bolji. (Svojevremeno se Petar Vujičić, veliki prevodilac sa slovenskih jezika, naročito poljskog, fotografisao pored naslaganih knjiga što ih je za života preveo i ta ga je gomila natrkriljavala, ali, dodajmo, Petar Vujičić nije bio visok čovek. Radoš Kosović jeste. Jedva Kosović da je prevalio trećinu biološkog i petinu prevodilačkog života, a knjige mu sežu, verovatno, već do pasa.)

Hronološki, prva knjiga Dorte Nors zbirka je priča *Posle udarca* (objavljena 2008. godine). Na osamdesetak stranica stalo je petnaest kratkih priča u kojima tišina probija bubne opne, a ono neizrečeno tare se o hrapave reči kao njihova neposlušna senka. U majstoriji *Zimska bašta* momak koji upravo izlazi iz detinjstva suočava se sa razvodom roditelja. Ne događa se ništa dramatično, živi najpre s majkom, ali kada ona pronađe dečka, nekako se ispostavi da majku više zanima taj muškarac nego on, njen sin. Zato prelazi kod oca koji, tipično, ne ume da spravi ni jaje na oko, ali sve to razvija se dosta dobro, otac i sin počinju da se upoznaju, otac se naglašeno trudi, sve dok, sazrevajući, sin ne sklopi širu sliku. Ni tada se ne dogodi ništa dramatično, osim što se, kada pročitamo posled-

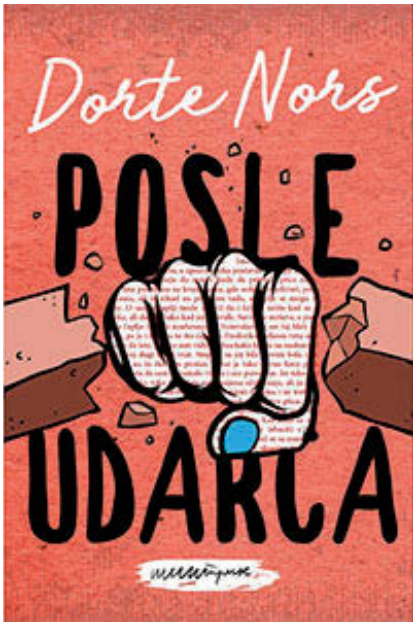

nju rečenicu priče koja zaprema jedva tri stranice, osetimo kao da smo primilu udarac u pleksus. U priči *Pače* najmanje je važno samo pače ("takvi pačići skoro uvek umru na kraju") jer tu je otac kojeg pripovedačica obožava, premda je pitanje da li on to obožavanje zaslužuje, a tu je i mama koja zaslužuje svu pažnju, ali je, iz razloga neobjašnjivih, ne dobija, iako je vole i tata i mala pripovedačica. I sve to na nepune tri stranice. U priči *Posle udarca* Norsova je, na pet i po stranica, sažela ono što će kasnije razvijati u svojim romanima: Anelise je samosvojna žena koja se neće lako, ili makar ne bez dobrih razloga, prepustiti očekivanim odnosima s muškarcima. Ona voli muškarce, vole i oni nju, ali nije spremna da zbog muškaraca, makar se jedan od njih zvao Karl Erik, odustane od svojih samoća. Ući će Anelise i u dvosmilene igre, ali neće da se preda onome što se od nje *kao žene* očekuje, već će nastaviti da se pita, nastaviće da misli: "Znala je mnogo takvih muškaraca. Mnogi muškarci koji su poput varana iz zoološkog vrta mogli da povećaju lice raširivši veštačke kožaste lepeze na vratu, izdignu se na tanke nožne prste i zatrepere. Znala je da svaka žena na svetu pre ili kasnije naleti na takvog muškarca. To se mora prihvatiti. Ali ona nije bila sposobna da ih zavoli iako nije bilo nikakve osnove za to". Zapravo jeste. Ima razloga što ona "takve muškarce" nalik varanima nije mogla da zavoli. Nisu oni, ti varani, shvatali da su naše samoće važne koliko i to s kim te samoće delimo, a o tome u ovoj sjajnoj zbirci svedoči svaka priča, bilo da je pripoveda žena, bilo da govori muškarac.

Mini je potreban prostor za vežbu kratki je roman iz 2013. godine, pisan u formi pesme slobodnog stiha. Svaka rečenica, naime, istovremeno je novi red. Uz to, uglavnom je reč o prostim i prostoproširenim rečenicama, tako da nema ni vremena ni mesta za gubljenje. Takav postupak, za razliku od uobičajenog niza rečenica koje idu jedna za drugom, omogućuje da se subjekt ponavlja iz rečenice u rečenicu, te desetak rečenica zaredom započne subjektom Mina, potom nekoliko počinje sa Lars, pa kreću rafali koji počinju imenicom cipela, ili rečju optičar, da bi se krug vratio na Minu, Mininu sestru Elizabet ili dosadnu penzionerku Gunvoru Kramer. Mina je četrdesetogodišnjakinja koju je upravo napustio Lars i ona sad pokušava da se pribere, ali joj slabo ide. Ne samo što se ispostavlja da je Lars nije voleo, nego Mina s iznenađenjem primećuje koliko je bliža i dalja okolina, dakle, sve ono čemu nije pridavala prevelik značaj dok je bila s Larsom, neobično guši. S druge strane, kada uspe da se izbori za relativan mir,

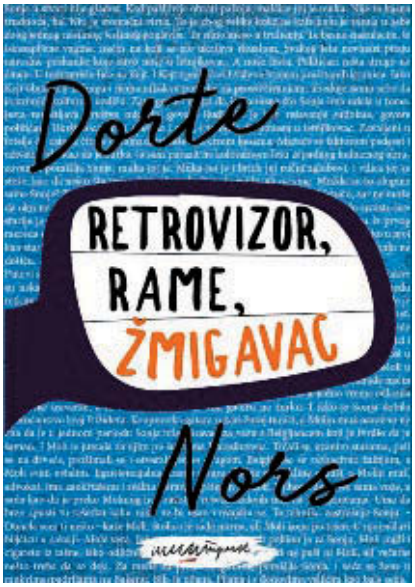

nije u stanju taj mir da ispuni dovoljno kvalitetnim sadržajem. Zato je Mini potrebna nekakva promena, ali gde god da se makne, ne uspeva da strese sa sebe teret okoline: neurotična sestra uspeva da je pozove telefonom obično u najgorem mogućem trenutku, a kada se Mina ipak javi – jer sestra je nepodnošljivo uporna – ova nezaustavljivo agresivno izgovara banalnosti i gluposti.

Budući da je reč o svedenim rečenicama, bez ikakvih usputnih objašnjenja ili dociranja, tempo pripovedanja je žestok i gotovo da ne jenjava. Dorte Nors je veoma duhovita spisateljica, a njen humor uglavnom je usmeren ka pripovedačici koja ne propušta priliku da samu sebe pecne, a kad se naljuti, onda ume da ošine i sa strane. Atmosfera romana je gu-

sta i, na trenutke, neprijatna jer Mina nikako ne uspeva da preskoči sopstvenu senku. Čini se, međutim, da tumačenja koja insistiraju na tome da Dorte Nors opisuje usamljene žene, ipak ne pogađaju srž. Mina voli samoću, njoj je samoća potrebna, a usamljenost je nešto drugo. Mina je, zapravo, nepokolebljiva. Jeste ona nesigurna u mnogo čemu, dopušta ona da je sestra i poznanici, na neki način, maltretiraju, i nikako ne spada u ljude koji reaguju odmah i instinktivno, ali takva kakva je, možda pomalo spora, ponešto smotana, Mina, zapravo, ne želi da sklapa kompromise sa svetom. Najzad, svemu uprkos, ona se ne zatvara u sebe, nego nešto radi, pokušava, kreće se, a doze samosažaljenja uzima u minimalnim količinama. Možda joj se ta nepokolebljivost, na kraju, i isplati.

Retrovizor, rame, žmigavac (2016) složenije je konstrukcije od *Mine*, ima više likova i zapleti su dublji, jedino što je četrdesettrogodišnja Sonja nalik nešto starijoj i nešto utučenijoj Mini. Zatičemo Sonju na časovima vožnje uklještenu između brbljive i glasne instruktorke Jite i sopstvenih nesigurnosti. Osim što nije u stanju da nauči da menja brzine, Sonji je ogroman problem što je, s vremena na vreme, hvataju vrtoglavice koje, prirodno, ne sme da prijavi ako uopšte želi da nauči da vozi. Tu je i Sonjina maserka Elen, žena koja se, za razliku od Sonje, vodi instinktima, te je vazda spremna da udeli životni savet. Kada Sonja, hoteći da izađe iz kruga u kojem se, poput hrčka u bubnju, vrti prilično nemoćno, pristane da s Elen i njenim društvom ode na izlet u prirodu, iskoristiće prvu priliku da šmugne na kafu i osami se (neće uspeti, dodajmo, jer će, kako biva, da naleti na daveže). Viđa se Sonja i sa prijateljicom Moli koja je, opet za razliku od nje, odlučna i nimalo se ne kloni muškaraca, naprotiv, konzumira ih kad god stigne. Veoma nategnut odnos sa sestrom i roditeljima – prevoditeljka švedskih krimi-romana, Sonja se, naprosto, ne uklapa u malograđanske okvire – dodatno je opterećuje, kao i propala veza s muškarcem kojeg je volela premda se i sama pita zbog čega tačno. Na kraju će se iskomplikovati i odnos sa novim instruktorom vožnje Folkeom, ali će iz te komplikacije Sonja ponešto naučiti o sebi.

I u ovom romanu Dorte Nors demonstrira svoj raskošni smisao za humor, pri čemu ovo "raskošno" valja razumeti ponešto uslovno: ne izaziva njen humor grohotan smeh, već su fini ironijski i samoironijski prelivi inteligentne jezičke igre koje Sonji, ali i čitaocu, dopuštaju da održi odmak kako prema svetu, tako i prema sebi. Ta je distanca, opet, potrebna da bi se zahvatila višedimenzionalnost Sonjinog lika: ona, naprosto, ima složenije zahteve od većine ljudi koji je okružuju. Nema u tim zahtevima ni pretenciznosti, niti intelektualiziranja, ali ima nepokolebljivosti (kao i kod Mine) koja jasno probija ispod Sonjine uljudnosti. Sonja, naprosto, misli. Ona odbija društvene inercije, spremna je da u tom odbijanju istraje koliko može, a kada se, posle dirljive scene sa starom ženom u kopenhaškom Island Brigeu, rasplače nad sobom, nisu u pitanju puka nemoć i nesnalaženje, već pre trenutak očaja sažet u svesti da je cena njenih zahteva koje prećutno upućuje drugim ljudima možda previsoka.

Nepretencioznu a visokokvalitetnu prozu ispisuje Dorte Nors u svojim obimom nevelikim knjigama. Zapravo, malo je tekstova koji tako ubedljivo brane potrebu za samoćom, a da se, istovremeno, ne spuštajući pogled, suočavaju i sa njenom sestrom bliznakinjom, usamljenošću. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

O bogovima i lekarima

Koronidin sin i ostali prethodnici izumitelja koga trenutno čeka ceo svet

U ove pandemične dane, podsećanje da je, prema grčkoj mitologiji, tesalska princeza Koronida rodila heroja i boga iscelitelja Asklepija, može da barem za tren zazvuči optimistički. U *Imeniku klasične starine* Vladete Jankovića piše da je Koronida već bila zatrudnela sa Apolonom kad se upustila u ljubavnu vezu sa jednim smrtnikom, zbog čega je bog poslao svoju sestru Artemidu da kazni nevernicu. Kad je ubijena Koronida bila na lomači, piše profesor Janković prema Ovidijevim *Metamorfozama*, Apolon je iz njene utrobe spasao dete. Ono je odraslo uz mudrog kentaura Hirona. To dete postaće slavni iscelitelj Asklepije.

Narečeni Asklepije i ostali lekari i izumitelji zbog kojih smo danas živi pre i posle njega, po staroegipatskoj legendi, potiču od boga Tota Amona, koji je iscelio oko malom Horusu. Stari Egipćani su koristili simbol Horusovog oka da ih štiti od bolesti, patnji i svih drugih zala koja potiču od boga Seta.

Faraoni su imali po jednog lekara za svaki deo tela – Tutankamon je, na primer, imao jednog za levo a drugog za desno oko. Pošto se verovalo da zdravlje potiče od dobrih bogova a bolest od demona, njihovi lekari bi, dajući lek, izgovarali: "Horus vas izgoni i čupa odavde, Horus vas odgriza i bljuje što dalje". Kad nisu mogli nikako da iscele pacijenta ni jednim oprobanim lekom, egipatski lekari su mu, kao poslednju nadu, prepisivali da proguta miša.

Vavilonci su savetovali bolesniku da dune ovci u nazdrvu, a potom bi je zaklali i čitali dijagnozu iz njene jetre. Kako su tad najviše insekti prenosili bolesti, lekari su bajalicama proganjali boga muva Baal-Zebuba i boga jugozapadnog vetra, koji mu je omogućavao kretanje. Usluge lekara bogati su plaćali deset šekela, a siromašni pet. Zakon je nalagao da se leka-

VAPAJ ZA ISCELITELJIMA: Grčki bog Asklepije (levo) i Direrov crtež povodom jedne od mnogobrojnih epidemija kuge u srednjevekovnoj Nemačkoj

ru koji ne izleči pacijenta odseče ruka kojom je loše lečio, a potom i da mu se oduzme život.

U *Starom zavetu* je zabeleženo da je kralj Asa u 9. veku pre n.e tražio medicinsku pomoć za svoje bolesno stopalo, a da je kralju Ezekilju prorok Isaija uz Božji blagoslov pripremio isceljujući kolač od ugrejanih smokvi. Jevreji su insistirali da njihovi lekari skupo naplaćuju svoje usluge tvrdeći da doktor koji ništa ne naplaćuje ništa i ne vredi.

Grčki bog Asklepije, pomenut na početku teksta, toliko se izveštio u isceljivanju smrtno bolesnih, da ga je Zevs na kraju usmrtio munjom da ovaj ne bi oživljavanjem umirućih ugrozio poredak sveta. Njegovo najveće svetilište je u Epidaurusu u Argolidi. Tu su se bolesnici lečili između ostalog i noćnim ležanjem u hramu – inkubacijom.

U Asklepijevom svetilištu na ostrvu Kosu medicini se učio Hipokrat, najveći grčki lekar, često nazivan ocem medicine. Pod uticajem filozofskih otkrića svoga doba Hipokrat je utemeljio medicinu kao nauku time što je eliminisao preznoverice i što je težio da spozna uzroke oboljenja. Kasnije je ocenjeno da je bio "na nivou nekog konzervativnog lekara opšte prakse s početka 19. veka" i postao je utelovljenje idealnog lekara.

Tertulijan, po struci pravnik, jedan od prvih hrišćanskih pisaca, rodom iz Kartagine, navodi da su u Aleksandriji secirali oko 600 prestupnika da bi posmatrali prirodu na delu, i da su utvrdili da centar ljudske inteligencije nije u srcu nego u mozgu. Aleksandar Veliki je svom učitelju Aristotelu uredno slao uzorke biljaka i životinja iz novih teritorija koje je osvajao. Strah da će ga protivnici otrovati, naterao je pontiskog kralja Mitridatesa Eupatora da se zaštiti protivotrovima, zbog čega je postao začetnik imunologije.

Za razliku od antičkih Grka koji su isceljivali samo svoje bitne vojskovođe i kraljeve, a teško povređene obične vojnike na bojištu ostavljali lešinarima, stari Rimljani su prvi uveli vojnu medicinu – svaku kohortu (od 420 ljudi) od tad je pratilo nekoliko lekara. Šatori postavljani pored puta prerasli su postepeno u bolnice.

Po *Novom zavetu*, Sveti Luka u svom Jevanđelju koristi medicinske termine za isceljenja koji drugi apostoli pripisuju čudu. Na tim temeljima Benediktinski red osnovan u 6. veku postaje začetnik ozbiljnog zanimanja za medicinu.

U 7. veku Arapi upadaju u Persiju i odnose sa sobom medicinske manuskripte Grka, i prevode ih. Dok ih drugi nazivaju varvarima, oni baštine i usavršavaju stara znanja. Avicena (Abu Ali el Husein ibn Sina) piše *Medicinski kanon* u kom sumira lekarska znanja Evrope i Azije iz šest vekova unazad. Mnogi tvrde da je ovo jedan od najuticajnijih priručnika ikad napisan. Ljubav je klasifikovao među mentalna oboljenja, što je i dan-danas predmet kontroverze i šale. On sam nije se pridržavao svojih sopstvenih uputstava tipa *too much love will kill you*, te je u 57. umro od preterivanja u radu i uživanja u vinu i ženama.

Crnu zavesu na srednji vek spušta epidemija kuge 1347. godine. Žrtve su svi staleži, što narušava do tad ustaljenu feudalnu hijerarhijsku strukturu. Nestaju stotine hiljada građana Londona, Venecije i Firence.Venecija postaje prvo mesto koje zabranjuje eventualno zaraženim trgovcima da uđu kroz njene kapije. Tri godine kasnije Dubrovačka republika prva usvaja princip karantina – *quaranta* 40 bio je broj dana koliko je trajao biblijski potop te se verovalo da će taj isti period biti dovoljan da se u izolaciji na suncu i svežem vazduhu zadrže posetioci iz kugom zaraženih kužnih krajeva. Računica se isplatila, pa 1383. godine i Marsej sledi taj primer, a potom i ostali gradovi. Tako, do kraja 15. veka kuga ostaje van kobnog gradskog opticaja i uticaja, ali se 1494. godine pojavljuje sifilis, koji su Kolumbovi saputnici zaradili u avanturama s urođenicama u Novom svetu.

O Paracelzusu se priča da je 1527. godine na svom predavanju u Bazelu bacio Galenove i Avicenine knjige u vatru, uz poruku "Gospodo, počnimo sve od početka". Uveo je u medicinu nekoliko revolucionarnih postupaka, način kako da se sanira rana na primer, a pominje se i kao otac toksikologije. Prvi bakteriolog postaje Antoni Van Levenhok 1683. godine: uz pomoć mikroskopa koji je sam sklepao, gledajući uzorak sedimenta svojih zuba, otkrio je da su "male životinjice u ustima brojnije od svih stanovnika Holandije".

I tako dalje, do naših dana. Nadajmo se da ćemo uskoro ovoj listi dodati imena izumitelja vakcine ili leka protiv virusa koji nas upravo napada. ¶

MLADEN KALPIĆ

Telekomunikacije: M:tel

Lider na tržištu, profit 8,5 miliona

M:tel je lani ostvario rekordne poslovne (finansijske) rezultate i prošlu godinu završio sa profitom od 8,5 miliona evra, saopštio je izvršni direktor M:tela Vladimir Lučić i poručio da je M:tel prošle godine postao lider na crnogorskom telekomunikacionom tržištu.

U mobilnoj telefoniji broj korisnika je porastao 12,4 odsto, TV korisnika 24 odsto, a fiksnog interneta 17,2 odsto, naveo je izvršni direktor M:tela Vladimir Lučić.

"Postali smo prvi operator po broju korisnika u dvije kategorije u mobilnoj telefoniji i multimediji. Veoma smo ponosni na ovaj rezultat i mislim da smo prvi operator u Evropi koji je došao kao treći na tržište, a uspio da uzme prvo mjesto u ova dva bitna segmenta", kazao je Lučić za "Pobjedu".

POSLOVANJE

On je naveo da je M:tel prošle godine ostvario prihod od 80,7 miliona evra, što je rast deset odsto u odnosu na 2018. godinu.

"Što se tiče operativne dobiti (EBITDA) ona je u odnosu na 2018. porasla 28,5 odsto i iznosi 37,2 miliona evra. Profit M:tela je porastao 26,5 odsto i sada iznosi 8,5 miliona evra", rekao je Lučić i ocijenio da su ovo fantastični rezultati za jednog telekomunikacionog operatora.

Prema njegovim riječima, osim izuzetno konkurentnog tržišta telekomunikacioni operatori se nalaze pred izazovima sve manjeg korišćenja SMS i Voice.

"Uspjeli smo da transformišemo poslovanje i da nam ključni prihod bude mjesečna pretplata u postpejdu, fiksnom internetu i TV. Time smo obezbijedili održivu budućnost i rast", istakao je Lučić i naglasio da su lani imali povećanje u svim segmentima korisnika.

"U mobilnoj telefoniji broj pripejd korisnika nam je porastao 14, a postpejd 11 odsto, što je doprinijelo da ukupan rast bude od 12,4 odsto", precizirao je Lučić. U fiksnom segmentu M:tel, kako navodi, i dalje raste velikom brzinom.

"Prošle godine smo implementirali mSAT uslugu, što nam je donijelo rast TV korisnika od 24 odsto. Nastavljen je impozantan rast korisnika fiksnog interneta od 17,2 odsto. Moramo konstatovati da je crnogorsko telekomunikaciono tržište vodeće u regionu po izgrađenoj optičkoj infrastrukturi i broju korisnika priključenih na optički internet", naglasio je Lučić.

Najavio je i da je glavni cilj M:tela za ovu godinu dalji rast korisnika i razvoj digitalnih servisa.

"Posvetićemo se više radu sa startap zajednicom preko M:tel digitalne fabrike, prvog ICT HUB-a u Crnoj Gori. Korisnicima ćemo omogućiti još nekoliko atraktivnih TV kanala, a više ćemo ulagati u mobilne servise kao što je NBA, koji smo pustili prošle godine. I dalje ćemo investirati u sistem za mobilno plaćanje tako da i tu mogu najaviti novine", poručio je Lučić, koji smatra da je uspjeh kompanije postignut najviše zahvaljujući vrijednom radu zaposlenih.

ZAPOSLENI

"Zaposleni su vjerovali da u žestokoj tržišnoj utakmici mogu da se postignu rezultati i veći nego što se očekuju, i koristim ovu priliku da im zahvalim. Ističem da smo i ove godine povećali broj zaposlenih za 21 i imamo ih ukupno 528", rekao je Lučić, ocjenjujući da je stanje na crnogorskom tržištu telekomunikacija veoma konkurentno i razvijeno i u mobilnoj i u fiksnoj telefoniji.

"To je bitno za budući razvoj digitalnog društva, ali i za razvoj turizma", kaže Lučić. Istakao je i da je poslovna zajednica M:tel prepoznala kao lidera i naveo da je kompanija dobila četiri nagrade na koje su ponosni.

"Lani smo dobili Nagradu Asocijacije menadžera za digitalnog lidera, Nagradu za filantropiju Iskra, Nagradu Unije poslodavaca za društveno odgovorno poslovanje i godišnju Nagradu Ministarstva nauke za strateško partnerstvo u sprovođenju predakceleracijskog programa za inovativne startapove", naveo je Lučić. Podsjetio je da je M:tel dio kompanije koja posluje u svim zemljama bivše SFRJ kroz telekomunikacione kompanije i sportske kanale Arena.

"U svim zemljama uspješno poslujemo šireći iskrenu ideju unapređenja ekonomske saradnje kroz velike investicije, snažno društveno odgovorno poslovanje i zapošljavanje najsposobnijih radnika. To jeste formula našeg uspjeha i velika mi je čast što sam od početka u timu koji je formirao i realizovao ovakav poslovni koncept", zaključio je Lučić

SMANJIĆE SE BROJ OPERATORA

Lučić je upozorio da su operatori pod velikim tehnološkim pritiskom pada prihoda od Voica i SMS servisa sa jedne strane i zahtjeva za razvoj 5G sa druge strane. "Baš zbog toga je trend u svijetu konsolidacija i ukrupnjavanje operatora. Dakle, u budućnosti će se smanjiti broj infrastrukturnih operatora, ali će se povećati broj firmi koje razvijaju aplikacije i servise, a taj će trend sigurno doći i u Crnu Goru", saopštio je Lučić.

ZORAN STANOJEVIĆ

Prisilna digitalizacija

Da ste me pre samo sedam dana pitali koliko je Srbiji potrebno za digitalnu transformaciju, odgovorio bih u godinama. Danas mislim da nam je potrebno najviše mesec dana. Ne zato što nam je tako po volji, već zato što smo na to prisiljeni modifikovanim virusom SARS-a.

To ne znači da će Srbija, pa i veći deo sveta, za mesec dana biti digitalizovani "u fulu" i da će sve raditi kako treba, ali će svest o neophodnosti i neizbežnosti digitalizovanosti biti neupitna. Ko ne bude digitalizovan neće moći da opstane, baš kao što se sada preispituju svi koji kod kuće nemaju dovoljno dobar računar ili brz internet i zbog toga moraju da odlaze na posao ili neželjeni odmor.

Teško je razabrati šta je trenutno najveći eksperiment u Srbiji na živom pacijentu – da li je to škola "na daljinu" ili će to biti kupovina, dostava i beskontaktno i bezgotovinsko plaćanje. Sve to je do sada razvijano, ali se nije masovno primilo jer nije bilo preke potrebe. Sada je ima.

Sa daljinskom nastavom će sasvim sigurno biti mnogo problema, ali bih se usudio da kažem da će se to najbrže rešiti. Ne zbog toga što je država tu napravila neki bajan sistem, već zato što se radi o mladoj populaciji koja već digitalno razmišlja i tu ne mislim samo na đake već i na mlađe nastavnike. Kada budu videli da ono što je ministarstvo u nezamislivo kratkom roku dizajniralo možda ne radi baš najbolje, napraviće sopstvena rešenja uz pomoć alata koji su im već na raspolaganju.

Neke škole to već rade, kao i nastavnici koji su godinama unazad odlazili na obuke i konferencije posvećene elektronskom učenju. Sada je prilika da to znanje primene jer konačno niko neće smeti u tome da ih ometa i koči. Budite sasvim ubeđeni da će kreativniji među njima sa svojim đacima napraviti onlajn predavanja koja priliče Jutjub generaciji i koja bi mogla da posluže svima kao primer. Ali da bi se to prihvatilo, biće im potrebna podrška.

Čista je sreća da smo tokom februara uveli QR kodove u sistem plaćanja i da nam gotovina više nije neophodna ni na pijaci. U vreme virusa papirni i metalni novac je nešto najgore što postoji, papirni se ne može dezinfikovati, a može da prenese virus. Svaki novčanik koji unesete u kuću je potencijalni rasadnik, koliko god prali ruke i prskali cipele i odeću asepsolima.

Plaćanje QR kodom je izbegavanje kontakta, tačno ona distanca na koju nas upućuju. Isto važi i za plaćanje karticom. Dobro bi bilo da je nigde ne prislanjate, niti da je ubacujete u čitač gde god je to moguće, ako već postoji mogućnost očitavanja sa daljine od nekoliko centimetara.

Problema, štucanja, zastoja, padanja sistema i nerviranja će biti koliko hoćete narednih dana. Kao što će biti i prijatnih otkrića, spoznaje šta sve već postoji, a mi to do sada nismo koristili. Kada budemo izašli iz ove krize, bićemo drugačije društvo, digitalizovano, mada ne baš onakvo o kakvom su informatičari pevali. Ali u ovakvoj situaciji, optimizam nema alternativu. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

Niš ekspres

Bilo je to koncem sedamdesetih prošlog stoljeća, kada sam se igrom slučaja otisnuo iz pospane Bosanske Posavine na studij u Zagreb. Mnogi bi rekli da nema slučajnosti. Jedni, da je tako Bog htio, drugi da je zapisano, a treći potiho, a gdje će nego u Zagreb. Pa neće valjda u Sarajevo ili ne daj bože u Beograd, iako je Odžak bio podjednako daleko od njih. Kako onda tako i sada. Istinu govoreći, krivac je bio komšija Mato koji je inzistirao na Zagrebu, zbog brata studenta Bogoslovnog koji će nam pomoći. A meni je siromašnom ionako bilo svejedno, samo da se maknem iz blata i, koje li ironije, upišem agronomiju, a gdje će to biti... tako mi je bilo svejedno. Jer sve je to naše, barem su me tako učili u školi. Ali Mato nije došao na autobus za Slavonski Brod, nego preko Osijeka, rata i Švicarske do našega sela. Kažu da je od svega "otišao u stranu", umislio da je padobranac, možda i niškite pijucka pivo pred trgovinom.

U Brodu, kako smo ga zvali, mnoštvo ranojutarnjih. Kako je blizu i željeznička stanica, a čuo sam da je karta jeftinija, dovučem se uplašen od nepoznatog. Pitam za kartu do Zagreba, a "punđa" iza pljuvačkom umazanog pleksiglasa sikće: koji vlak? Normalni, odgovaram, a ona krenu, kao da me nije ni čula, je li želim Istanbul ekspres, brzi, ubrzani, putnički, koji razred... Glava mi je pucala i promrmljam "da". Povratnu ili..., ne, brzo je prekidoh iz straha da ne bude opet mnoštva mi nejasnoga. Ne sjećam se koliko sam platio, ali u tom trenutku izvježbani, monotoni glas "vlak Istanbul ekspres iz Beograda, Vinkovaca za Zagreb ...." dolazi.... Nekako se ugurah na hodnik krcat, poslije sam doznao, Turaka, Grka, Šiptara, Srba... gunđanje, poneka psovka i prvi puta, poslije vrlo često u studentskom domu pjevana *Vranjanka*! I dandanas se sjećam refrena "pusto, pusto, pusto mi je sve...". I da skratim, dođoh u Zagreb, fakultet u Dubravi, smještaj u "Moši", tamo kod džamije. Brzo dođe Božić i prvi odlazak doma. Korisnu informaciju mi udijeli Miodrag zvani Ortak. Bio je iz Milanovca, koji je, kao i mnogi drugi "odozdo", studirao na Grafičkoj. Osim rakije kleke, Ortak nas je veselio i pričama o nekakvom Ljubi Zemuncu i sličnim, tada nam egzotičnim tipovima.

I reče Ortak da autobus Niš ekspres "ide bez zaustavljanja do Broda, a u vožnji se i šoferi zamijene". Te ako se ide u pola noći, ni karta nije skupa, a s razlikom se može u Brodu neku studentsku, onako s nogu.

Foto: južne vesti.rs

Negdje oko ponoći dolazi Niš ekspres uz već poznatu najavu "autobus... dolazi... i polazi odmah". Na vratima friško neobrijani vozač/kondukter s cigaretom u zubima (tada je bilo normalno i muževno pušiti, i to bez filtera). "Molim polako i tiho ulazite", obrati se nama trojici sretnika koji smo cupkali na mjestu. Polako ulazim, ali zbog čega tiho, pitam se dok u mrčini pokušavam pronaći svoje mjesto. Kada sam došao do moga rezerviranog sjedala, na njemu je poprijeko ležala ljepotica neodređenog broja godina, nezgodno podignute suknje i, po uočenom, bez donjeg veša. Ali, siguran sam sto posto da je bila bez cipela na nogama i s najlon čarapama dokoljenkama. Dok sam se premišljao što da učinim, suputnik me pogura, očito pun iskustva u noćnim putovanjima, i potiho reče da sjednem na prvo slobodno. I tada iz mraka začuh tiho "druže, tu ispred je slobodno". Hvala, rekoh i tako započe naš razgovor. On, sjećam se Sreten, rodom iz okolice Požarevca, radio je neke težačke poslove u Titovom Velenju. Tamo je već pet godina, plus vojni rok. Svidjelo mu se iako je imao problema s jezikom i nije mu bilo jasno kako ONI ne govore "jugoslovenski". Ima djevojku Sanelu, iz Prijedora, ženit će se, pa stan... I tako mi on priča o sebi, o životu prije i poslije dolaska u Velenje, o čestom putovanju Niš ekspresom, iskustvima u noćnim satima kada popuštaju sve stege, tjelesne i moralne. I u tom trenutku, u polupraznom autobusu gdje se brundanje motora miješalo s tihim stenjanjem i hrkanjem, više se osjetio nego čuo ispušteni vjetar. Još mi je puno toga ispričao, proklinjući neimanje škole, a u vožnji su se zamijenili vozači. Spomenuo mi je i kako je htio završiti barem zanat, ali se nije imalo i bilo je "određeno" da on ostane doma i dohrani roditelje. Velika porodica, reče mi i poče nabrajati imena braće i sestara. Kod petog imena sam već i prvo zaboravio, ali mi je u sjećanju ostalo njegovo "samo da imam školu, gdje bi mi bio kraj". A ti, priupita me, radiš? Studiram, mučim se, i htjedoh još malo jadikovati, ali onda shvatih koji bi to bio grijeh. Momak, reče mi on, ako ne uspiješ sa školom, ovo ti je sudbina, noćni autobus ili voz. E da sam mogao, nastavi on dalje pričati, dok sam ja pokušavao ne zaspati da ne promašim Brod.

I danas, kada rijetko na auto-cesti vidim autobus Niš ekspres, zatrubim i sjetim se Sretena i pitam se je li njegov život preživio kao postojeća autobusna linija. A ja sam, zahvaljujući i Niš ekspresu i Sretenu, izbjegao noćne linije, ostao u Zagrebu te ponekada to ispričam svojim studentima. ¶

IVO GRGIĆ

KEIRA KNIGHTLEY
GUGU MBATHA-RAW
JESSIE BUCKLEY
KEELEY HAWES
WITH RHYS IFANS
WITH LESLEY MANVILLE
AND GREG KINNEAR
Miss 1970
MIS SVETA 1970: POKRETANJE REVOLUCIJE
NEZAVISNE
PO NEVEROVATNO ISTINITOJ PRIČI
U BIOSKOPIMA
OD 19. MARTA

Zadovoljstvo
u vožnji

JEDNAČINA BEZ NEPOZNATIH.

-6.300€ = BMW X1 ILI X2

bmw.rs

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec